

Hükümlü veya Tutuklunun Kaçması Suçu (Tck M. 292-293)

Murat AKSAN

Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, maksan@gmail.com
(Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

Makale Bilgileri	ÖZ
Makale Geçmişi Geliş: 13.05.2022 Kabul: 27.06.2022 Yayın: 27.06.2022	<p>Bu çalışmada hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu ele alınmıştır. Bu suç, TCK'nın Adliye Karşı Suçlar bölümünde 292. ve 293. maddelerinde düzenlenmiştir. 292. madde düzenlemesinin 1. fıkrasında suçun temel hali (sadece kaçma), 2. fıkrasında suçun cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi, 3. fıkrasında ise silahlı olarak ya da birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi nitelikli hal olarak öngörülmüştür. 4. fıkrasında içtimaya ilişkin özel hüküm sevk edilmiş, 5. fıkrasında ise ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlüler ile hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanların kaçma suçunu işleyebilecekleri hüküm altına alınmıştır. 293. maddede ise etkin pişmanlık kurumuna yer verilmiştir. Çalışmada bütün bu haller detaylı bir şekilde incelenmiştir. Hangi hallerde kaçma suçunun oluşacağı ve hangi hallerde nitelikli hallerin uygulanacağı, teşebbüs, iştirak, içtimaya ilişkin oluşabilecek durumlar ve etkin pişmanlık kurumu doktrinindeki görüşler ve Yargıtay kararları çerçevesinde incelenmiştir.</p>
Anahtar Kelimeler: Firar, Kaçma suçu, Hükümlünün kaçması, Tutuklunun kaçması, Etkin pişmanlık.	

The Crime of Escape of a Convict or Detainee (Tpc Article 292-293)

Article Info	ABSTRACT
Article History Received: 13.05.2022 Accepted: 27.06.2022 Published: 27.06.2022	<p>In this study, the crime of Escape of a Convict or Detainee is discussed. This crime is regulated in Articles 292 and 293 of the Turkish Penal Code section "Offences Against The Judicial Bodies or Court". In Article 292 first paragraph regulates the basic state of the crime (only escape) and in the second paragraph, the commission of the crime by using force or threat is regulated. In the third paragraph of the same Article it is stipulated as a qualified case that the crime is committed by armed forces or by more than one detainees or convicts together. In paragraph 4, a special provision regarding the aggregation has been referred and in paragraph 5, it is stipulated that this Article can also apply to convicts who are working outside a prison or to those whose penalty of imprisonment has been committed to a judicial fine. Article 293 includes the provision of effective remorse regarding the crime. In this study, all these articles were examined in detail. In which cases the crime of escaping will occur and in which cases qualified cases will be applied, the situations that may occur regarding the attempt, participation and aggregation and effective remorse rule have been examined in the scope of the opinions in the doctrine and the decisions of the Supreme Court.</p>
Keywords: Escape, the crime of escaping, The escape of the convict, The escape of the detainee, Effective remorse.	

Atıf/Citation: Aksan, M. (2022). Hükümlü veya Tutuklunun Kaçması Suçu (Tck M. 292-293), *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), s.236-301.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. // This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)"

Çalışmanın niteliğinin gerektirmesi sebebiyle derginin yazım kurallarında belirlenen kelime sınırının aşılmasına müsaade edilmiştir. **Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Editörler Kurulu**

GİRİŞ

Tutuklama tedbiri ve hapis cezası kişi hürriyetini sınırlamaktadır. Aslında kişinin hürriyetinin sınırlandırılmasıyla diğer bütün hakların kullanımının ön şartı olan hareket hürriyetinden yoksun bırakılmaktadır¹. Yani tutuklanarak veya hapsedilerek hürriyetinden yoksun bırakılan kişi, bir yerde kalmaya mecbur tutulmakta, seyahat edememekte, sevdiklerinden ve alışkanlıklarından ayrı düşmekte, işini yapamamakta, ailesinden ayrı kalmakta, ailesine bakamamakta ve bunlar gibi hayatın olağan akışındaki normal olarak yapabildiği pek çok faaliyeti gerçekleştirememektedir². Öbür yandan cezaevleri ve tutukevlerindeki zor şartlar, diğer mahkum veya tutuklulardan gelen tehlikeler, kötü muameleler, sapkınlıklar gibi birçok olumsuzluklar da tutuklu ve hükümlülerin bedensel ve ruhsal dayanıklılıklarını yıpratmaktadır. Dolayısıyla gerek normal yaşamından kopuşun verdiği üzüntü ve özlem, gerekse cezaevleri ve tutukevlerindeki zorluklar nedeniyle tutuklu veya hükümlüler firar edebilmektedir³. Hatta bazen hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı bulunan kişiler de belirtilen durumlarla karşılaşmamak için cezanın infazına başlanmadan kaçabilmektedir.

Bu çalışmada öncelikle hükümlü veya tutuklunun kaçmasının cezalandırılması gerekip gerekmediğine, gerekiyorsa hangi hallerde cezalandırılması gerektiğine ilişkin görüşlerden bahsedilecek ve mukayeseli hukuktaki düzenlenişine değinilecektir. Daha sonra hukukumuz açısından hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun hangi hallerde oluşacağı, hangi durumlarda nitelikli hallerin gerçekleşeceği, kimlerin bu suçu işleyebileceği, teşebbüs, iştirak, içtimaya ilişkin oluşabilecek durumlar ve bu suçtaki etkin pişmanlık kurumu doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları çerçevesinde etraflıca incelenmeye çalışılmıştır. Ancak TCK m. 292 ve 293'e göre failin cezalandırılmasını öngören Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK) m. 97, 105/A-8, 58/3'deki suçlar kapsamı genişletmemek için incelenmeyecektir.

I. HÜKÜMLÜ VEYA TUTUKLUNUN KAÇMASININ CEZALANDIRILMA(MA)SI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

TCK'da hükümlü veya tutuklunun kaçmasının suç olarak kabul edildiği, bazı ülkelerin ceza kanunların da ise suç olarak düzenlenmediği görülmektedir. Bu nedenle kaçmanın cezalandırılması gerekip gerekmediğinin incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Doktrindeki bir görüşe göre hükümlü veya tutuklunun cebir veya tehdit uygulamaksızın, mala zarar vermeksizin soyut kaçması cezalandırılmamalıdır. Bu görüşteki yazarlara göre "Herkesin içinde bir özgürlük ateşi yanar, herkes kaçmak ister; gözüktüğü kadar kaçmak ister, tutukevindeyken kaçmak ister, cezaevinden kaçmak ister"⁴. Dolayısıyla insanın doğası gereği özgürlüğe kavuşmak gibi içgüdüsel

¹ Günther, Klaus: "Ceza İnfaz Hukukunun İnsan İmgesi", *İnfaz Hukukunun Sorunları, (Sempozyum 24/25.11.2000)*, Ankara 2001, s. 57; Karakaş Doğan, Fatma: *Cezanın Amacı ve Hapis Cezası*, İstanbul 2010, s. 153; Karakehya, Hakan/Özger, Hande: "Örgütlü Hapishane Sistemine Geçiş Sürecine İlişkin Tespitler", *Dokuz Eylül Üniversitesi HFD*, C. 23, S. 1, 2021, s. 97.

² Karakehya/Özger, s. 97.

³ Bkz. Gökçen, Ahmet/İçer, Zafer: "Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması, Öngörülen Sürede İlgili Mercilere Teslim Olmaması Suçları (TCK m. 292, 293; CGTİK m. 97/1, 105/A-8, 58/3)", *Antalya Bilim Üniversitesi HFD*, C. 8, S. 16, Aralık 2020, s. 722.

⁴ Artuk, Mehmet Emin: "Adalet Hizmetlerinin Yürütülmesine Karşı Suçlar" *Üçüncü Podyum Tartışması, Toplum Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu (Panel 21-22 Mayıs 2004 Ankara), Birinci Kitap*, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2004, s. 231-232.

bir fiili cezalandırmak doğru değildir⁵. Meşru savunma kapsamındaki haksız saldırıya karşı gösterilen tepkinin doğal ve içgüdüsel bir davranış olarak kabul edilip hukuka uygun sayılması da böyledir⁶. Ayrıca kaçmanın cezalandırılması sadece suç politikasına ilişkin bir tercih değildir⁷. Anayasa m. 38'deki kimsenin kendisi veya yakınları aleyhine delil vermeye, beyanda bulunmaya zorlanamayacağı ilkesinin (genelde nemo tenatur ilkesinin, özeldə susma hakkının) mantığına aykırıdır. Nasıl şüpheli veya sanığın kendisine isnat edilen suçla ilgili olarak yalan söylemesi cezalandırılmıyorsa, hükümlü veya tutuklunun sırf kaçması da cezalandırılmamalıdır⁸. Diğer taraftan hakkındaki mahkumiyet hükmü kesinleşmesine ve bundan haberdar olmasına rağmen infazına başlanmadan kaçan hükümlü cezalandırılmazken, infazına başladıktan sonraki kaçmanın cezalandırılması da anlaşılabilir gelmemektedir⁹. Bu nedenlerle kaçma fiili disiplin yaptırımı veya başka bir hukuki sonuçla karşılanan bir fiil olarak düzenlenebilirse de¹⁰ suç olmaktan çıkarılmalıdır¹¹. Hatta bazı yazarlar suçlunun kaçmasını bir hak olarak kabul etmektedirler¹². Suçlunun tutukevinden kaçması halinde kaçma hakkını kullandığı ve kusurun suçluda olmadığı, suçlunun kaçmasına olanak veren görevlilerde olduğu belirtilmektedir. Cebir veya tehdit kullanılarak kaçılması halinde de cezalandırılan fiil, kaçma değil, cebir veya tehdit kullanılmış olmasıdır denilmektedir¹³.

Aksi yöndeki görüşe göre ise hükümlü veya tutuklunun soyut kaçması cezalandırılmalıdır. Bu görüşteki yazarlara göre de “Hürriyete kavuşmak arzusu beşerî tabiatın en kuvvetli cephesidir. Meşru bir şekilde tahdit edilmiş olsa dahi tabiat insanı gaip ettiği hürriyeti tekrar istihsale icbar

⁵ Bkz. **Aktaş**, Duygu Şimşek: “Özgürlük İçgüdüünün Cezalandırılması – “Basit Firar” Suçu Üzerine Bir Değerlendirme”, *Güncel Hukuk*, Mart 2015/3-135, s. 10-11; **Ünver**, Yener: *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma*, 6. Baskı, Ankara 2021, s. 608; **Uğraş**, Ahmet Mesut: *Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s. 82; **Yıldız**, Ali Kemal: *Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması, Özel Ceza Hukuku, C. X, Adliye Karşı Suçlar*, (TCK m. 267-298), İstanbul 2021, s. 507; **Yıldız**, Ali Kemal: “Entweichung eines Strafgefangenen oder Untersuchungshäftlings im türkischen Strafrecht”, *CHKD*, C. 4, S. 2, 2016, s. 173-174; **Maurach**, Reinhart/**Schroeder**, Friedrich Cristian/**Maiwald**, Manfred: *Strafrecht Besonderer Teil, Teilband 2, Straftaten gegen Gemeinschaftswerte*, 10. Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg 2012, s. 277; **Ostendorf**, Heribert, Kindhäuser/Neumann/Paeffgen, *Strafgesetzbuch, (Nomos Kommentar)*, 5. Auflage, 2017, § 120, kn. 1.

⁶ **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 507; **Yıldız**, s. 174.

⁷ Suç politikasından kaynakladığı görüşü için bkz. **Kühl**, Kristian/**Heger**, Martin: (Lackner/Kühl) *Strafgesetzbuch*, 29. neu bearbeitete Auflage, München 2018, § 120, kn. 2.

⁸ Bkz. **Ostendorf**, Heribert: “Das Verbot einer strafrechtlichen und disziplinarrechtlichen Ahndung der Gefangenen selbstbefreiung”, *NStZ*, S. 313, 2007, s. 314; **Ünver**, s. 609; **Uğraş**, s. 82; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 506-507; **Yıldız**, s. 174.

⁹ **Ünver**, s. 609-610; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 507; **Yıldız**, s. 174.

¹⁰ **Ünver**, s. 609-610. Cebir veya tehdit uygulamaksızın sadece kaçan kişi hakkında disiplin yaptırımı uygulanıp uygulanmayacağı konusundaki yoğun tartışmalar için bkz. **Ostendorf**, s. 314 vd.

¹¹ **Ünver**, s. 608; **Uğraş**, s. 82; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 507; **Yıldız**, s. 174, 175; **Çolak**, Haluk: “Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması (Firar) Suçu”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 16, S. 182, Ekim 2021, s. 1921.

¹² **Özek**, Çetin: “Türk Ceza Kanununun 50 Yılında Devlete Karşı Suçlar”, Tartışmalar Kısmı, in: *Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK'nın 50 Yılı ve Geleceği İstanbul 1977*, s. 583. “Susma hakkı temel sanık haklarından olduğu gibi, suç işleyen bir kimsenin kaçması veya suçunu gizlemeye çalışması da temel bir sanık hakkıdır.”, **Ünver**, Yener/**Hakeri**, Hakan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, Ankara 2021, s. 669. Ali Rıza Çınar da madde üzerinde mecliste yapılan görüşmelerde bu suçun karşılaştırmalı hukukta tartışmalı bir suç olduğunu ve tutuklanan veya gözaltına alınan kimsenin, başkalarına veya mala zarar vermeden kaçma hakkının bulunduğunu, bu nedenle suç olarak düzenlenmemesi gerektiği görüşünü ifade etmiştir. Bu görüş için bkz. **Güney**, Niyazi/**Özdemir**, Kenan/**Balo**, Yusuf, S.: *Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2004, s. 829. Aksi görüş için bkz. **Özgenç**, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 17. Baskı, Ankara 2021, s. 344, dnp. 463.

¹³ **Özek**, Tartışmalar, s. 583.

eder.” Ancak yine de kaçmak suç sayılmalıdır. Çünkü kaçma olayı sadece ceza infaz kurumu veya tutukevinin düzenini değil, daha fazla infaz işlemini, yani karar ve tedbirleri ihlal eder¹⁴. Hükümlü veya tutuklunun kaçması kendini koruma içgüdüsünün neticesi olarak kabul edilmesi mahkuma ya da tutukluya bir nevi kaçma hakkı tanımak anlamına gelir. Fakat bu düşüncelerde isabet yoktur¹⁵. Bu kabul ise herkesin adaletin yerine getirilmesine engel olmama ödevine aykırıdır¹⁶.

Kanaatimizce de hükümlü veya tutuklunun kaçması bir hak olarak kabul edilmemelidir. Hükümlünün kaçması bir hak olarak kabul edilirse, devletin hükümlünün kaçmasını engellemeye yönelik aldığı tedbirlerle aslında hükümlüye hak olarak tanınan kaçma hakkı kullanımının devlet tarafından engellenmesi gibi bir durum sözkonusu olur. Hak olarak kabul edildiği takdirde cebir veya tehdit uygulayarak veya mala zarar vererek kaçmanın da suç olarak kabul edilmemesi gerekir. Çünkü kaçma bir hak ise hangi şekilde olursa olsun cezalandırılmamalıdır. Kaçma sırasında kullanılan cebir veya tehdit, mala zarar verme bağımsız suç olarak düzenlendiği için bu suçlardan zaten ceza verilebilmektedir¹⁷.

Ayrıca AİHS m. 2 ve Anayasa m. 17’de yaşama hakkı güvenceye alınmış olmakla birlikte, meşru müdafaa hali, bir ayaklanma veya isyanın bastırılmasında olduğu gibi bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi sırasında güç veya silah kullanılması neticesinde meydana gelen ölümler de hukuka uygun kabul edilmektedir!¹⁸. Dolayısıyla Sözleşme ve Anayasanın ilgili düzenlemeleriyle kaçmayı bir hak olarak görmedikleri söylenebilecektir.

Hükümlünün kaçmasının hak olmasından öte hükümlünün cezanın infazına katlanma yükümlülüğü vardır¹⁹. Çünkü “Yargı, hükümlü için bir emirdir ve yargıya uygun davranmakla yükümlüdür. Bu emirin yerine getirilmesi de, devlet’in görevidir. Yargı kararının verilmesi, kendiliğinden, yargının yerine getirilme “yükümlülük” ve “görevini” yaratır.”²⁰. Nitekim CGTİHK m. 26’da açıkça hükümlünün hapis cezasının yerine getirilmesine katlanma ve bu amaçla düzenlenen infaz rejimine uygun tutum ve davranışlar içinde bulunmakla yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır²¹. Keza şüpheli veya sanıkların koruma tedbirlerine katlanma yükümlülüğü

¹⁴ **Öner**, Hamdi: “Mevkuf ve Mahkumların Firar Suçları Hakkında Bir Tetkik”, *Adliye Dergisi*, S. 4, Y. 35, 1944, s. 828.

¹⁵ **Gözübüyük**, Abdullah Pulat: *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. 3, (Hususi Kısım-Cürümler), (Madde 282-447)*, 5. Bası, (Baskı tarihi yok), s. 106; **Erem**, Faruk: *Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, C. 2*, Ankara 1993, s. 1576.

¹⁶ **Gözübüyük**, C. 3, s. 106.

¹⁷ Aynı yönde bkz. **Uğraş**, s. 82.

¹⁸ Bu hükümlerin eleştirisi için bkz. **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 329.

¹⁹ **Artuk**, M. Emin/**Gökçen**, Ahmet/**Alşahin**, M. Emin/**Çakır**, Kerim: *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 19. Baskı, Ankara 2021, s. 1248. Madde üzerinde mecliste yapılan görüşmelerde Keskin Kaylan kişilerin kaçma özgürlüğü değil, hakim ve savcının verdiği kararın infazına uyma yükümlülüğü bulunduğunu savunmuştur. Bu görüş için bkz. **Güney/Özdemir/Balo**, s. 829. Ancak cezalandırmanın Devlet bakımından hak mıdır, yetki midir tartışması kapsamında cezalandırmanın yetki olduğu görüşüne göre suçlunun cezaya katlanma yükümlülüğü yoktur, hükümlünün cezaya boyun eğdirilmesi sözkonusudur. Hak olsaydı cezaya katlanma yükümlülüğü olurdu denilmektedir. Bkz. **Külçür**, Erdem İzzet: *Ceza Hukukunda Yer Bakımından Uygulama*, İstanbul 2017, s. 42.

²⁰ **Özek**, Çetin: “Adliyeye Karşı Suçların Hukuksal Konusu”, *İHFM*, C. 55, S. 3, 1997, s. 48. Ayrıca bkz. **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, *Özel Hükümler*, s. 1249.

²¹ “...5275 sayılı Kanunun (m. 6/1-g; m. 22 ve m. 26)... Hükümlerine yer verilmek suretiyle hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı sırasında hükümlülerin kanun, tüzük ve yönetmelikte belirtilen hükümlere uymak, infaz rejimine uygun tutum ve davranışlarda bulunmak zorunda olduğu, hak ve sorumlulukları ile infaz kurumundaki yaşam biçimine uyum sağlaması için gerekli bilgilerin idareciler tarafından kendilerine tebliğ edileceği öngörülmüştür.” YCGK, 14.10.1014, 203-420, www.legalbank.com.tr

çerçevesinde tutuklunun da bir koruma tedbiri olan tutuklama kararının infazına katlanma yükümlülüğü bulunmaktadır²².

Fırarın cezalandırılmaması düşüncesi her ne kadar insanın özgürlüğe kavuşma içgüdüğü olarak görülse de suç işlemiş olan kişinin cezasını çekmesi, esasında kusurundan ibra olma ve topluma sağlıklı bir şekilde dönüşünün sağlanması bakımından hükümlünün lehinedir²³. Kaçma hakkı olduğunu düşünen hükümlüde cezanın amaçlarının gerçekleşmesi zorlaşacaktır. Ayrıca cezanın çekilmesi toplumun adalet duygusunun temini bakımından da gerekli olduğu için kaçma yasaklanmalıdır. Keza kaçmanın yasaklanması, diğer hükümlüler hakkında cezanın özel önleme amacının gerçekleşmesi, ceza infaz kurumunun düzeninin sağlanması açısından²⁴ önemli olduğu gibi cezaların infazı meselesi kamu düzenine de ilişkin bir meseledir²⁵.

Diğer taraftan bütün kaçma vakalarında özgürlüğe kavuşma içgüdüğüyle hareket edilmemiş olabilir. Çünkü kişinin özgürlüğü isteme güdüsünden başka içerideki tehditlerden kaçma, hapse girmesine neden olan kişiden intikam alma, hırsızlık yapma²⁶ gibi birçok nedenden kaynaklanabilir²⁷. Dolayısıyla kaçmanın sadece özgürlüğe kavuşma içgüdüğü ile gerçekleşmesi halinde cezalandırılmaması kabul edilirse, bu sefer kaçmanın özgürlüğe kavuşma içgüdüğüne dayanıp dayanmadığı araştırılacak böyleyse cezalandırılmayacak, örneğin başka birini öldürmek için kaçtığına cezalandırılacak mıdır bu da ispat problemini doğuracaktır.

Ayrıca insanın doğal, içgüdüsel tepkilerini dikkate alan nemo tenatur ilkesinin bu yaklaşımıyla firarın cezalandırılmaması gerektiği ileri sürülebilirse de ilkenin içeriğinin firar suçu bakımından doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Netice itibarıyla belirtilen nedenlerle hükümlü veya tutuklunun sırf kaçmasının cezalandırılması gerektiği kanaatindeyiz²⁸.

²² Ünver/Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 243; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1248.

²³ Bkz. Suçluyu kayırma suçu TCK m. 283 gerekçesi.

²⁴ Bkz. Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1245; Demirbaş, Timur: *İnfaz Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2021, s. 371.

²⁵ Keyman, Selahattin: *Türk Hukukunda Af, (Genel Af-Özel Af)*, Ankara 1965, s. 52; Zafer, Hamide: *Ceza Hukuku Genel Hükümler, TCK m.1-75*, 6. Bası, İstanbul 2016, s. 600; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1245.

²⁶ “Sanığın ceza evinden kaçmasının hırsızlık için dahi olsa kasta dayanmasına ve cezaevinden kaçmasının hırsızlığın unsuru bulunmamasına göre, kaçmadan ceza tayini gerekirken, bazı mütalaalarla beraat kararı verilmesi yolsuzdur”, Y4CD, 17.5.1949, 5693/7491, Özütlük, Nejat: *Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı*, C. 2, Ankara 1966, s. 131.

²⁷ Firarın nedenleri konusunda bkz. Hildebrant, Richart J. (Çev: Sait Rezaki): “Firarın Anatomisi”, *AD*, Y. 60, S. 11, Kasım 1969, s.717 vd.

²⁸ Nitekim Anayasa Mahkemesi de hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun düzenlenmesini bu suçla ulaşılmak istenen amaç ve araç arasında denge bulunduğu ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu tespitini yapmıştır: “...İtiraz konusu kuralın öngördüğü ceza yaptırımının, devletin adli yargı fonksiyonlarını cezaların infazı ile ulaşılmak istenen amaçlar çerçevesinde yerine getirebilmesini, ceza infaz sisteminin etkin bir biçimde işlemesini, suçların ve suçluların takibinin temin edilmesini sağlamayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun anılan amaçlara ulaşmak için hükümlünün kaçma fiiline hapis cezası öngörmesinin elverişsiz ve gereksiz olduğu söylenemez. Ayrıca kaçma fiilinin cebir ve tehditle ya da silahla gerçekleştirilmesi cezanın artırılmasına neden olan nitelikli haller olarak düzenlenmiştir. Yine bu suç için hükümlünün ceza infaz kurumundan kaçtıktan sonra belirli bir süre içerisinde kendiliğinden teslim olması hâlinde cezanın indirilmesine imkân sağlayan etkin pişmanlık hükümlerine de yer verilmiştir. Bu bağlamda fiilin işleniş biçimine göre cezaların belirlendiği ve etkin pişmanlık hükümlerine de yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla kurala konu suç yönünden Kanunda bir bütün olarak ulaşılmak istenen amaç ve araç arasında makul bir denge gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenlerle kanun koyucunun takdir yetkisi

II. MUKAYESELİ HUKUKTAKİ DÜZENLENİŞİ

Devletin adli fonksiyonlarının gerçekleştirilmesini engelleyen veya saptıran eylemler içerisinde cezaevinden kaçmak eyleminin de Roma hukukunda suç kabul edildiği ve ayrıntılı düzenlenmiş suçlardan olduğu ifade edilmektedir²⁹. Ancak yukarıdaki açıklanan görüşlerde de görüldüğü üzere hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu, günümüzde kesin cezalandırılması gereken bir davranış olarak görülmemektedir. Soyut kaçmayı cezalandırmayan, ancak cebir veya tehdit gibi diğer bazı davranışlarla birlikte işlenmesini cezalandıran ülkeler olduğu gibi soyut kaçmayı suç kabul eden ve cebir tehditle işlenmesini nitelikli hal olarak kabul eden ülkeler de bulunmaktadır.

İsviçre, Avusturya, Belçika, Hollanda, Arjantin, Brezilya ve Norveç'te cebir, tehdit uygulamaksızın veya mala zarar vermeksizin sadece kaçma fiili cezalandırılmamaktadır³⁰. Kaçmaya imkan sağlama fiilinin cezalandırıldığı durumlarda ise kaçan hükümlü veya tutuklunun bu suça iştirak etmiş olmasına rağmen cezalandırılmaması doktrinde bir şahsi cezasızlık sebebi olarak belirtildiği gibi³¹ maddi nitelikli bir mazeret olarak da ifade edilmektedir³².

Fransa Ceza Kanununda (m. 434-27) hürriyeti kısıtlanmış bir kimsenin şiddet uygulayarak veya mala zarar vererek ya da görevlilere rüşvet vererek kaçması cezalandırılmaktadır³³.

Polonya Ceza Kanununda (m. 242) ise bir mahkeme hükmü veya yetkili bir merciin verdiği kararla hürriyeti kısıtlanan kişinin sırf kaçması cezalandırılmıştır. Cebir veya tehditle ya da mala zarar verilerek işlenmesi ise daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak öngörülmüştür.

İspanya Ceza Kanununda (m. 469) hükümlü veya tutuklunun cebir veya tehdit uygulayarak ya da mala zarar vererek veyahut da diğer kişilerle birlikte ayaklanarak kaçması cezalandırılmıştır.

Alman Ceza Kanununda hükümlü veya tutuklunun sadece kaçması suç olarak kabul edilmemiştir. Ancak hükümlü veya tutukluların³⁴ ayaklanması sırasında cebir kullanarak kaçması suç olarak düzenlenmiştir (m. 121).

kapsamında düzenlediği itiraz konusu kural ölçülülük ilkesine aykırı değildir.”, Anayasa Mahkemesi 27/12/2018 T., 2018/153 E. ve 2018/119 K. sayılı kararı, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2018/119?EsasNo=2018%2F153>; aynı amacın tekrarlandığı bir diğer karar için bkz. Anayasa Mahkemesi kararı da 31/05/2017 T., 2017/28 E. ve 2017/107 K. sayılı karar, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2017/107?EsasNo=2017%2F28>

²⁹ **Özek**, Adliye Karşı Suçların Hukuksal Konusu, s. 17.

³⁰ **Artuk**, Panel, s. 232.

³¹ **Özgenç**, İzzet: *Ceza Hukuku Genel ve Özel Hükümler Sınav Soru ve Cevapları*, Ankara 2021, s. 26-27, 57; **Özgenç**, İzzet: ““İzinli” Olarak İnfaz Kurumu Dışına Çıkarılan Hükümlünün Süresinde İzinden Dönmemesi Halinde Ceza Hukuku Sorumluluğuna İlişkin Yargıtay 16. Ceza Dairesi Kararının Değerlendirilmesi”, <https://izzetozgenc.com/makale/%E2%80%9Cizinli%E2%80%9D-olarak-infaz-kurumu-disina-cikarilan-hukumlunun-suresinde-izinden-donmemesi-halinde-ceza-hukuku-sorumluluguna-iliskin-yargitay-16-ceza-dairesi-kararinin-degerlendirilmesi>, s. 1.

³² **Maurach/Schroeder/Maiwald**, BT 2, s. 277.

³³ **Ünver**, s. 611.

³⁴ Alman Ceza Kanunu m. 120 ve 121 kullanılan “Gefangene” kavramı, gözaltına alınan, tutuklanan, kesin hükümlü mahkum olan hükümlü ve geri verme amacıyla tutuklanan kişileri de kapsamaktadır. Bkz. **Yenisey**, Feridun/**Plagemann**, Gottfried: *Alman Ceza Kanunu, Strafgesetzbuch (StGB)*, 2. Baskı, İstanbul 2015, s. 209, dpn. 74. Ayrıca bkz. **Maurach/Schroeder/Maiwald**, BT 2, s. 275 vd.; **Ostendorf**, s. 313; Kindhäuser/Neumann/Paeffgen/**Ostendorf**, § 120, kn. 6-8; Lackner/Kühl/**Heger**, § 120, kn. 3-6; BeckOK StGB/**Dallmeyer** StGB, Bernd von Heintschel-Heinegg, 52. Edition, München 2022, § 120, kn. 3-6.

Rus Ceza Kanununda (m. 313) hükümlü veya tutuklunun sırf kaçması cezalandırılmıştır. Birden fazla kişiyle kaçması ve cebir veya tehdit kullanarak kaçması ise daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak öngörülmüştür³⁵.

Güney Kore Ceza Kanununda hükümlü veya tutuklunun soyut kaçması suç olarak düzenlenmiştir (m. 145). Cebir veya tehdit kullanılarak, mala zarar verilerek işlenmesi veya birden fazla kişiyle birlikte gerçekleştirilmesi nitelikli hal olarak öngörülmüştür (m. 146)³⁶.

III. SUÇ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu 765 sayılı TCK'da Cürümler başlıklı 2. Kitabın, Adliye aleyhinde cürümler başlıklı 4. Babının, Tevkifhane ve hapisshaneden firar ve firara vesatet başlıklı 7. Faslında 298-300. maddeleri arasında düzenlenmiştir. 298. maddede tutukluların kaçması, 299. maddede hükümlülerin kaçması olarak ayrı ayrı öngörülmüş, gözaltına alınan kaçması ise cezalandırılmamıştır. 300. maddede etkin pişmanlık hükmüne yer verilmiştir. 765 sayılı TCK m. 298'in 11.06.1936 tarihli 3038 sayılı değişiklikten önceki halinde mehz kanundaki³⁷ gibi sırf kaçmak suç değildi. Cebir, tehdit kullanarak veya mala zarar vererek kaçmak suç sayılıyordu. Değişikle birlikte sırf kaçma hareketi suç olarak kabul edilmiş³⁸, cebir, tehdit kullanarak veya mala zarar vererek kaçma ise nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Ayrıca kaçmanın silahla veya birden fazla kimse ile beraber gerçekleştirilmesi de nitelikli hal olarak öngörülmüştür.

5237 sayılı TCK yürürlüğe girmesinden önce yapılan ceza kanunu öntasarı ve tasarılarında da hükümlü veya tutuklunun kaçması suç olarak düzenlenmiştir.

1940 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nda Adliye aleyhinde işlenen cürümler başlıklı üçüncü babın, "Adli kararlar aleyhine işlenen cürümler"i içeren ikinci faslında 324. maddede düzenlenmiştir³⁹. Bu düzenlemede hükümlü veya tutuklunun sırf kaçması suç olarak kabul edilmiş, şahıslara karşı cebir, tehdit kullanarak veya kaçmaya engel olan mala zarar vererek kaçma ile tehdit veya şiddetin silâhla veya birden fazla kimseler tarafından bir arada yapılması daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak öngörülmüştür. 5237 sayılı TCK'da olduğu gibi gözaltına alınanın kaçması suç olarak kabul edilmemiş ve tutuklu veya hükümlünün kaçması bir madde içerisinde hüküm altına alınmıştır. Ceza infaz kurumu dışında çalışan mahkûmlar hakkında da firar hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür. Aynı maddenin son fıkrasında da etkin pişmanlık düzenlenmiştir. Bu fıkra, diğer tasarı ve 5237 sayılı TCK'dan da farklı olarak, kendiliğinden teslim olma zamanı onbeş günlük veya altı aylık bir süre şeklinde değil, hükmün kesinleşmesi anı olarak belirlenmiştir.

1958 Tarihli Türk Ceza Kanunu Layihası'nda Adliye aleyhinde cürümler başlıklı dördüncü babın, "Ceza ve Tevkifevinden Kaçmak, Kaçırmağa Sebebiyet Vermek, Cezaya Veya Emniyet Tedbirlerine Riayet Etmemek Cürümleri" içeren yedinci faslında tutuklunun kaçması 293. maddede, hükümlünün kaçması 294. maddede, etkin pişmanlık ise 295. maddede

³⁵ Mukayeseli hukuktaki düzenlemelerle ilgili yapılan açıklamalar için bkz. Ünver, s. 610 vd.; Gökçen/İçer, s. 728 vd.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1247 vd.

³⁶ Bkz. Kim, Jong-Hwan: "Entweichung von Gefangenen und persönliche Begünstigung im koreanischen Strafrecht", *CHKD*, C. 4, S. 2, 2016, s. 136 vd.

³⁷ Bkz. Majno, *Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları*, C. 2, Ankara 1978, s. 286.

³⁸ Bkz. Erem, C. 2, s. 1576; Özüttürk, s. 128; Öner, s. 828; Uğraş, s. 2.

³⁹ Bkz. 1940 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı: *Adliye Ceridesi*, S. 6, Sene 33, 1942, s. 712-713.

düzenlenmiştir. Bu layihada da gözaltına alınan kişinin kaçması cezalandırılmamış, tutuklu ve hükümlünün sırf kaçması suç olarak düzenlenmiş, şahıslara karşı şiddet veya tehdit kullanılarak, kapı veya pencere kırarak veya duvar delerek veya kaçmaya mani olan eşyaya zarar verilerek işlenmesi ile tehdit veya şiddetin silahla yapılması veya birden fazla kimse tarafından birlikte yapılması daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak öngörülmüştür. Cezaevi dışında çalıştırılan mahkumlar hakkında da firar hükümlerinin tatbik olunacağı belirtilmiştir. Etkin pişmanlık kurumunun uygulanabilmesi için onbeş gün içinde kendiliğinden gelip teslim olması aranmıştır.

1987 Tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarısı'nda "Devlete Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü kısmın "Adliyeye Karşı Suçlar"ı içeren yedinci bölümünün 406. maddesinde tutuklunun veya gözaltına alınan kaçması⁴⁰ ile 407. maddesinde hükümlünün kaçması⁴¹ şeklinde iki ayrı maddede düzenlenmiştir. Kendiliğinden teslim olma başlıklı 408. maddesinde⁴² ise, etkin pişmanlık kurumuna yer verilmiştir. Bu öntasarıda tutuklu veya hükümlünün yanında gözaltındaki kişinin de sırf kaçması cezalandırılmıştır. Şahıslara karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanarak veya kaçmayı engelleyecek vasıta veya tesisleri bozarak veya tahrip ederek işlenmesi ve bu şekildeki (ikinci fıkradaki) kaçma fiilinin birden fazla kimseler tarafından birarada gerçekleştirilmesi veya cebir, şiddet veya tehdidin bir kişi tarafından bile olsa silahlı işlenmesi daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Öntasarıda da ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlülerin kaçması cezalandırılırken, ayrıca hapis cezaları para cezasından çevrilmiş olanların kaçmasının da cezalandırılacağı tereddütleri gidermek adına açıkça hükme bağlanmıştır. Kaçan tutuklu veya hükümlünün on beş gün içinde kendiliğinden gelip teslim olması hali etkin pişmanlık hali olarak öngörülmüştür.

1997 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nda "Millete, Devlete ve Kamusal Barışa Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü kısmın "Adliyeye Karşı Suçlar"ı içeren yedinci bölümünde 459. maddede tutuklunun veya gözaltına alınan kaçması⁴³ ile 460. maddede hükümlünün kaçması⁴⁴ şeklinde iki ayrı maddede düzenlenmiştir. Etkin pişmanlık kurumuna ise kendiliğinden teslim olma başlıklı 461. maddede yer verilmiştir⁴⁵. 1987 tarihli öntasarıda olduğu gibi bu tasarıda da tutuklu veya hükümlünün yanında gözaltındaki kişinin de sırf kaçması cezalandırılmıştır. Şahıslara karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanarak veya kaçmayı engelleyecek vasıta veya tesisleri bozarak veya tahrip ederek işlenmesi ile bu fiilin (ikinci fıkradaki) birden ziyade kimseler tarafından bir arada işlenmesi veya tehdit veya cebir ve şiddetin, bir kişi tarafından olsa bile, silahla icrası daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlüler ile hapis cezaları para cezasından çevrilmiş olanların kaçması da suç olarak açıkça belirtilmiştir. Hapis cezasının özel infaz şekillerine hükümlü tarafından uyulmaması da

⁴⁰ Bkz. Türk Ceza Kanunu Öntasarısı Komisyonca Hazırlanan Metin, Ankara 1987, s. 179. Madde gerekçesi için bkz. Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekçesi, Ankara 1987, s. 249-250.

⁴¹ Bkz. Türk Ceza Kanunu Öntasarısı Komisyonca Hazırlanan Metin, Ankara 1987, s. 179-180. Madde gerekçesi için bkz. Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekçesi, Ankara 1987, s. 250.

⁴² Bkz. Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekçesi, Ankara 1987, s. 250.

⁴³ Bkz. **Dönmezer, Sulhi/Yenisey**, Feridun: *Karşılaştırmalı Türk Ceza Kanunu ve 1997 Tasarısı, Gerekçeler*, İstanbul 1998, s. 234-235, 872-873.

⁴⁴ Bkz. **Dönmezer/Yenisey**, s. 235-236, 873.

⁴⁵ Bkz. **Dönmezer/Yenisey**, s. 236-237, 873.

yaptırım altına alınmıştır. Etkin pişmanlık kurumunun uygulanabilmesi yine on beş içinde kendiliğinden gelip teslim olması şartına bağlanmıştır.

2003 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nda Millete, Devlete ve Kamusal Barışa Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlıklı üçüncü kısmın "Adliyeye Karşı Suçlar"ı içeren yedinci bölümünde 461-463. maddeleri arasında düzenlenmiştir. 461. maddesinde gözaltına alınan veya tutuklunun kaçması, 462. maddede hükümlünün kaçması, 463. maddede ise kendiliğinden teslim olma başlıklı etkin pişmanlık kurumuna yer verilmiştir. Bu tasarıda da tutuklu ve hükümlü ile birlikte gözaltındaki kişinin de sırf kaçması cezalandırılmıştır. Kişilere karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanarak veya kaçmayı engelleyecek vasıta veya tesisleri bozarak veya tahrip ederek işlenmesi ve bu fiilin (ikinci fıkradaki), birden çok kimseler tarafından işlenmesi veya tehdit veya cebir ve şiddetin, bir kişi tarafından olsa bile, silahla icrası daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlüler ile hapis cezaları para cezasından çevrilmiş olanların da cezalandırılacağı öngörülmüştür. Hapis cezasının özel infaz şekillerine hükümlü tarafından uyulmaması da yaptırım altına alınmıştır. Kaçan kişinin onbeş içinde kendiliğinden gelip teslim olması cezayı azaltan etkin pişmanlık olarak kabul edilmiştir.

5237 sayılı TCK'nın Adalet Alt Komisyonunda kabul edilen metinde yine iki madde halinde düzenlenmiş ve gözaltında bulunan kişilerin sırf kaçması da madde kapsamında suç olarak kabul edilmişti. Alt komisyon metninin 294. maddesinde "Gözaltına alınan veya tutuklunun kaçması" suçuna yer verilmiştir. Hükümlünün kaçması 295. maddede düzenlenmiştir. Etkin pişmanlık hükmü 296. maddede iki maddeyi kapsar şekilde düzenlenmiştir. Suçun, cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi, silahlı olarak ya da göz altına alınan, tutuklu veya hükümlünün birden çok kimse tarafından birlikte işlenmesi daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak öngörülmüştür. Bu suçun işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin veya kasten öldürme suçunun gerçekleşmesi ya da eşyaya zarar verilmesi durumunda, ayrıca bu suçlara ilişkin hükümlere göre cezaya hükmolunacağı belirtilmiştir. Ceza infaz kurumunda çalıştırılanlarla ile hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanların kaçması da firar kapsamında değerlendirilmiştir. Yine özel infaz şekillerinin şartlarına uyulmaması da firar kapsamında cezalandırılmıştır.

5237 sayılı TCK'da ise hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu TCK'nın "Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlıklı dördüncü kısmının "Adliyeye Karşı Suçlar"ı

içeren ikinci bölümünün 292. maddesinde düzenlenmiştir⁴⁶. 293. maddede ise bu suça ilişkin etkin pişmanlık kurumu öngörülmüştür⁴⁷.

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun düzenlenmesine göre 1. fıkrasında suçun temel hali, 2. ve 3. fıkrasında nitelikli hali, 4. fıkrasında içtimaya ilişkin özel hüküm, 5. fıkrasında ise ortaya çıkacak tartışmaları engellemek için suç kapsamına dahil husus gösterilmiştir.

IV. KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Hükümlü veya tutuklunun kaçmasının suç olarak düzenlenmesiyle korunmak istenen hukuki değer konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre korunmak istenen hukuki değer adliyenin suç ve suçların takibine ilişkin saygınlığıdır⁴⁸. Diğer bir görüşe göre ise devlet otoritesinin korunmasıdır⁴⁹. Benzer bir görüşe göre de genel olarak devlet otoritesinin özel olarak ise adliyenin korunmasıdır⁵⁰. Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun kişi üzerindeki devletin gözetim yetkisini korumaya hizmet ettiği de belirtilmiştir⁵¹. Ayrıca hükümlü veya tutuklu kişinin kaçmasının önlenmesi ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı ile yargılama ve infazla ilgili adli fonksiyona ilişkin çıkarların korunmak istendiği de ifade edilmiştir⁵². Keza korunan hukuki değerın cezaların infazı ile ulaşılacak istenen amaçlar çerçevesinde Devletin adli yargı fonksiyonlarının yerine getirilebilmesinin sağlanması ve böylece ceza infaz sisteminin etkin bir şekilde işleyişinin, suçların ve faillerinin takibinin yapılabilmesi ve özellikle de adliyenin korunması olarak belirtilmiştir⁵³. Yine tutuklama kararı veya hapis cezasının

⁴⁶ “(1) Tutukevinden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (2) Bu suçun, cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (3) Bu suçun, silahlı olarak ya da birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir katına kadar artırılır. (4) Bu suçun işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin veya kasten öldürme suçunun gerçekleşmesi ya da eşyaya zarar verilmesi durumunda, ayrıca bu suçlara ilişkin hükümlere göre ceza hükmolunur. (5) Bu maddede yazılı hükümler, ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlüler ile hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanlar hakkında da uygulanır. (6) (Mülga: 29/6/2005 – 5377/33 md.)” Mülga fıkra: “Kısa süreli hapis cezasının özel infaz şekillerinin gereklerine uymayan hükümlü hakkında bir aydan iki aya kadar hapis cezasına hükmolunur; geriye kalan ceza da ayrıca çektirilir.” Mülga gerekçesi: “13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 110 uncu maddesinin altıncı fıkrasında aynı konuda hüküm bulunması nedeniyle, Kanununun 292 nci maddesinin altıncı fıkrası, yürürlükten kaldırılmıştır”, **Yalvaç**, Gürsel: Karşılaştırmalı-Gerekçeli İçtihatlı Türk Ceza Kanunu Ankara 2008, s. 1517.

⁴⁷ “(1) (...) tutuklu veya hükümlünün, kaçtıktan sonra etkin pişmanlık göstererek kendiliğinden teslim olması halinde, kaçtığı gündən itibaren teslimin gerçekleştiği güne kadar geçen süre dikkate alınarak, verilecek cezanın altında beşinden altında birine kadar indirilir. Ancak, kaçma süresinin altı ayı geçmesi halinde cezada indirim yapılmaz.”

⁴⁸ **Meran**, Necati: *Açıklamalı-İçtihatlı Sulh Ceza Davaları*, Ankara 2007, s. 833.

⁴⁹ **Kaymaz**, Seydi/**Gökcan**, Hasan Tahsin: *Açıklamalı ve İçtihatlı Uygulamada Sulh Ceza Davaları*, Ankara 1998, s. 94. 1997 tarihli TCK m. 459 gerekçesinde “Suçun koruduğu hukuki yarar Devlet otoritesine karşı itaat ve saygı zorunluluğudur.”, **Dönmezer/Yenisey**, s. 705. aynı belirleme için bkz. 2003 Tasarısı m. 461 gerekçesi. 1987 TCK Öntasarısı m. 406 gerekçesinde ise suçun koruduğu hukuki yarar Devlet otoritesine karşı itaatsizlik olarak ifade edilmiştir. Bkz. Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekçesi, s. 249.

⁵⁰ **Arslan**, Çetin/**Azizağaoğlu**, Bahattin: *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara 2004, s. 1185.

⁵¹ **Kim**, s. 136-137.

⁵² **Gökcan**, Hasan Tahsin/**Artuç**, Mustafa: *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi*, C. 6 (M. 255-345), Ankara 2021, s. 9436.

⁵³ **Parlar**, Ali/**Hatipoğlu**, Muzaffer: *Açıklamalı-Yeni İçtihatlarla Türk Ceza Kanunu Yorumu*, C. 4 (230-345. Maddeler), 3. Baskı, Ankara 2010, s. 4403. “...İtiraz konusu kuralın öngördüğü ceza yaptırımının, devletin adli yargı fonksiyonlarını cezaların infazı ile ulaşılacak istenen amaçlar çerçevesinde yerine getirebilmesini, ceza infaz sisteminin etkin bir biçimde işlenmesini, suçların ve suçluların takibinin temin edilmesini sağlamayı amaçladığı anlaşılmaktadır.”, Anayasa Mahkemesi 27/12/2018 T., 2018/153 E. ve 2018/119 K. sayılı kararı,

infazında toplumdaki her bireyin meşru bir menfaatinin olduğu, böylece cezanın genel ve özel önleme amaçlarına ulaşabildiği için, bir hükümlü ya da tutuklunun kaçması durumunda korunan hukuki değer, tutuklama kararının veya cezanın infazındaki herkesin haklı menfaati olduğu vurgulanmıştır⁵⁴. İnfazın etkin kılınmasının hukuka güvenin bir gereği olduğu, bu nedenle korunan hukuki değer infazın etkin kılınmasına ilişkin kamusal yarar olduğu da ifade edilmiştir⁵⁵.

Kanaatimizce bu suçla hükümlü veya tutuklunun ceza infaz kurumundan veya tutukevinden ya da görevlilerin gözetimi altındayken kaçması cezalandırıldığı, infaz işlemleri başlamadan kaçma cezalandırılmadığı için esas olarak korunmak istenen hukuki değer, başlamış olan infazın etkin ve düzgün işleyişinin sağlanması, devletin adli fonksiyonlarının normal işleyişinin korunmasıdır. Böylelikle kişilerin adli makamlara olan güveni, bu makamlardaki kamu görevlilerinin görevlerini tam yaptıklarına olan inanç ve itibarları korunmaktadır. Diğer taraftan tutuklunun kaçmasının cezalandırılmasıyla bu koruma tedbiriyle ulaşılmak istenen amaçların elde edilmesi, böylece de ceza muhakemesinin düzgün işleyişi ve adil bir yargıya varılması da sağlanmak istenmektedir. Hükümlünün kaçmasının suç olarak kabul edilmesiyle korunmak istenen hukuki değer ise cezanın infazı ile ulaşılmak istenen amaçların gerçekleştirilmesi⁵⁶ ve ceza infaz sisteminin işleyişinin korunmasıdır. Netice itibarıyla tutuklama kararının ve hükmün infazının sağlanması ile devletin adli fonksiyonların düzgün işleyişi ve adaletin gerçekleşmesi de temin edilmek istenmektedir.

V. SUÇUN UNSURLARI

A. Tipikliğin Maddi Unsurları

1. Fail

TCK'nun 292. maddesinde failin kim olduğu “kaçan **tutuklu** veya **hükümlü**” denilmek suretiyle gösterilmiştir. Buna göre bu suçun faili “tutuklu veya hükümlü” olan kişidir. Dolayısıyla bu suç *özgü bir suç*tür, herkes bu suçun faili olamaz, tutuklu veya hükümlü sıfatı taşıyan kişiler fail olabilir⁵⁷. Fakat her tutuklu veya hükümlü olan kişi de bu suçun faili olamaz; suçun faili ancak tutukevinden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçan

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2018/119?EsasNo=2018%2F153>; aynı amacın vurgulandığı bir diğer karar için bkz. Anayasa Mahkemesi kararı da 31/05/2017 T., 2017/28 E. ve 2017/107 K. sayılı karar, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2017/107?EsasNo=2017%2F28>.

⁵⁴ Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 511; Yıldız, s. 160.

⁵⁵ Hafızoğulları, Zeki/Özen, Muharrem: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Millete ve Devlete Karşı Suçlar*, Ankara 2016, s. 255.

⁵⁶ Bkz. Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 511.

⁵⁷ Ünver, s. 612; Yıldız, s. 160-161; Gökcan/Artuç, C. 6, s. 9437; Hakeri, Hakan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Ankara 2020, s. 142; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1263; Arslan/Azizağaoğlu, s. 1185-1186. “TCK.nun 292. maddesinde düzenlenen hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda failin CMK.nun 101. maddesi uyarınca hakkında tutuklama kararı verilmiş yada hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunan bir kimse olması gerektiği sözkonusu suçların özgü suç niteliğinde olup bu suçların yalnızca durum ve sıfatı anılan maddelerdeki tanıma uyan kişilerin işleyebileceği gözetilip bu ilkeler ışığında somut olay incelendiğinde; savunmasının tespiti amacıyla hakkında yakalama emri düzenlenen sanığın, devriye görevini ifa eden kolluk görevlilerince yakalanıp hakkında adli rapor alındıktan sonra ekip aracına bindirileceği esnada kaçması şeklindeki eyleminde atılı suçun unsurları oluşmadığı gözetilerek CMK.nun 223/2-a maddesi uyarınca beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verildiği anlaşıldığından”, Y8CD, 1.11.2018, E. 2018/4576, K. 2018/12009; Aynı yönde bkz. Y8CD, 15.10.2019, E. 2019/2035, K. 2019/12287; Y11CD, 24.5.2017, E. 2015/9370, K. 2017/4044; Y16CD, 16.3.2016, E. 2015/8177, K. 2016/1615, kazanci.com

tutuklu veya hükümlü olabilir. Ayrıca 292. maddenin 5. fıkrasındaki düzenleme gereğince ceza infaz kurumu dışında çalıştırılırken kaçan hükümlüler de suçun faili olabilir⁵⁸. Hakkında kesinleşmiş mahkumiyet hükmü bulunan hükümlüye bu mahkumiyet hükmü tebliğ edilmiş ve hatta hakkında yakalama kararı çıkartılmış olsa bile henüz görevlilere teslim olmadan ya da görevlilerce yakalanmadan⁵⁹, cezanın infazına başlanmadan kaçan hükümlü suçun faili olamaz⁶⁰.

Özgü bir suç olan hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu kanaatimizce aynı zamanda bizzat işlenebilen bir suçtur⁶¹. ⁶². Çünkü bizzat işlenebilen suçlar, kanuni tanımda gösterilen hareketin doğrudan doğruya failin kendisi tarafından yapılmasının şart olarak arandığı suçlardır⁶³. Failin kendi bedensel hareketiyle gerçekleştirilebilen suçlardır. Bir başka ifadeyle kanuni tanımdaki hareketi kendi bedeni hareketiyle gerçekleştirmeyenler o suçun faili olamazlar⁶⁴. Bu bakımından hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda “kaçma” hareketi sadece hükümlü veya tutuklu olan kişinin kendi bedeni hareketiyle gerçekleştirebileceği bir suç olduğu için bizzat işlenebilen bir suç olarak kabul edilebilir. Nitekim doktrinde bazı yazarlar tarafından, askerlikten

⁵⁸ **Parlar/Hatipoğlu**, C. 4, s. 4403; **Parlar**, Ali/Öztürk, Mustafa: *Uygulamada Adliye Karşı Suçlar*, İstanbul 2018, s. 510.

⁵⁹ “TCK'nın 292. maddesinde düzenlenen suçun oluşabilmesi için sanığın, tutuklu veya hükümlü statüsünde olması, tutukevinden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçmasının gerektiği, somut olayda; hakkında kesinleşmiş mahkumiyet hükmü nedeniyle yakalama kararı bulunan sanığın, evine gelen kolluk görevlilerine yakalanmadan kaçması şeklinde gerçekleşen olayda yüklenen suçun yasal unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı,” Y16CD, 03.11.2016, E. 2016/2710, K. 2016/5518, www.legalbank.net

⁶⁰ Bkz. **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9440; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 516.

⁶¹ **Özgenç**, İzinden Dönmemeye, s. 1; **Özgenç**, Sınav Soru ve Cevapları, s. 57; **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9437; **Aydın**, Devrim: *Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak*, Ankara 2009, s. 271. Kendi eliyle gerçekleştirilmesi gereken suç olarak bkz. **Sancar**, Türkan Yalçın/**Köprülü**, Timuçin: *Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları*, 2. Baskı, Ankara 2015, s. 442.

⁶² Doktrinde bizzat işlenebilen suçlar, özgü suçların özel bir şekli olarak ifade edildiği gibi (**Koca**, Mahmut/**Üzülmöz**, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Ankara 2021, s. 115), özel bir yükümlülüğün varlığına istinaden bizzat işlenebilen suç nitelendirmesine gerek görülmemekte özgü suç olarak da değerlendirilmektedir (**Özgenç**, İzzet: *Suçta İştirakin Hukuki Esası ve Faillik*, İstanbul 1996, s. 178-179). Buna karşılık özgü suçlardan ayrı olarak incelenmesi de sözkonusu olabilmektedir (**Wessels**, Johannes/**Beulke**, Werner/**Satzger**, Helmut: *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 44. neu bearbeitete Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg 2014, s. 13, kn. 38 vd.; **Baumann**, Jürgen/**Weber**, Ulrich/**Mitsch**, Wolfgang: *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 11. neubearbeitete Auflage, Bielefeld 2003, s. 116-117, kn. 31, s. 118-119, kn. 37; **Heinrich**, Bernd: *Ceza Hukuku Genel Kısım I*, (Ed.: Yener Ünver), Ankara 2014, s. 97, kn. 172 vd.). Kanaatimizce bizzat işlenebilen suçlar, özgü suçlar kapsamında değildir (**Bringewat**, Peter: *Grundbegriffe des Strafrechts*, 2. vollständige überarbeitete Auflage, Baden-Baden 2008, s. 113, kn. 268); bu suçlar özgü suçlardan farklı olup ayrı bir suç türü olarak incelenmelidir (Aynı yönde bkz. **Aynural**, Ömer Metehan: *Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179/3)*, İstanbul 2018, s. 43). Çünkü özgü suçlarda belli bir sıfatı olan kişiler fail olabilirken, bizzat işlenebilen suçlarda belli bir sıfat aranmaksızın herkes fail olabilir. Bu itibarla bizzat işlenebilen suçlar, genel suçlar olabileceği gibi özgü suçlar da bizzat işlenebilen suç olabilir (Aynı yönde bkz. **Aynural**, s. 44; doktrindeki “bir suç, bizzat işlenebilen bir suç olsa dahi yükümlülük suçu olmayabilir”, ifadesi de görüşümüzü destekler niteliktedir (Bkz. **Demirel**, Muhammed: *Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı*, İstanbul 2017, s. 156). Keza bazı bizzat işlenebilen suçların işlenme şekillerine göre inceleme konusu suçta verdiğimiz örnekte olduğu gibi müşterek faillik şeklinde işlenebileceği söylenebilecektir. Özgü suç ve bizzat işlenebilen suçlar konusundaki tartışmalar için ayrıca bkz. **Kitapçıoğlu Yüksel**, Tülay: *Özgü Suç*, İstanbul 2021, s. 107 vd.; **Özgenç**, Suça İştirak, s. 165 vd.; **Akbulut**, Berrin: “Bağlılık Kuralı”, *Gazi Üniversitesi HFD*, C. 14, S. 1, 2010, s. 183 vd.; **Akbulut**, Berrin: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Ankara 2020, s. 413 vd.

⁶³ **Koca/Üzülmöz**, Genel Hükümler, s. 115; **Öztürk**, Bahri/**Erdem**, Mustafa Ruhan: *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 21. Baskı, Ankara 2021, s. 199; **Heinrich**, s. 98, kn. 176; **Sancar/Köprülü**, s. 442.

⁶⁴ Bkz. **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 413; **Akbulut**, Bağlılık Kuralı, s. 188-189; **Koca/Üzülmöz**, Genel Hükümler, s. 116; **Artuk**, M. Emin/**Gökcan**, Ahmet/**Alşahin**, M. Emin/**Çakır**, Kerim: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Ankara 2018, s. 301.

firar suçunun icra hareketlerinin failden başkası tarafından yapılamayacağı ifade edilmekte⁶⁵ ve “kendi eliyle gerçekleştirilmesi gereken suçlar” veya “şahsen gerçekleştirilmesi gereken suçlar” olarak isimlendirilmektedir⁶⁶. Dolayısıyla tutuklu veya hükümlünün firarı suç, bizzat işlenebilen bir özgü suç olarak ifade edilebilir.

Kanuni tanımda suçun faili olarak tutukeviden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçan tutuklu veya hükümlü ile kurum dışında çalışırken kaçan hükümlü kişiler gösterildiğine göre, tutuklu ve hükümlü kavramlarının ve bu kavramlarla bağlantılı yakalama, gözaltı, tazyik hapsi gibi kavramların açıklanarak kimlerin fail olabileceği ya da olamayacağının ayrıntılı olarak gösterilmesinde yarar vardır.

Hükümlü ve tutuklu kavramlarından ve bunlarla ilgili diğer kavramlardan ne anlaşılması gerektiğine daha önceki bir çalışmamızda⁶⁷ temas etmemiz nedeniyle burada sadece bu kavramlara ilişkin kanaatimizi belirtmekle yetineceğiz. Bize göre hükümlü, bir suçtan dolayı hakkında mahkeme tarafından CMK'nın 223. maddesindeki belirtilen hüküm çeşitlerinden birisine karar verilen kişidir. Fakat hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun kanuni tanımında ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçan hükümlü denildiği için bu suç açısından hükümlü, ceza infaz kurumunda veya görevlilerin gözetiminde bulunan bir hükümlü olacağı için hükümlü ya hapis cezasına mahkum olan bir kişi olabilir ya da adli para cezası hapis cezasına çevrilmiş mahkum olabilir veyahut da hakkında bir güvenlik tedbirine hükmedilen kişi olabilir. Diğer hüküm çeşitleri olan beraat, ceza verilmesine yer olmadığı kararı, ret ve düşme kararlarında böyle bir durum oluşmayacağı için hakkında adı geçen hükümlerden birine karar verilen kişiler bu suç kapsamındaki hükümlü olarak dikkate alınmayacaktır. Bu madde açısından hükümlünün fail olabilmesi için hakkındaki hükmün kesinleşmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla bu suç açısından fail olabilecek hükümlü, hakkında hapis cezası, adli para cezası ve güvenlik tedbiri kararı kesinleşmiş kişidir. Fakat güvenlik tedbiri kararının infaz edildiği yerler ceza infaz kurumu olarak sayılmadığından, sağlık kurumları olduğundan buralardan kaçan ve hakkında güvenlik tedbiri kararı verilen kişi bu suçu işlemiş olamayacaktır^{68 69}.

⁶⁵ **Centel**, Nur/**Zafer**, Hamide/**Çakmut**, Özlem: *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 11. Bası, İstanbul 2020, s. 511; **Toroslu**, Nevzat/**Toroslu**, Haluk: *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 26. Baskı, Ankara 2021, s. 354; **Demirbaş**, Timur: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Ankara 2021, s. 557.

⁶⁶ **Toroslu/Toroslu**, Genel Kısım, s. 354; **Demirbaş**, Genel Hükümler, s. 557; **Evik**, Vesile Sonay: *Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu*, 2. Baskı, İstanbul 2011, s. 330.

⁶⁷ **Aksan**, Murat: “Başkası Yerine Ceza İnfaz Kurumuna veya Tutukevine Girme Suçu (TCK m. 291)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi HFD*, C. 9, 2019/2, s. 345 vd.

⁶⁸ Nitekim doktrinde güvenlik tedbiri kararı niteliği itibarıyla hükümdür ve mahkumiyet halinde hükümlü olur, CMK m. 223 dikkate alındığında hakkında güvenlik tedbirine hükmedilen kişi de hükümlü sıfatını kazanacaktır. Fakat hukuksal niteliği ve m. 292 anlamında infaz şekli nedeniyle bu suç tanımına girmediği ifade edilmektedir. **Çolak**, s. 1922.

⁶⁹ Bu durum aslında TCK m. 57/6'a göre ceza sorumluluğu olan akıl hastaları hakkında hükümlü hapis cezası, süresi aynı kalmak koşuluyla, kısmen veya tamamen infaz hakimi kararıyla akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak uygulanmasına karar verilen kişinin sağlık kuruluşundan kaçması açısından da geçerlidir. Keza hapis cezasına mahkum olup da ceza infaz kurumunda cezası infaz edilirken akıl hastalığına tutulması halinde CGTİHK m. 16 gereğince iyileşinceye kadar TCK m. 57'de belirtilen sağlık kurumuna gönderilen kişinin kaçması halinde de aynı şekilde uygulanır. Bununla birlikte doktrinde yüksek güvenlikli sağlık kurumlarında cezalarının infazı devam etmekte olan akıl hastası hükümlülerin, koruma ve tedavi altında buldukları kurumdan kaçması durumunda bu suçun oluşacağı ifade edilmektedir (**Gökçen/İçer**, s. 736; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1253).

Bu kapsamda hakkında disiplin ve tazyik hapsine karar verilenlerin hükümlü sayılıp sayılmayacaklarının, yani bu suçun faili olup olamayacaklarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Doktrinde bazı yazarlara göre disiplin hapsine hakim veya mahkemenin karar vermesi ve 292. madde metninde de hapsin niteliğine vurgu yapılmaksızın ceza infaz kurumundan veya görevlilerin elinden kaçan hükümlü denilmesi nedeniyle hakkında disiplin hapsine karar verilen, örneğin tanık ya da bilirkişinin kaçması bu suçtu oluşturacaktır⁷⁰. Bazı yazarlara göre de 765 sayılı TCK'nın 298 ve 299. maddelerinde yer alan "bir suçtan dolayı" ibaresine 5237 sayılı TCK'nın 292. maddesinde yer verilmediğinden tazyik hapsi verilen kişiler de suçun faili olabilecektir⁷¹. Benzer düşüncedeki diğer bazı yazarlar da "bir suçtan dolayı" ibaresi 292. maddede öngörülmediğinden, tazyik hapsi uygulanan kişiler teknik anlamda şüpheli, sanık, tutuklu veya hükümlü sıfatını taşımasalar da tazyik hapsinin de kişi özgürlüğünü kısıtlaması ve ceza infaz kurumlarında çektirilmesi nedeniyle disiplin hapsi veya hapsen tazyik kararı verilen kişilerin suçun faili olabileceğini belirtmişlerdir⁷². Bazı yazarlar ise CGTİHK'daki (m. 4, 6, 14, 17) düzenlemelerle Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliğindeki (m. 5, 8) düzenlemelerde hakkında tazyik hapsine karar verilenlerin hükümlü sayıldıkları gerekçesiyle tazyik, disiplin veya diğer zorlama hapsi cezalarına mahkum olup da ceza infaz kurumundan kaçanların 292. madde gereğince cezalandırılması gerektiğini ileri sürmüştür⁷³. Aksi görüşe göre ise tazyik hapsi ve disiplin hapsi uygulanan kişiler bu suçun faili olamaz⁷⁴. Maddede açıkça hükümlünün kaçmasından bahsedildiği için disiplin hapsinin infazı sırasında kaçanlar hakkında 292. madde uygulanamaz⁷⁵. Bu konuda Yargıtay kararlarında birlik yoktur. Yargıtayın bazı kararları hapsen tazyik edilen kişinin kaçmasının bu suçtu oluşturmayacağı⁷⁶ yönünde iken bazı kararları ise

⁷⁰ Bkz. **Meran**, s. 834-835.

⁷¹ **Arslan/Azizağaoğlu**, s. 1186.

⁷² **Parlar/Hatipoğlu**, C. 4, s. 4404-4405; **Parlar/Öztürk**, s. 512.

⁷³ **Şen**, Ersan: "Tazyik Hapsinin İnfazı Sırasında Kaçan Sanığın Durumu" <https://www.hukukihaber.net/tazyik-hapsinin-infazi-sirasinda-kaçan-sanigin-durumu-makale,5558.html>

⁷⁴ **Gökçen/İçer**, s. 478; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1263; **Gözübüyük**, C. 3, s. 108; **Çolak**, s. 1923.

⁷⁵ **Yıldız**, s. 162.

⁷⁶ "Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun oluşabilmesi için, hakkında tutuklama veya kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunan kişinin, tutukeviden, ceza infaz kurumundan ya da gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçması gerektiği; somut olayda, sanık hakkında, Lüleburgaz İcra Ceza Mahkemesince 3 aya kadar tazyik hapsi c ezası verildiği ve tazyik hapsi cezasını infaz etmekte olan sanığın firar etmesi şeklinde gerçekleşen eylemi nedeni ile TCK.nun 292/1. maddesinde düzenlenen suçun yasal unsurlarının oluşmayacağı gözetilmeden sanığın beraati yerine yazılı şekilde hüküm kurulması, Yasaya aykırı," Y8CD, 14.06.2017, E. 2017/7209, K. 2017/7262, www.legalbank.net; Aynı yönde bkz. Y16CD, 24.12.2015, E. 2015/5520, K. 2015/5231, www.legalbank.net; Y8CD, 13.09.2017, E. 2017/14810, K. 2017/9371, www.legalbank.net; Y8CD, 13.06.2017, E. 2017/9182, K. 2017/7045, www.legalbank.net; Y19CD, 17.4.2018, E. 2018/674, K. 2018/4686, www.kazanci.com; Y8CD, 19.06.2017, E. 2017/9210, K. 2017/7691, www.legalbank.net.

oluşturacağı yönündedir⁷⁷. Yargıtay Ceza Genel Kurulu yeni tarihli bir kararında hapsen tazyik edilen kişinin kaçmasının da m. 292'deki suçu oluşturacağı şeklindedir⁷⁸.

Bize göre 292. maddede kullanılan “hükümlü”, “tutuklu”, “ceza infaz kurumu” ve “tutukevi” kavramları bir suçtan dolayı sözkonusu olabilen teknik kavramlardır. Bu nedenle maddede bu kavramlara yer verilmişken “bir suçtan dolayı” ibaresinin belirtilmesine ve hapsin niteliğinin belirtilmesine gerek yoktur; bunlara yer verilmemesi teknik kavramların kapsamını geniş anlamayı da gerektirmemektedir. Benzer kavramlar yorum veya kıyas yoluyla bu teknik kavramlar kapsamına dahil edilmemelidir⁷⁹. Kaldı ki disiplin hapsi ve tazyik hapsi gerektiren fiiller, haksızlık teşkil eden fiiller olmakla birlikte suç değildirler ve dolayısıyla bu fiiller karşılığında öngörülen hapis de suç karşılığı uygulanan bir hapis cezası değildir. Disiplin hapsi ve tazyik hapsi bir disiplin cezasıdır. Bu nedenle de disiplin hapsi ve tazyik hapsi yaptırımını tayin eden

⁷⁷ “3 ay tazyik hapis cezasının infazı sırasında 4 gün izin alarak açık ceza infaz kurumundan ayrıldıktan sonra izinden dönmesi gereken tarihi takip eden 48 saat içinde teslim olmayan hükümlünün eyleminin, 5275 Sayılı Kanun'un 97. maddesi atfıyla TCK.nun 292/1. maddesinde düzenlenen hükümlünün kaçması suçunu oluşturduğu anlaşılmalı; mahkemece mahkumiyet kararı verilmesinde bir isabetsizlik görülmediğinden, karşı oy gerekçesi: “TCK.nun 292. maddesinde firar suçunun oluşabilmesi için sanığın tutuklu veya hükümlü statüsünde olması gerektiği belirtilmiştir. 5275 Sayılı kanunda tazyik hapsi ya da disiplin hapsi olanlar, hükümlü kapsamında değerlendirilmiş ise de bu durum bu kişilerin infazının ne şekilde yapılacağına dair bir düzenlemedir. Kaldı ki bu kanunda ve diğer kanunlarda hükümlünün tanımı yapılmamıştır...Ceza hukukunun temel prensiplerinden birisi kıyas yasağı ve genişletici yorum yasağıdır. TCK.nun 292. maddesinde belirtilen hükümlü kavramına bir suçtan hükümlü olanlar dışında cezaevinde kalması gerekenlerin de dahil edilmesi bu prensiplere aykırılık teşkil edecektir. Kanun koyucu, gözaltına alınanların, özel ceza infaz kurallarına uymayanların ve hatta tutuklanmak üzere haklarında yakalama kararı verilenlerin görevlerinin elinden kaçmasını dahi suç kapsamına almamıştır.”, Y8CD, 14.2.2019, E. 2018/5686, K. 2019/2073; Aynı yönde bkz. Y8CD, 9.5.2018, E. 2017/22106, K. 2018/5012; Y8CD, Y8CD, 30.9.2019, E. 2019/7724, K. 2019/11537; www.lexpera.com; Y8CD, 5.3.2019, E. 2018/7638, K. 2019/3073, karşı oy yazısı yukarıdakilerin aynısı; İstanbul BAM, 14CD, 6.3.2019, E. 2018/3261 K. 2019/600, www.lexpera.com; Y8CD, 21.10.2019, E. 2019/7730 K. 2019/12665, www.lexpera.com; Y8CD, 9.5.2019, E. 2018/11550 K. 2019/6538, www.lexpera.com.

⁷⁸ “... 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 340. maddesi uyarınca üç aya kadar tazyik hapsine karar verildiği, bu kararın itiraz edilmeksizin 10.12.2015 tarihinde kesinleştiği, ... sanığın 26.12.2015 tarihinde saat 19.25'te personel araçlarının çıkışı sırasında nizamiye kapısından firar ettiği olayda; "Hükümlünün kaçması" suçunun kanun koyucu tarafından devletin adli yargı fonksiyonlarını yerine getirebilmesi ve bu bağlamda ceza infaz sisteminin etkin bir biçimde işleminin sağlanması amacıyla düzenlenmesi, gerek 765 Sayılı TCK'nın 299. maddesinde gerekse Meclis Adalet Komisyonu tarafından kabul edilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nın 293. maddesinde anılan suçun yasal unsuru olarak gösterilen "Bir suçtan dolayı" ibaresinin Meclis Genel Kurulu'na verilen değişiklik önergesi üzerine madde metninden çıkartılması, bu maddenin "Bu maddede yazılı hükümler,...hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanlar hakkında da uygulanır." şeklinde düzenlenen beşinci fıkrasında anılan madde hükümlerinin adli para cezasından çevrilen tazyik hapsinin infazı sırasında ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlinin elinden kaçan kişiler hakkında da uygulanacağı ayrıca belirtilse de bu düzenlemenin suçun failine ilişkin istisnai diğer bir ifade ile sınırlayıcı bir hüküm olarak getirilmeyip sadece uygulamadaki duraksamaları gidermek amacıyla madde metnine konulması, yine tazyik hapsi kararlarının infazının 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve bu Kanun'da dayanılarak hazırlanan Yönetmelik ve suç tarihinde yürürlükte olan Tüzük hükümlerine göre yapılması ve ilgili mevzuat hükümlerinde haklarında tazyik hapsi kararı verilen kişilerin de hükümlü olarak kabul edilmesi hususları birlikte değerlendirildiğinde, kabahat niteliğindeki "Borçlunun ödeme şartını ihlal" eylemi nedeniyle İİK'nın 340. maddesi uyarınca hakkında üç aya kadar tazyik hapsine karar verilen ve cezasının infazı sırasında 26.12.2015 tarihinde Mersin Açık Ceza İnfaz Kurumundan firar eden sanık ...'ın TCK'nın 292. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen hükümlünün kaçması suçu bakımından "Hükümlü" statüsünde bulunduğu ve sanığa atılı suçun yasal unsurlarının oluştuğu kabul edilmelidir.”, Konuyu ayrıntılı değerlendiren bu karar ve karşı oy yazısı için bkz. YCGK, 15.12.2020, E. 2017/8-1121, K. 2020/519, www.kazanci.com.tr

⁷⁹ Ünver, s. 605. “...TCK'nın 292. maddesinde belirtilen hükümlü kavramına bir suçtan hükümlü olanlar dışında cezaevinde kalması gerekenlerin de dahil edilmesi (kıyas yasağı ve genişletici yorum yasağı) bu prensiplere aykırılık teşkil edecektir”, Gaziantep BAM3CD, 21.03.2018, 2017/1857, 2018/628, Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1263, dpn. 54.

kararlar CMK m. 223’de belirtilen hüküm niteliğinde değildir. Dolayısıyla her ne kadar Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 145. maddesi gereğince disiplin ve tazyik hapislerinin infazı ceza infaz kurumunda infaz ediliyor olsa da hakkında disiplin hapsi ya da tazyik hapsine karar verilenler “hükümlü” sayılamayacakları için bu suçun faili olamazlar. Bu kişileri fail olarak cezalandırmak, kıyas yasağı ve kanunilik ilkesine aykırılık oluşturur⁸⁰. Dolayısıyla kanunilik ilkesi gereğince hakkında disiplin veya tazyik hapsine karar verilenlerin ceza infaz kurumlarından kaçmalarının cezalandırılması isteniyorsa bunun kanunda açıkça gösterilmesi gerekir. Nitekim aşağıda belirtildiği üzere, 292. maddenin 5. fıkrasındaki bir tazyik hapsi niteliğinde olan hapse çevrilen adli para cezasına hükümlü kişilerin de bu suçun faili olabileceklerinin kanunilik ilkesi gereğince açıkça düzenlenmesi de görüşümüzü desteklemektedir.

Adli para cezasına mahkumiyet bir hükümdür ve bu cezaya mahkum olan kişi de hükümlü sıfatını almaktadır⁸¹. Ancak kişi ceza infaz kurumuna CGTİHK m. 106 gereğince bu cezadan çevrilen hapis nedeniyle girmektedir. Bu hapis ise tazyik hapsi niteliğindedir. Nitekim Adli Sicil Kanunu m. 4/1-c 3, 4’de bu hapsin tazyik hapsi olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla adli para cezasına mahkum olan kişi hükümlü sıfatını taşısa ve de ceza infaz kurumundan kaçsa bile tazyik hapsi nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunduğu, doğrudan hapis cezasına mahkum bir hükümlü olarak ceza infaz kurumunda cezasını çeken hükümlü olmadığı için bu suçun faili olamaz. Fakat kanunkoyucu adli para cezası hapse çevrilen hükümlülerin de ceza infaz kurumundan kaçmasını cezalandırmak için kanunilik ilkesine uygun olarak 292. maddenin 5. fıkrasına “Bu maddede yazılı hükümler, ... hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanlar hakkında da uygulanır”⁸² hükmünü sevk etmiştir. Bu açık düzenleme gereğince artık hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanlar da bu suçun faili olabileceklerdir⁸³. Hatta adli para cezasından çevrilen hapisten kaçtıktan sonra kalan günlere tekabül eden adli para cezasını ödese bile 292. maddeden cezalandırılacaktır. Yargıtay ödenen miktarın hükümlü veya tutuklunun kaçması suçundan belirlenen cezanın miktarını düşürmeyeceğine karar vermiştir⁸⁴.

Maddede suçun faili, ceza infaz kurumundan, tutukevinden ve gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçan hükümlü olarak belirlendiği için belirtilen yerlerin dışında bulunup da kaçan hükümlülerin de cezalandırılabilmesi düşüncesiyle kanunilik ilkesine uygun şekilde TCK m. 292/5’deki düzenlemeyle ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlülerin de suçun faili

⁸⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1263; Uğraş, s. 25-26.

⁸¹ Şen, Tazyik Hapsi, <https://www.hukukihaber.net/tazyik-hapsinin-infazi-sirasinda-kacan-sanigin-durumu-makale,5558.html>

⁸² Bu hükümdeki “**hapis cezası** adli para cezasından çevrilmiş olanlar” cümlesindeki adli para cezasından çevrilerek uygulanan hapsin ceza olarak nitelendirilmesi ve yine CGTİHK 106. maddesindeki “ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı **hapis cezasına** çevrilerek” ifadesindeki hapis cezası doğru olmamıştır. Çünkü yapılan açıklamalarda görüleceği üzere adli para cezasından çevrilen hapis bir tazyik hapsidir.

⁸³ Tazyik hapsi niteliğinden dolayı yapılan bu açıklamalara rağmen aslında m. 292/5 hükmü olmasaydı da (diğer tazyik hapsi durumları hariç), adli para cezasından çevrilen tazyik hapsinin infazından kaçanın da 292. maddeden cezalandırılabilmesi ifade edilebilir. Zira adli para cezasına mahkum edilenler de hükümlü olduklarına ve tazyik hapislerini ceza infaz kurumunda çekerek adli para cezasını infaz ettiklerine göre 292. maddenin aradığı hükümlü ve ceza infaz kurumundan kaçma unsurlarının gerçekleştiği söylenebilecektir.

⁸⁴ Y4CD, 28.12.1945, E. 270, K. 12759, Erem, Faruk: *Adliye Aleyhinde Cürümler*, Ankara 1955, s. 69.

olabileceği öngörülmüştür⁸⁵. O halde fail olabilecek ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlülerin belirlenmesi gerekmektedir. Doktrinde TCK m. 50/1-f gereğince kısa süreli hapis cezası seçenек yaptırım olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya çevrilen hükümlülerin çalıştırıldıkları yerlerden kaçmaları durumunda 292. maddedeki suçun faili olacakları ileri sürülmüştür⁸⁶. Kanaatimizce 292. maddenin 5. fıkrasındaki “ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlüler” ifadesi, cezası, ceza infaz kurumunda yerine getirilip de kurum dışında çalıştırılanları kapsamaktadır⁸⁷. Nitekim hükümlülerin çalıştırılması CGTİHK m. 29 vd. düzenlenirken, kısa süreli hapis cezasına seçenек olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırma m. 105’de düzenlenmektedir. 30. madde “kurum dışında çalıştırma” başlığını taşımakta ve 292/5. fıkrasının sözkonusu ifadesine uygun düşmektedir. Bu itibarla 292/5. fıkrasındaki hüküm CGTİHK m. 30’daki çalışanları kapsamakta olup⁸⁸, TCK m. 50 hükmüne göre kısa süreli hapis cezası seçenек yaptırım olarak kamuya yararlı bir işte çalışmaya çevrilen hükümlüler için geçerli değildir. Yani kısa süreli hapis cezası seçenек yaptırım olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırılanlar bu suçun faili olamazlar⁸⁹; kamuya yararlı bir işte çalışırken kaçması, hükümlünün kaçması suçunu oluşturmaz. Keza TCK m. 52 hükmüne göre hükmedilen adli para cezasını ödemeyen ve CGTİHK m. 106 gereğince kamuya yararlı bir işte çalışmasına karar verilen hükümlülerin çalıştığı esnada kaçması/işi terk etmesi 292. maddedeki suç oluşturmaz⁹⁰. Zira kamuya yararlı işte çalışmayı terk etme durumunda CGTİHK m. 106/3 uyarınca tazyik hapsi uygulanacak ve kalan kısmın tamamı açık ceza infaz kurumunda yerine getirilecektir.

Ceza infaz kurumu dışında çalıştırma CGTİHK 30. maddesinde ve Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukvevleri İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının İdare ve İhale Yönetmeliğinin 22. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre kurum dışındaki iş alanlarında açık ceza infaz kurumlarında bulunanlar⁹¹ ile kapalı ceza infaz kurumlarında bulunup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanmış hükümlüler çalıştırılabilecektir. Açık ceza infaz kurumlarında bulunanlar ceza infaz kurumu görevlileri gözetiminde, kapalı ceza infaz kurumunda bulunanlar ise iç ve dış güvenlik görevlilerince alınacak tedbirler altında çalıştırılırlar. Çocuk eğitimevlerinde bulunan

⁸⁵ Yargıtay eğitim amaçlı olarak açık ceza infaz kurumu dışında bulunan hükümlülerin kaçmasını suç kapsamında değerlendirmemiştir: “TCK.nun 292/5. maddesi sadece ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlülerini kapsamakta olup, eğitim amaçlı olarak açık ceza infaz kurumu dışında bulunan hükümlülerin eylemleri firar olarak değerlendirilmemiştir.”, Y8CD, 11.9.2018, 2018/3319, 2018/8882, **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9443, dpn. 16.

⁸⁶ **Meran**, s. 833. Ayrıca denetimli serbestlik, koşullu salıverilme kapsamında ve adli para cezasının ödenmemesi halinde savcı tarafından çevrilen kamuya yararlı çalıştırılan kişilerin kaçmasının da m. 292/5 hükmü uyarınca cezalandırılacağı görüşü için bkz. **Uğraş**, s. 22-23.

⁸⁷ Nitekim Yargıtay, açık ceza infaz kurumunda cezası infaz edilen ve belediye bünyesinde çalışırken öğle sayımında bulunmayan hükümlünün m. 292/1-5’den cezalandırılması kararını onamıştır. Y8CD, 07/11/2018, E. 2018/7752, K. 2018/12376, **Uğraş**, s. 24.

⁸⁸ Bkz. **Gökçen/İçer**, s. 750-751.

⁸⁹ Adli para cezası kamuya yararlı bir işte çalışmaya çevrilmiş kişilerin çalışmaktan kaçması bu suç oluşturmaz. Ceza Kanununun Meriyet Kanunu m. 7 uygulanabilir, Y4CD, 23.6.1951 5089/5089, **Gözübüyük**, C. 3, s. 117.

⁹⁰ Bu sonuca TCK m. 50 hükmünden yararlanılarak da varılabilir. Çünkü bu hükümde uygulamada asıl mahkumiyetin çevrilen adli para cezası ve tedbir olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla hapis cezası kamuya yararlı işte çalışmaya çevrildiğinde artık hapis cezasından bahsedilemeyecek ve infaz kurumunda ve görevlilerin gözetiminde infazdan da sözedilemeyecektir.

⁹¹ “Hükümlü olduğu Gaziantep Açık Cezaevinden iş yurtlarına bağlı olarak çalıştırıldığı Gaziantep adliyesi inşaatından kaçmak suretiyle atılı suçu işleyen sanık hakkında uygulama maddesinin "TCK.nun 292/5. maddesi yollamasıyla 292/1. maddesi" yerine, doğrudan anılan Kanunun 292/1. maddesi olarak gösterilmesi, Yasaya aykırı”, Y8CD, 12.9.2017, E. 2017/15119, K. 2017/9257, lexpera.com.

hükümlülerin, kurum dışında çalıştırılmaları sırasında kurum görevlilerinin gözetimi ve muhafazası aranmaz. Düzenlemelerden de görüleceği üzere çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler haricindeki hükümlülerin kurum dışında çalışmaları esnasında yine görevlilerin gözetimi sözkonusudur. Dolayısıyla 292/5. madde hükmü sevk edilmeseydi de kurum dışında çalışan hükümlülerin kaçması gözetim altındaki görevlilerin elinin altından kaçma fiilinin faili olarak değerlendirilebilecekti. Bu durumda sadece çocuk eğitimevlerindeki hükümlülerde gözetim olmadığı için 292. maddenin uygulanması mümkün olmayabilirdi. Bu itibarla düzenleme çocuk eğitimevindeki hükümlülerin kurum dışında çalışırken kaçmalarını madde kapsamına alması ve kurum dışında çalışırken kaçan kişilerin fail olup olamayacağını belirlemek adına yerinde olmuştur.

Burada hükümlü sıfatını taşımalarına rağmen hapis cezası özel infaz rejimine göre infaz edilen hükümlülerin özel infaz rejimine aykırı davranışları durumunda m. 292'deki suçun faili olup olamayacaklarına da değinmekte yarar vardır. Hapis cezası konutta infaz edilen hükümlünün konut sınırlarını terk etmesi, kaçması, tutukevinden veya ceza infaz kurumlarından ya da görevlilerin gözetimi altından kaçma olmayacağından suçun faili olamaz⁹². Fakat özel infaz rejimi, hapis cezasının hafta sonu veya geceleri ceza infaz kurumunda infaz ise kişi hafta sonu veya gece ceza infaz kurumundayken⁹³ kaçarsa suçun faili olur mu esas olarak bunun cevaplandırılması lazımdır. Çünkü maddenin aradığı hükümlü sıfatı ve ceza infaz kurumundan kaçma unsurları gerçekleşmektedir. Aslında 292. maddenin ilk halinin 6. fıkrasında “*Kısa süreli hapis cezasının özel infaz şekillerinin gereklerine uymayan hükümlü hakkında bir aydan iki aya kadar hapis cezasına hükmolunur; geriye kalan ceza da ayrıca çektirilir*” denilmekteydi. Buna göre özel infaz şekillerinin hangisi olursa olsun bu infaz şekillerinin gereklerine aykırı bir davranış, örneğin konutu terk ya da geceleri infazda ceza infaz kurumundan kaçma gerçekleşseydi, 6. fıkra hükmünün uygulanması düşünülebilirdi. Ancak kanunkoyucu 29.06.2005 gün ve 5377 sayılı kanunla 6. fıkrayı yürürlükten kaldırmıştır. Gerekçede “13.12.2004 tarih ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 110 uncu maddesinin altıncı fıkrasında aynı konuda hüküm bulunması nedeniyle, Kanununun 292 nci maddesinin altıncı fıkrası, yürürlükten kaldırılmıştır”⁹⁴ şeklinde belirtilmiştir. Kanunilik ilkesine uygun olarak özel infaz rejimi

⁹² Bkz. Yıldız, s. 161.

⁹³ Yargıtay hakkında özel infaz rejimi olarak hafta sonları infazına karar verilen kişinin ceza infaz kurumuna gitmemek şeklindeki fiilinin TCK m. 292'deki suçun oluşturmayacağı CGTİHK m. 110 göre hareket edilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir: “...sanığın üzerine atılı hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun maddi unsurunun; kişinin kanunen tutuklandıktan veya kesinleşmiş bir yargı kararı ile mahkum olduğu hapis cezasının infazına başlandıktan veya bu maksatla yakalandıktan sonra tutukevinden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçması olması karşısında, özel infaz rejimi gereğince cezası hafta sonları Kaş K1 Tipi Kapalı Ceza infaz Kurumunda infaz edilen sanığın 03.12.2010 tarihinde kuruma gitmemek şeklinde gerçekleşen eyleminin müstet suçun oluşturmayacağı gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu ...ile daireye ihbar ve dava evrakı tevdi kılınmakla;...TCK'nın 292. maddesine göre hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun oluşması için failin tutukevinden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçmasının gerektiği, bunun dışındaki hallerde söz konusu suçun oluşması için yasalarda fiili suç sayan özel bir düzenleme olmasında zorunluluk bulunduğu, 5275 sayılı Kanunun özel infaz usullerini düzenleyen 110. maddesinde böyle bir düzenleme olmadığı gibi aynı maddenin 5. fıkrasında (14/4/2020-7242/50 md. değişikliği ile 7. fıkra) göre özel infaz usulünün gereklerine geçerli bir mazeret olmaksızın uyulmaması halinin müeyyidesinin cezanın baştan itibaren infaz usulünün çektirilmesine karar verme olacağı anlaşılmakla; Kanun yararına... BOZULMASINA.”, Y9CD., 13.03.2014, E. 2014/943, K. 2014/2921, <https://www.lexpera.com.tr/>

⁹⁴ Bkz. Yalvaç, s. 1517.

gereklerine aykırılık halinde 292'deki suçun oluşup oluşmayacağını belirlenmesi açısından yerinde olsa da 292/6. fıkrası yürürlükten kaldırılmasaydı, hafta sonu veya geceleri infazda kurumdan kaçma durumunda 292/6. maddesinin mi yoksa CGTİHK 110/6. maddesinin mi uygulanacağı tartışmalı olacaktı. TCK m. 292/6. fıkrasının ilga edilmesiyle, hafta sonu veya geceleri infazda ceza infaz kurumundan kaçan hükümlü hakkında 14.4.2020 tarih ve 7242 (m. 50) sayılı kanunla değişiklik sonrası CGTİHK 110. maddenin 7. fıkrası gereğince özel infaz usulünün uygulanmasına son verilecek ve kalan süre açık ceza infaz kurumunda yerine getirilecektir. Özel infaz usulüne son verilmesi ve açık ceza infaz kurumunda kalan cezası infaz edilmesi nedeniyle buradan kaçan fail bu durumda 292. maddeden sorumlu tutulacaktır.

6706 sayılı Kanunun “infazın devri” (m. 26-27) ve “hükümlünün nakli”nin (m. 30-31) ilgili maddelerinde öngörülen şartlar çerçevesinde Türkiye’de infazı gerçekleştirilen yabancı mahkemece hakkında mahkumiyet kararı verilen hükümlüler de hükümlünün kaçması suçunun faili olabilir⁹⁵.

Fail hükümlüken ceza infaz kurumundan kaçtıktan sonra örneğin mahkum olunan ceza, hükümlünün kaçması ile ceza zamanaşımına uğramış olsa dahi 292. maddedeki suçun dava zamanaşımı süresi dolmadığı sürece 292. maddeden sorumlu tutulabilecektir. Keza özel af⁹⁶ ile cezanın infaz kurumunda çektirilmesine son verilmesi ya da adli para cezasına çevrilmesi halinde cezanın infaz kurumunda çekilmesi durumu ortadan kalkmış olmasına rağmen ceza infaz kurumundan kaçma suçundan cezalandırma sözkonusu olabilecektir. Yine genel af veya TCK m. 184/5'deki ruhsatsız ya da ruhsata aykırı binanın ruhsata uygun hale getirilmesi durumunda mahkum olunan ceza bütün sonuçlarıyla kalkar hükmü ya da 5941 sayılı Çek kanunu m. 6'daki etkin pişmanlık veya şikayetten vazgeçme⁹⁷ sonucu mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla kaldırılmasına karar verildiği gibi mahkumiyet hükmünü bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran bir durum ortaya çıksa dahi suç oluşur. Hatta hükümlülük sıfatı infazla sona erse bile 292. maddedeki suçtan mahkumiyet kararı verilir. Çünkü ceza infaz kurumundan veya gözetimi altındaki görevlilerin elinden kaçma fiilinin işlendiği zaman failin hükümlü olması yeterlidir, hükümlünün kaçması suçundan mahkumiyet verildiği anda da hükümlü sıfatını taşıması şart değildir. Hüküm hakkında olağanüstü kanunyolu olan yargılamanın yenilenmesine başvurulması

⁹⁵ 6706 sayılı Kanuna göre infazın devri ve hükümlü nakli kurumları ve bu iki kurum arasındaki farklar için bkz. **Turhan**, Faruk: “6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Bir Değerlendirme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi HFD*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, Özel Sayı, 2019, s. 3075 vd.

⁹⁶ “Ağır hapis cezasının infazı sırasında kaçan ve sonra teslim olan sanığın geri kalan cezası 1803 sayılı yasa ile affa tabi tutulması nedeni ile ortada infazı gereken ceza kalmamıştır. İşlediği kaçma suçundan dolayı hakkın da T.C.K.nun 299 uncu maddesinin 2 nci bendi uyarınca iki aydan eksik olmamak üzere ağır hapis cezası tayin edilip, 300 üncü madde ile bu cezadan indirim yapılması gerekir.”, Y8CD, 18.12.1974, 12762/15990, **Şanal**, Şemsettin/**Aydınöz**, Selçuk: *Notlu ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, İstanbul 1979, s. 342-343.

⁹⁷ “Karşılıksız çek keşide etmek suçundan mahkum olduğu adli para cezasını ödemediği için cezası hapse çevrilen sanığın bu cezasının infazı nedeniyle cezaevinde hükümlü olarak bulunduğu sırada 19.05.2011 günü kaçtığı, ardından da karşılıksız çek keşidesi suçu mağdurunun şikayetinden vazgeçmesi nedeniyle 5941 sayılı Çek Kanunu’nun o tarihte yürürlükte bulunan haliyle 6. maddesi hükmü gereğince sanık hakkındaki mahkumiyet hükmünün bütün sonuçları itibarıyla ortadan kalkma koşullarının gerçekleştiği, bu aşamada firar suçu nedeniyle yargılamayı sürdüren ve hakkında yakalama kararı çıkartmış bulunan mahkemeye firar tarihinden itibaren altı aylık süre içinde 10.10.2011 günü başvuran sanığın kendiliğinden teslim olup bu hususları açıklamış bulunması karşısında, sanığın cezasından etkin pişmanlık nedeniyle TCK’nın 293. maddesi ile indirim yapılması gerektiği gözetilmeden yazılı biçimde uygulama yapılarak fazla ceza tayini, Kanuna aykırı,” Y9CD, 05.11.2012, E. 2012/5593, K. 2012/12280, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=8825>

halinde mahkemece infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verilmediği sürece kural olarak hükümlünün cezasının infazı devam ettiği için (CMK m. 312) hükümlü bu aşamada kaçarsa da suçu işlemiş olur. Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat de etse 292. maddedeki suçu işlemiş olacaktır⁹⁸.

Hakkında yapılan ceza muhakemesi sonunda, gerçekte işlemediği bir suçtan dolayı kesinleşmiş mahkumiyeti nedeniyle ceza infaz kurumunda cezasını çekerken kaçan kişi de bu suçun faili olur⁹⁹. Çünkü her ne kadar gerçekte suç işlememiş bir kişi olsa da hukuken verilmiş ve kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı bulunduğu için hükümlünün kaçması suçunu işlemiş olacaktır. Fakat ceza infaz kurumundan kaçan kişi aslında gerçek hükümlü değil, bir başka hükümlü yerine cezaevine girmiş onun yerine cezaevinde bulunmakta iken kaçan biri ise bu kişi gerçekte hükümlü sıfatına sahip olmadığı için suçun faili olamaz ve hükümlünün kaçması suçunu oluşturmaz.

Tutuklama, suç işlediğine dair hakkında kuvvetli şüphe bulunan kişinin özgürlüğünün hakim veya mahkeme kararıyla kesin hükümden önce geçici olarak ortadan kaldırılmasıdır. Böyle bir kararla özgürlüğü sınırlandırılan ve tutukevine konan kişi ise tutuklu sıfatını almaktadır. Tutuklama kararının uygulanabilmesi için kesinleşmesine gerek yoktur ve tutuklama kararı verildiği anda kişi tutukevine gönderilir. Eğer karara itiraz kabul edilirse tutuklu derhal salıverilir. Tutuklama kararı soruşturma veya kovuşturma evresinde verilebilir. Hatta ilk derece mahkemesinde hükümlü birlikte verilen özgürlüğü kısıtlayan karar da tutuklama kararıdır; çünkü ortada kesinleşmiş bir hüküm ve hükümlü yoktur¹⁰⁰. Ancak Yargıtay, görüşüne katılmadığımız bir kararında, hakkındaki kesinleşmiş hükmün, hapis cezasının infazının yerine getirilmesi için yakalandıktan sonra savcılıkça işlemleri yapılırken adliyeden kaçmasını tutuklunun kaçması olarak kabul etmiştir¹⁰¹.

5271 sayılı CMK'da tutuklama kararı kural olarak yüze karşı verilmektedir. Yani tutuklama kararı verilirken şüpheli veya sanığın hakim ya da mahkeme huzurunda olması, hazır bulunması gerekmektedir. Gıyapta tutuklama kararı verilmesi kabul edilmemiştir¹⁰². CMK'da gıyapta tutuklama iade kurumunun işletilebilmesi amacıyla kaçak şüpheli veya sanık için öngörülmüştür (CMK Yürürlük Kanunu m. 5). Ancak bazı yazarlara göre CMK m. 271/4'deki tutuklama talebinin reddi üzerine yapılan itirazda tutuklanması gerektiği yönünde verilen kararın

⁹⁸ **Parlar/Öztürk**, s. 513.

⁹⁹ Nitekim doktrinde hakkında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunan, fakat muhtemelen suçsuz olan mahkumun ceza infaz kurumundan kaçmasının zorunluluk hali kapsamında değerlendirilemeyeceği, çünkü suçsuzluğunun ispatı bakımından CMK'da yargılamanın yenilenmesi kanun yolunun öngörülmesi nedeniyle yasal yollara gitmek yerine kaçmasının TCK m. 292'den sorumluluğuna engel olmayacağı ifade edilmiştir (**Kangal**, Zeynel T.: *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, Ankara 2010, s. 336).

¹⁰⁰ Bkz. **Aksan**, s. 350-351.

¹⁰¹ "Hakkındaki hüküm kesinleşen hükümlünün, bu amaçla yakalandıktan sonra hürriyeti bağlayıcı cezanın yerine getirilmesi için cezaevine konulmadan önce C.Savcılığında işlemleri yapılırken adliyeden kaçtığı ve bu oluş içerisinde suçun tutuklunun firari olarak nitelendirilmesi gerektiği", Y8CD, 19:10.2006, 2407/7731, **Artuk**, Mehmet Emin/**Gökçen**, Ahmet/**Yenidünya**, A. Caner: *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, (Madde 234-345), C. 5, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 7991.

¹⁰² "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda gıyabi tutuklama müessesesinin düzenlenmediği dolayısıyla Antalya 1. Asliye Ceza Mahkemesinin (...) sayılı kararının CMK'nın 98. maddesi kapsamında yakalama emri niteliğinde olup, nöbetçi Asliye Ceza Mahkemesine anılan yakalama emri gereği sevk edilmek üzere adliyede bekletildiği sırada kaçan sanık hakkında yüklenen suçun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi,... Kanuna aykırı.", Y9CD, 16.01.2014, E. 2013/17354, K. 2014/469, www.legalbank.net

dosya üzerinden verilmesi nedeniyle itiraz merciin bu kararı da gıyapta tutuklama kararıdır¹⁰³. Kanaatimizce gıyapta tutuklama kabul edilen bu hallerde, hakkında gıyapta tutuklama kararı verilen şüpheli veya sanık, tutukevinden veya görevlilerin gözetimden kaçmadığı için 292. maddedeki suçun faili olamaz. Ama gıyabi tutuklama kararı sonucu yakalanan şüpheli veya sanık, görevlilerin gözetiminde iken, gıyabi tutuklama kararı yüze karşı verilmeden dahi kaçsa yine de suçun faili olacaktır¹⁰⁴. Çünkü gıyapta da olsa hukuken geçerli kabul edilen bir tutuklama kararı vardır ve bu karar üzerine yakalanarak görevlilerin gözetiminde tutulurken kaçmak suretiyle 292. maddedeki tanıma uygun hareket etmiş olacaktır.

Maddede tutuklu kavramın kullanılması nedeniyle kişi hakkında öncelikle tutuklama kararının verilmiş olması gerekir. Ayrıca tutuklu kişinin tutukevinden ya da gözetimi altındaki görevlilerin elinin altından kaçması aranır. Bu itibarla suç şüphelisi olarak gözaltına alınan kişinin mevcutlu olarak tutuklama talebi ile sulh ceza hakimliğine sevk edilip duruşma salonu önünde beklerken görevlilerin elinden kaçması¹⁰⁵, hatta sulh ceza hakimliğindeki sorgusu tamamlanıp tutuklamaya ilişkin kararın açıklanması amacıyla duruşma salonu dışında beklerken kaçması¹⁰⁶ halinde de hakkında verilmiş bir tutuklama kararı olmadığı için suçun faili olarak kabul edilemez. Fakat tutuklama kararı verildikten sonra mahkeme salonundan çıkarılırken kaçma halinde tutuklama kararı ve görevlilerin gözetimi bulunduğu için suç oluşacaktır¹⁰⁷.

¹⁰³ Bu konudaki açıklamalar için bkz. **Aksan**, s. 353.

¹⁰⁴ 1412 sayılı CMUK zamanında doktrinde gıyabi tutuklama kararı üzerine yakalanan, ancak hakkındaki gıyabi tutuklama kararı yetkili hakim tarafından vicahiye çevrilmeden önce kaçan kişinin eyleminin suç oluşturmadığı belirtilmekteydi (**Özütürk**, s. 127). Yargıtay'ın ise aksi yönde kararı bulunmaktaydı. Yargıtay'a göre hakkında gıyabi tutuklama kararı bulunan kişinin kolluk tarafından yakalanması ile yasal tutuklama gerçekleşmektedir, yetkili hakim CMUK 108. maddesine göre yapacağı işlem bu tutuklamanın devamına gerek olup olmadığına ilişkin bir işlemdir, bu nedenle hakkında gıyabi tutuklama kararı bulunan kişinin kaçması tutuklunun kaçmasını suçunu oluşturmaktadır. Y2CD, 24.11.1987, 8991/9193, bu karar ve görüş için bkz. **Kaymaz/Gökcan**, s. 94-95.

¹⁰⁵ Bkz. **Hafizoğulları/Özen**, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 255. "Hakkında tutuklama kararı verilmeyen ya da mahkumiyet hükmü bulunmayan kişilerin TCK'nın 292. maddesindeki suçun faili olamayacağı; somut olayda, suçu şüphelisi olarak gözaltına alınan ve sorgusu yapıp tutuklanması istemi ile sulh ceza mahkemesine sevk edildiği ve duruşma salonu önünde beklediği esnada görevlilerin elinden kaçmaya teşebbüs eden sanığın üzerine atılı suçun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Yasaya aykırı," Y11CD, 3.12.2015, E. 2014/10419, K. 2015/31519, legalbank.net; "Sorgu amacıyla Sulh Ceza Mahkemesine sevk edildiği sırada görevlilerin gözetimi altından kaçarak daha sonra yakalanan sanığın eyleminin tutuklu veya hükümlü sıfatının bulunmaması nedeniyle atılı suç oluşturmadığı gözetilmeden mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı," Y16CD, 28.05.2015, E. 2015/3532, K. 2015/1576, www.legalbank.net; "hükümlü ve tutuklu olmayan ancak başka suç nedeniyle gözaltına alınan sanığın, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesine tutuklanma talebi ile sevk edildiği esnada kaçması şeklinde gerçekleşen olayda TCK'nun 292. maddesinde tanımlanan suçun oluşmayacağı gözetilmeden, sanığın atılı suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Yasaya aykırı," Y8CD, 16.04.2014, E. 2014/466, K. 2014/9844, www.legalbank.net.

¹⁰⁶ "...sanığın tutuklanma talebi ile sevk edildiği Sulh Ceza Mahkemesindeki sorgusu tamamlandıktan sonra kararın açıklanması amacıyla mahkeme salonu dışına çıkartıldığı, kararın açıklanmasının beklediği bu aşamada sanığın görevli polis memurlarını atlatacak adliyeden kaçtığı, henüz hakkında tutuklama kararı verilmeden adliyeden kaçması nedeniyle TCK'nın 292/1'inci maddesinde düzenlenen "hükümlü veya tutuklunun kaçması" suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı anlaşıldığından, sanığın atılı suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi... Bozmayı gerektirmiş," Y13CD, 5.11.2014, E. 2014/9671, K. 2014/30823, kazanci.com

¹⁰⁷ "Sulh Ceza Mahkemesince hırsızlık suçundan tutuklanmalarına karar verilmesi üzerine mahkeme salonundan çıkarılırken kaçıp adliye merdivenlerinde yakalandıklarının anlaşılması karşısında, hakkında tutuklama kararı verilen sanığın eyleminin TCK'nın 292. maddesinde düzenlenen hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunu oluşturacağı gözetilmeden suç vasfında düşülen yanılıgı sonucu yazılı şekilde karar verilmesi... Bozmayı gerektirmiş," Y16CD, 30.11.2016, E. 2016/5585, K. 2016/6387, www.legalbank.net.

İade sürecinde (6706 sayılı Kanunun m. 14; 21/3; 24/6) tutuklanan¹⁰⁸ kişi de kanaatimizce bu suçun faili olabilir¹⁰⁹. Hakkında ceza soruşturması veya kovuşturması yapılan bir şüpheli, sanık veya hükümlünün bir devletten başka bir devlete teslimini amaçlayan cezai konularda devletlerarası bir adli işbirliği işlemi olan iade kurumunda¹¹⁰ da bir suç veya mahkumiyet kararı nedeniyle verilmiş bir tutuklama kararı söz konusudur. Dolayısıyla iade sürecinde tutuklanan kişinin bir tutukevinden ya da görevlilerin gözetimindeyken kaçması halinde 292. madde gereğince cezalandırılacaktır.

Tutuklama kararı mevzuat hükümlerine aykırı bir şekilde, yani hukuka aykırı olarak, örneğin, tutuklama yasağının sözkonusu olduğu suçlarda (CMK m. 100/4) verilmişse, kişinin kaçması cezalandırılmaz¹¹¹. Kişi, bir memurun yalnız keyfi davranışı nedeniyle tutuklanırsa kaçması suç teşkil etmez. Tutuklunun tahliyesine karar verilmesine rağmen serbest bırakılmayan kişinin kaçması da suç oluşturmaz. Çünkü ortada hukuken geçerli bir tutuklama yoktur. Keza başkasına ait kimlik bilgilerini kullanması nedeniyle kimliğini kullandığı kişi hakkında yürütülen soruşturma veya kovuşturma kapsamında tutuklama kararı verilen kişinin kaçması da suç oluşturmaz¹¹². Bununla birlikte tutukevinden kaçan kişinin tutuklandığı suçtan dolayı daha sonra hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya beraat kararı verilmiş olsa dahi tutuklunun kaçması suçundan cezalandırılacaktır. Zira tutuklama kararı haksız olsa da verildiğinde hukuka uygun olduğu için suçun faili olarak kabul edilecektir¹¹³.

Hakkında tutuklama kararı veya kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı olmadan yakalanan¹¹⁴ kişinin kaçması bu suçu oluşturmaz. Ancak hakkındaki kesinleşmiş mahkumiyet kararının infazı

¹⁰⁸ İade sürecindeki tutuklama konusunda geniş bilgi için bkz. **Dursun**, Selman: “İade Amacıyla Geçici Tutuklama ve Diğer Koruma Tedbirleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan*, C. 21, Özel Sayı, 2019, s. 3282 vd.

¹⁰⁹ Bkz. **Erem**, Faruk: *Adliye Aleyhinde Cürümler*, s. 65; **Erem**, Faruk, “Fırar Cürmü”, *AD*, S. 9, 1955, s. 844; **Gözübüyük**, C. 3, s. 109; **Yıldız**, *Özel Ceza Hukuku*, s. 514; **Yıldız**, s. 162; **Hafızoğulları/Özen**, *Millete ve Devlete Karşı Suçlar*, s. 255-256.

¹¹⁰ Bkz. **Turhan**, Faruk: “Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin Ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi HFD*, C. 8, 2018/2, s. 8.

¹¹¹ **Erem**, *Adliye Aleyhinde Cürümler*, s. 65; **Erem**, *Fırar Cürmü*, s. 843; ayrıca bkz. **Kaymaz/Gökcan**, s. 95; **Kim**, s. 140.

¹¹² “Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna ilişkin olarak, ...’a ait kimlik bilgilerini kullanması sonucu 30.10.2012 günü tutuklanan ancak gerçek kimliğinin ... olduğuna ilişkin yazdığı dilekçe sonucu 29.11.2012 günü tahliye edilerek başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçundan hakkında soruşturma yapılmak üzere getirildiği polis merkezinden kaçan sanık hakkında tutuklama veya kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunmadığının anlaşılması karşısında TCK.nun 292/1. düzenlenen suçun yasal unsurlarının oluşmayacağı gözetilmeden sanığın beraati yerine yazılı şekilde hüküm kurulması, Yasaya aykırı,” Y8CD, 11.12.2017, E. 2017/20226 K. 2017/14073, www.lexpera.com.tr

¹¹³ Bkz. **Erem**, *Adliye Aleyhinde Cürümler*, s. 64; **Erem**, *Fırar Cürmü*, s. 843; **Öner**, s. 333-334.

¹¹⁴ “TCK.nun 292.maddesinde düzenlenen hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda failin CMK.nun 101. maddesi uyarınca hakkında tutuklama kararı verilmiş yada hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunan bir kimse olması gerektiği sözkonusu suçların özgülü suç niteliğinde olup bu suçların yalnızca durum ve sıfatı anılan maddelerdeki tanıma uyan kişilerin işleyebileceği gözetilip bu ilkeler ışığında somut olay incelendiğinde; savunmasının tespiti amacıyla hakkında yakalama emri düzenlenen sanığın kendisini yakalayan kolluk görevlilerinin elinden kaçması şeklindeki eyleminde atılı suçun unsurları oluşmadığı”, Y8CD, 09.01.2018, E. 2017/21526, K. 2018/122, www.legalbank.net; **Aynı yönde bkz. Y4CD**, 26.9.2012, **E. 2012/2966**, K. 2012/18593, www.legalbank.net. “...olay tarihinde göçmen kaçakçılığı suçu nedeniyle yakalandıktan sonra işlemleri yapılırken karakoldan kaçtığı anlaşılan ve hakkında tutuklama kararı veya kesinleşmiş bir hüküm bulunmayan sanığın eyleminde hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun unsurları itibarıyla oluşmadığı gözetilmeksizin,

amacıyla çıkarılan yakalama kararı üzerine yakalandığında görevlilerin gözetimi altında olacağından bu halde iken kaçması halinde suç oluşacaktır. Bununla birlikte kesinleşmiş mahkumiyeti bulunan kişinin ceza infaz kurumuna kendisi teslim olduğu andan itibaren kaçması da suç teşkil edecektir. Suçüstü halinde CMK m. 90'a göre yapılan yakalamada da kişi hakkında herhangi bir tutuklama veya kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı bulunmadığı için kaçma halinde suç meydana gelmez¹¹⁵. Keza gözaltındaki kişinin kaçması da 292. maddedeki suçu oluşturmaz¹¹⁶.¹¹⁷ Nitekim 292. maddenin ilk halinde gözaltındaki kişinin kaçması da suç olarak düzenlenmişti. Ancak mecliste verilen bir önerge ile 292. maddedeki kanuni tanımlamadan çıkarılmıştır. Gözaltındaki kişinin kaçmasının suç olmaktan çıkarılması ve gözaltı kararının da tutuklama veya hüküm sayılmaması nedeniyle kanunilik ilkesinin sonucu olarak gözaltından kaçma cezalandırılmayacaktır. Yine görevlilerin elinin altından dahi olsa zorla getirilmesine karar verilen kişinin kaçması da bu suçu oluşturmaz¹¹⁸. Özetle maddede sadece tutuklu ve hükümlü kavramlarının kullanılması nedeniyle bir kimse hakkında tutuklama kararına veya kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmüne dayanmayan yakalama, gözaltı ve zorla getirme gibi hürriyeti sınırlayan durumlarda kaçma kanunilik ilkesi gereğince m. 292 kapsamında değerlendirilemeyecektir¹¹⁹.

Hakkında adli kontrol kararı verilen kişi tutuklu sayılmayacağı için yurt dışına çıkma yasağı, konutu terk etmemek gibi adli kontrol tedbirlerine uymayan şüpheli veya sanık bu suçun faili olamaz ve 292. maddeden cezalandırılmaz¹²⁰. Ama adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verildiğinde suçun faili olabilir.

Zührevi hastalıklardan birine müptela olduğu tahakkuk ederek hastalığı yaymasından şüphe edilen kişinin zorla sevk edildiği sırada veya bir hastanede tecrit edildiği sırada kaçması halinde 292. madde uygulanamaz¹²¹.

mahkumiyetine karar verilmesi, Yasaya aykırı,” Y8CD, 02.11.2017, E. 2017/6489, K. 2017/12253, www.legalbank.net.

¹¹⁵ **Erem**, Adliye Aleyhinde Cürümler, s. 65; **Erem**, Firar Cürmü, s. 843; **Gözübüyük**, C. 3, s. 109.

¹¹⁶ “Hakkında tutuklama ya da mahkumiyet kararı verilmeyen kişilerin TCK'nın 292. maddedeki suçun faili olamayacağı, sanığın işlediği iddia olunan suç nedeniyle sanığın göz altında bulunduğu sırada doktor raporunun alınması amacıyla sevkini yapıldığı Adli Tıp Kurumu birimi önünde ekip otosundan indirildiği sırada kaçması şeklinde gerçekleşen olayda yüklenen suçun yasal unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, beraati yerine yazılı gerekçeyle mahkumiyetine karar verilmesi,... Kanuna aykırı,” Y20CD, 25.11.2019, E. 2017/5519, K. 2019/6469, kazanci.com; Aynı yönde bkz. Y8CD, 26.11.2018, E. 2018/1985, K. 2018/13229, www.kazanci.com; Y9CD, 30.04.2014, E. 2014/2203, K. 2014/5377, www.legalbank.net; Y2CD, 5.11.2014, E. 2013/34307, K. 2014/25879, www.lexpera.com.tr; Y23CD, 8.11.2016, E. 2015/16094, K. 2016/9429, www.kazanci.com. Fakat Yargıtay'ın tutuklu veya hükümlü olmayan, gözaltındaki kişinin kaçmasını da “gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçma” olarak değerlendirip hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun oluşacağını belirten kararı da bulunmaktadır: “Tutuklu veya hükümlü olmayan, savunmasının tespiti amacıyla hakkında yakalama kararı olan sanığın gözaltında iken kolluk görevlilerinin elinden kurtularak kaçması, şeklinde gerçekleşen eyleminin TCK'nın 292/1. maddesi kapsamında düzenlenen “gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçma” suçunu oluşturacağı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması, Bozmayı gerektirmiş”, Y16CD, 1.7.2016, E. 2015/7595, K. 2016/4578, kazanci.com

¹¹⁷ Doktrinde gözaltındaki kişinin kaçmasının suç oluşturmaması, masumiyet karinesi ve nemo tenetur ilkesi gereğince henüz hakim kararıyla tutuklu bir kimse olmaması görüşüyle açıklanmaktadır. **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9437.

¹¹⁸ **Erem**, Adliye Aleyhinde Cürümler, s. 64; **Erem**, Firar Cürmü, s. 843.

¹¹⁹ Bkz. **Yıldız**, s. 162; **Gökçen/İçer**, s. 748.

¹²⁰ **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 512, 516.

¹²¹ **Erem**, Adliye Aleyhinde Cürümler, s. 64; **Erem**, Firar Cürmü, s. 843; **Gözübüyük**, C. 3, s. 109.

CMK m. 74 gereğince gözlem altına alma, tıpkı tutuklama gibi, icabında şüpheli veya sanığın iradesine aykırı olarak, hakim veya mahkeme kararı ile belli bir süre özgürlüğün kısıtlanmasını gerektirir¹²² de teknik olarak bir tutuklama kararı veya hükümlülük olmadığı için gözlem altına alınan kişinin kaçması 292. maddedeki suçu oluşturmaz. Fakat hakkında tutuklama kararı bulunan kimse hakkında gözlem altına alma kararı verilmişse, gözlem altına almada kurum görevlilerinin gözetimi sözkonusu olduğundan tutuklunun kaçması suçu oluşabilecektir¹²³.

Hükümlü veya tutuklu sıfatlarını taşıması şartıyla ırkı, dini, vatandaşlığı, cinsiyeti veya engelli olup olmaması önemli değildir, herkes bu suçu işleyebilirler. Fakat kişinin tutuklu veya hükümlü olması bakımından yaşı konusunda bir ayırım yapmak gerekir. Çünkü mevzuatımız gereğince “*Onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez.*” (ÇKK m. 21). Dolayısıyla bu tutuklama yasağı kapsamındaki çocuklar suçun faili olamaz. Yine ceza ehliyeti bulunmayan 12 yaşından küçük çocuklar da suçun faili olamaz.

Burada şu hususu da belirtmek gerekir ki kanaatimizce suçun oluşabilmesi için failin, hakkındaki kesinleşmiş mahkumiyet hükmünün infazı için yakalanmış ve görevlilerin eli altında iken kaçmış olması aranmalıdır. Hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunmayan başka bir suç nedeniyle yakalandığı, gözaltına alındığı ve görevlilerin eli altında bulunduğu esnada kaçması bu suçu oluşturmaz. Çünkü bir suçtan dolayı hükümlü olsa da bu suçtan dolayı yakalanmış ve görevlilerin gözetimine tabi tutulmuş değildir. Dolayısıyla bir kimsenin bu suçun faili olabilmesi için hakkındaki kesinleşmiş mahkumiyet hükmünün infazı amacıyla yakalandığı ve görevlilerin gözetiminde tutulduğu esnada kaçmış olması gerekir.

Tüzel kişilerin fail olamayacağını kabul ettiğimiz için tüzel kişiler tarafından bu suç işlenemez. Diğer taraftan ceza infaz kurumunda cezası infaz edilen kişinin ancak gerçek kişi olabilmesi, tutuklama kararının ancak gerçek kişi hakkında verilebilmesi nedeniyle zaten suçun faili tüzel kişiler olamaz¹²⁴.

2. Mağdur

Doktrinde bir görüşe göre bu suçun mağduru yoktur, devlet ise suçtan zarar görendir¹²⁵. Diğer bir görüşe göre ise bu suçun belirli bir mağduru yoktur, toplumu oluşturan herkes suçun mağdurudur. Aynı zamanda devletin yargı faaliyetlerini yapması çerçevesinde adli mercilere olan güvenin sarsılması nedeniyle devletin kendisi de mağdur olmaktadır¹²⁶. Bir diğer görüşe mağdur, tutuklu veya hükümlünün infazını sağlamakla görevli adli kurumdur¹²⁷. Görüşlerine katıldığımız diğer bir görüşe göre de suçun temel halinin mağduru olarak belirli gerçek kişi yoksa da toplumu oluşturan herkes, her bir birey suçun mağdurudur¹²⁸. Fakat nitelikli hallerden cebir, tehdit ve silah kullanılarak kaçılması halinde cebir, tehdit veya silah kullanılan kişi de suçun mağduru olarak

¹²² Şahin, Cumhuriyet/Göktürk, Neslihan: *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 12. Bası, Ankara 2022, s. 80.

¹²³ Bkz. Ünver, s. 616-617.

¹²⁴ Bkz. Ünver, s. 613.

¹²⁵ Meran, s. 835.

¹²⁶ Çolak, s. 1921.

¹²⁷ Hafızoğulları/Özen, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 255.

¹²⁸ Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 512; Yıldız, s. 161; Gökçen/İçer, s. 751; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1266; Gökcan/Artuç, C. 6, s. 9446.

ifade edildiği¹²⁹ gibi suçtan zarar gören olarak da ifade edilmektedir¹³⁰. Kamu malına zarar verilmesi durumunda devlet de mağdur olarak belirtilmektedir¹³¹.

3. Konu

Suçun konusunun ne olduğu da doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun konusu bulunmamaktadır¹³². Diğer bir görüşe göre ise suçun konusunu tutuklu veya hükümlünün kendisi oluşturmaktadır¹³³. Bize göre de suçun konusu kaçma hareketinin yapıldığı yerlerdir, yani tutukevi, ceza infaz kurumları ve gözetim altında tutan görevlilerdir. Suçun aynı kaçma hareketinin farklı yerlerde gerçekleştirilebilecek bir suç olarak düzenlenmesi nedeniyle seçimlik konulu suç olmaktadır¹³⁴. Bu durumda hareketlerin farklı konular üzerinde gerçekleştirilmesi tek suç olarak değerlendirilmeyecek, ilgili suçun iki defa ihlal edilmesinden bahsedilecektir. Zincirleme suçun şartlarının gerçekleşmesi halinde zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir¹³⁵. Örneğin tutukluyken tutukevinden kaçan tutuklu, mahkum olduktan sonra ceza infaz kurumundan da kaçarsa iki defa hükümlü veya tutuklunun kaçması suçundan cezalandırılacaktır. Eğer kaçıma baştan karar vermişse zincirleme suç oluşabilecektir.

Tutukevi, İnfaz Kanunu'nun "tutuklama kararının yerine getirildiği kurumlar" başlıklı 111. maddesi dikkate alındığında "iç ve dış güvenlik görevlisi bulunan, firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engelleri olan, 34 üncü maddede sayılan hâller dışında oda ve koridor kapıları sürekli olarak kapalı tutulan ve yasal zorunluluklar ayrık, dışarıyla irtibat ve haberleşme olanağı bulunmayan normal güvenlik esasına dayalı" kurumlardır. Ancak ayrı tutukevi bulunmadığı takdirde ceza infaz kurumlarındaki tutuklular için ayrılan bölüm tutukevi olmaktadır. Kısaca tutukevi, tutukluların barındırılması için ayrı bir binasının bulunması halinde bu ad altındaki kurumu ve ayrı binanın olmaması halinde ise ceza infaz kurumlarındaki tutuklular için ayrılan bölümü ifade etmektedir. Dolayısıyla hakkındaki tutuklama kararı bu kurumlarda yerine getirilirken fail kaçtığı takdirde maddede aranan tutukevinden kaçma unsuru gerçekleşmiş olacaktır.

Ceza infaz kurumlarının neler olduğu ise CGTİHK'nun ikinci bölümünde "ceza İnfaz Kurumlarının Türleri" başlığı altında 8-15. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanunda ayrıntılı bir şekilde düzenlenen bu kurumlar, CGTİHK yönetmeliğinin tanımlar başlıklı 3. maddesinde de sayılmıştır: Buna göre kapalı, yüksek güvenlikli kapalı, kadın kapalı, çocuk kapalı, gençlik kapalı, açık ceza infaz kurumları ile gözlem ve sınıflandırma merkezleri ve çocuk eğitimevleri ceza infaz kurumlarıdır. Dolayısıyla tipikliğin gerçekleşebilmesi için hükümlünün bu ceza infaz kurumlarından kaçması gerekmektedir. Bu kurumlar dışında örneğin hakkında güvenlik tedbiri

¹²⁹ **Gökçen/İçer**, s. 751; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1266. Keza doktrinde cebir nitelikli hali açıklanırken cebirin uygulandığı kişiden mağdur olarak bahsedilmektedir, **Yıldız**, s. 166.

¹³⁰ **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 512.

¹³¹ **Çolak**, s. 1921.

¹³² **Toroslu/Toroslu**, Genel Kısım, s. 112; **Baş**, Eylem: *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, Ankara 2021, s. 696; **Uğraş**, s. 32.

¹³³ **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9439; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 513.

¹³⁴ Doktrinde de kaçılan yerler, seçimlik hareketin yapıldığı yerler olarak ifade edilmiştir. **Hafizoğulları/Özen**, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 255.

¹³⁵ **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 426-427.

hükmedilen akıl hastalarının koruma ve tedavi altına alındığı yüksek güvenlikli sağlık kurumlarından kaçması halinde suç oluşmayacaktır.

Hastanelerde tedavi gören hükümlü ve tutukluların kaldıkları yerler/koşullar¹³⁶ tutukevi değildir ve ceza infaz kurumları arasında da sayılmamaktadır. Bununla birlikte Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri İle Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol'ün 35. maddesindeki “*Hükümlü koşulları ve servisleri, ceza infaz kurumlarının bir bölümü olarak kabul edilir ve infaz mevzuatı bu bölümlerde de uygulanır.*” düzenlemesi gereği hükümlü koşulları da ceza infaz kurumu olmaktadır. Dolayısıyla hastanelerdeki hükümlü/tutuklu koşullarından kaçan hükümlüler de bu suçun faili olacaktır. Diğer taraftan protokolün 32. maddesinde belirtildiği üzere hastanedeki hükümlü koşullarında da jandarma ve ceza infaz kurumu personeli gözetimi sözkonusu olduğu için ceza infaz kurumundan değil görevlilerin elinde kaçma gerçekleşmiş olacak ve yine 292. maddeden sorumluluk doğacaktır¹³⁷.

Suçun oluşması için kaçma hareketi sonucu konunun herhangi bir zarara uğramasına gerek yoktur¹³⁸. Bu itibarla soyut tehlike suç olarak ifade edilebilir¹³⁹.

4. Fiil

Maddede suçun fiil unsuru tutukeviden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden “kaçma” olarak belirtilmiştir. “Kaçma” fiili doktrinde, “tutuklu veya hükümlünün, içinde bulunduğu tutukevi ya da cezaevinden ya da gözetimi altında olduğu bir görevlinin elinden kurtulması, ayrılması, fiilen denetim altında tutulduğu yeri terk ederek belirtilen kurum ya da görevlilerin, özgürlüğü üzerindeki egemenliğini bütünüyle ortadan kaldırması” şeklinde tarif edilmektedir¹⁴⁰. Keza doktrinde ceza infaz kurumunun alanı dışına çıkmak veya gözetimi altında bulunduğu kimsenin egemenlik alanından çıkmak olarak da tanımlanmaktadır¹⁴¹. Yargıtay’a göre de kaçma “...bulunduğu kurumun sınırlarını terk etmek ya da gözetimi altında bulunduğu görevlinin fiili egemenlik alanından kurtulmak anlamına gelmekte(dir)”¹⁴². Dolayısıyla fail kısmında da belirtildiği gibi kesinleşmiş mahkumiyet hükmü faile tebliğ edilmiş olsa bile henüz görevlilere teslim olunmadan ya da görevlilerce yakalanmadan kaçma suç

¹³⁶ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri İle Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol’ü Hükümlü koşulu ve servisi başlıklı m. 32/1: “Hükümlü koşulu ve servisi; hastane bünyesinde doğrudan güneş alan diğer hasta odaları ile aynı şartları taşıyan, erkek, kadın ve gerekli durumlarda çocuk olmak üzere en az birer odadan oluşan, firara karşı engellerin bulunduğu, dış güvenliğinin jandarma, iç güvenliğinin ise ceza infaz kurumu personeli tarafından sağlandığı, hükümlü ve tutuklulara yatarak tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri verilmek üzere ayrılan bölümlerdir. Bu koşul ve servislerden tutuklular da yararlanır.”

¹³⁷ “Mahkum sanığın hastalığı dolayısı ile jandarma nezareti altında tedavide bulunduğu hastaneden muvakkat zaman için dahi olsa ayrılıp köyüne gitmesi firar mahiyetinde bir suç olduğunun düşünülmemesi yolsuzdur”, Şanal/Aydınöz, s. 343. Nitekim Yargıtay, tedavi maksadıyla hastaneye nakilden sonra hastaneden firarın da cezaevinden firar sayılacağına karar vermiştir. Y1CD, 15.4.1945, E. 345, K. 707, Erem, Firar Cürmü, s. 848.

¹³⁸ Bkz. Ünver, s. 625; Yıldız, s. 165.

¹³⁹ Ünver, s. 625.

¹⁴⁰ Gökçen/İçer, s. 734.

¹⁴¹ Bkz. Ünver, s. 614; Gökcan/Artuç, C. 6, s. 9441; Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 516-517.

¹⁴² YCGK, 18.4.2017, E. 2014/9-352, K. 2017/243, www.kazanci.com; Aynı yönde bkz. YCGK, 18.2.2020, E. 2017/1021, K. 2020/112, www.legalbank.net; YCGK, 14.10.2014, 203-420, İlhan, Abdülkadir/Erel, Kemalettin vd.: *Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (2005-2015)*, Ankara 2015, s. 1397.

oluşturmamaktadır¹⁴³. Yani hakkındaki kesinleşmiş mahkumiyet hükmünün sadece infazından kaçılması suç olarak düzenlenmemiştir¹⁴⁴. Diğer bir ifade ile maddede hakkında kesinleşmiş hüküm bulunan veya gıyabi tutuklama kararı (kaçaklar için) bulunan kişiye, hüküm veya tutuklama kararından haberdar bulunmasına rağmen teslim olma yükümlülüğü getirilmemiştir, sadece tutukevi veya ceza infaz kurumunda iken ya da gözetim altında iken kaçmama yükümlülük olarak yüklenmiş ve cezalandırılmıştır¹⁴⁵.

Suç, bir “kaçma” hareketiyle gerçekleşeceği için tek hareketli bir suçtur¹⁴⁶. Tek hareketli suçlar aynı zamanda bağlı hareketli suç olduğu için¹⁴⁷, bu suç da bağlı hareketli suç olmaktadır. Çünkü suç, ancak kurumdan ya da gözetim altında iken kaçmakla gerçekleşebilecektir, başkaca bir hareket, tipik hareket olmayacaktır. Keza kanuni tanımda kaçma hareketinden başka ayrıca bir netice de gösterilmediği¹⁴⁸ için suç, sırf hareket suçudur¹⁴⁹.

Maddede “kaçma” hareketinin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bir belirleme yapılmamıştır. Bu nedenle doktrinde hareketin kanuni tanımdaki düzenleniş şekli açısından serbest hareketli bir suç tipi olduğu ifade edilmektedir¹⁵⁰. Fakat kaçmanın herhangi bir şekilde yapılabilmesi bu suçu serbest hareketli bir suç haline getirmemektedir. Çünkü bir suçun serbest hareketli suç olarak vasıflandırılabilmesi için kanuni tanımda hareketle ilgili bir özelleştirmenin yapılmamış olması gerekmektedir¹⁵¹. Bu açıklamalar ve yukarıdaki tek hareketli, bağlı hareketli suç belirlemeleri dikkate alındığında “kaçma” şeklinde hangi hareketin bu suçu oluşturacağı gösterildiği için serbest hareketli bir suç belirlemesi, kaçma hareketinin kendi içerisinde herhangi bir şekilde gerçekleşebilecek olması şeklinde anlaşılmalıdır. Dolayısıyla “kaçma” hareketinin hangi şekilde gerçekleştirildiğinin bir önemi yoktur, herhangi bir şekilde vasıtalı ya da vasıtasız yapılması ile suç tipinin hareket unsuru gerçekleşmiş olur¹⁵². Kaçma fiili, genellikle gizli yapılsa da görevlilerin gözü önünde, açıkça da yapılabilir. Kurumdan kaçma, tünel kazmak suretiyle, duvardan atlamak suretiyle, kılık kıyafet değiştirerek, bir başkasının kendi yerine ceza infaz kurumuna girmesi gibi birçok şekilde gerçekleştirilebilir. Gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçması da örneğin görevlilerin bir anlık dalgınlıklarından yararlanarak koşarak kaçması, arabadan kendini atarak kaçması, tuvalete gittiğinde kaçması veya telefon etme bahanesiyle

¹⁴³ **Gerçekler**, Hasan: *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, C. 2, (Madde 141-345), 5. Baskı, Ankara 2020, s. 2587; **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9440; **Hafizoğulları/Özen**, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 256; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 516; **Yıldız**, s. 163.

¹⁴⁴ **Özütürk**, s. 132.

¹⁴⁵ Bkz. **Hakeri**, Genel Hükümler, s. 167.

¹⁴⁶ **Kunter**, Nurullah: *Suçun Maddi Unsurlar Nazariyesi*, İstanbul 1954, s. 15; **Dönmezer**, Sulhi/**Erman**, Sahir: *Nazari ve Tabiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. I*, 11. Baskı, İstanbul 1994, s. 373, kn. 507; **Tozman**, Önder: “Suçun Tamamlanması ve Sona Ermesi Kavramları”, *Erciyes Üniversitesi HFD*, C. 3, S. 1, 2008, s. 124; **Gökçen/İçer**, s. 734; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1251.

¹⁴⁷ **Zafer**, Genel Hükümler, s. 201.

¹⁴⁸ Doktrinde kaçma, hürriyeti üzerindeki gözetimi tamamen kaldırma olarak netice başlığında incelenmiştir. **Çolak**, s. 1928.

¹⁴⁹ **Keyman**, Selâhattin: “Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket”, *Ankara Üniversitesi HFD*, C. 40, S. 1, 1988, s. 122; **Gökçen/İçer**, s. 733; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1251; **Zafer**, Genel Hükümler, s. 207; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 517.

¹⁵⁰ Bkz. **Ünver**, s. 598; **Parlar/Hatipoğlu**, C. 4, s. 4405; **Parlar/Öztürk**, s. 513; **Gökçen/İçer**, s. 735; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1252; **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9441; **Çolak**, s. 1925.

¹⁵¹ **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 184; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s. 267-268; **Hakeri**, Genel Hükümler, s. 164; **Koca/Üzülmüş**, Genel Hükümler, s. 123; **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 302.

¹⁵² Bkz. **Ünver**, s. 614-615; **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9441.

araçtan inip görevlilerin elinden kaçma gibi herhangi bir biçimde olabilir¹⁵³. Fakat m. 292’de kaçmanın cebir veya tehditle ya da silahlı olarak veya birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi nitelikli hal olarak düzenlenmiştir ki bu nitelikli haller aşağıda incelenmektedir. Nitelikli hal düzenlemeleri dışındaki diğer işlenme şekilleri suçun temel halini oluşturacaktır.

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu doktrinde bazı yazarlara göre kesintisiz suç değil, ani suçtur¹⁵⁴. Bazı yazarlara göre ise kişinin gözetim altından kurtulmasıyla birlikte suç tamamlanır ve kaçaklık durumu devam ettiği sürece kaçma fiilinin icrası da devam ettiği için suç kesintisiz bir suçtur¹⁵⁵. Suç, hükümlü veya tutuklunun ele geçirildiği veya teslim olduğu gün, yani kaçmanın kesintiye uğradığı gün işlenmiş sayılır¹⁵⁶. Ancak bu görüşteki bazı yazarlarca suçun zorunlu kesintisiz suç olmadığı, fakat somut durumda kesintisiz suç biçiminde işlenebileceği ifade edilmektedir¹⁵⁷. Kanaatimizce kanuni tanımda suç oluşturan hareket “kaçma” olarak gösterildiği için ya kaçtığı anda suç tamamlanmış olacak ya da kaçma devam ettiği sürece işlenmeye devam edeceği için kesintisiz suç olacaktır. Dolayısıyla bu suç ya zorunlu kesintisiz suç olarak kabul edilebilir ya da ani suç olarak kabul edilebilir, muhtemel kesintisiz suç kabulü mümkün gözükmemektedir.

Belli bir zaman alan tünel kazma gibi kaçmak için girişilen hareketler kaçma suçunu kesintisiz suç yapmaz. Bir suçun kesintisiz olduğundan bahsedilebilmesi için kanuni tanımda gösterilen hareketin icrasının devam etmesi gerekir. Suçun kanuni tanımında gösterilen hareket ise kaçma hareketidir. Tünel kazma ise kaçmak için yapılan bir harekettir, asıl olarak kaçmanın sürekliliği kabul edildiğinde suç kesintisiz suç olur.

Bize göre hükümlünün cezanın infazına katlanma yükümlülüğünün bulunması, tutuklunun da tutuklama koruma tedbirine katlanma yükümlülüğünün bulunması nedeniyle kaçarak bu yükümlülük ihlal edilmeye devam edildiği için kesintisiz bir suçtur. Kaçtığı zaman tamamlanır, yakalanıncaya ya da teslim oluncaya kadar suç işlenmeye devam eder. Dolayısıyla suçun işlendiği yer, yetkili mahkeme, zamanaşımı gibi konularda kesintisiz suç özelliğine göre belirleme yapılacaktır.

TCK m. 292’de suçun hareketi “kaçmak” olarak öngörüldüğünden, bu suç ancak icrai hareketle işlenebilen bir suçtur¹⁵⁸, ihmali hareketle işlenemez¹⁵⁹.

Maddede “kaçan tutuklu veya hükümlü” denilmesine rağmen failin kendisinin kaçması ile rızasıyla başkası/başkaları tarafından kaçırılması arasında fark yoktur. Ancak kaçırılmanın onun rızasıyla (iradesiyle) gerçekleştirilmiş olmasına dikkat edilmelidir. Dolayısıyla tutuklu veya

¹⁵³ Ayrıca bkz. **Gökçen/İçer**, s. 735; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1252. Yıllara göre firar şekillerine ve firar toplamına ilişkin istatistikî bilgi için bkz. **Demirbaş**, İnfaz Hukuku, s. 372-373.

¹⁵⁴ **Erem**, Firar Cürmü, s. 845; **Erem**, C. 2, s. 1577; **Hafizoğulları/Özen**, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 257; **Kaymaz/Gökçen**, s. 98; **Aksoy İpekçioğlu**, Pervin: *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, Ankara 2009, s. 34; **Uğraş**, s. 26 vd.

¹⁵⁵ **Gökçen/İçer**, s. 738; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1255; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 518; **Yıldız**, s. 171; **Çolak**, s. 1925.

¹⁵⁶ Bkz. **Ünver**, s. 627.

¹⁵⁷ **Ünver**, s. 627.

¹⁵⁸ **Özgenç**, İzinden Dönmeme, s. 1; **Özgenç**, Sınav Soru ve Cevapları, s. 26; **Gökçen/İçer**, s. 734; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1251; **Hafizoğulları/Özen**, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 256; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 518; **Çolak**, s. 1925.

¹⁵⁹ **Özgenç**, İzinden Dönmeme, s. 2; **Özgenç**, Sınav Soru ve Cevapları, s. 58; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 518.

hükümlünün üçüncü bir şahıs tarafından zorla kaçırılması durumunda tutuklu veya hükümlünün kaçmasından söz edilemez. Yine ifade edilmelidir ki, kaçırılma olayına tutuklu veya hükümlünün herhangi bir katkıda bulunmaması gerekir. Bununla birlikte örneğin, tutuklu veya hükümlüyü gözetiminde tutan görevli onu unuttur ve uzaklaşırsa veya tutuklu veya hükümlüyü bilerek bırakıp giderse tutuklu veya hükümlünün kaçması söz konusu olmaz¹⁶⁰. Fakat unutilan kişinin unutulduğu yerden infaz kurumuna dönmek (veya savcılık/kolluk gibi kuruma gönderimi sağlayacak bir makama gitmek) yerine bulduğu fırsat nedeniyle unutulduğu yerden başkaca yerlere gittiği takdirde suçun oluşabileceği de gözönünde bulundurulmalıdır.

Görevliler tarafından hükümlü veya tutuklunun kaçması hakkında tutanak tutulması, suçun gerçekleşmesi açısından önemsizdir. Ancak kaçışın belgelenmesi, suçun daha sonra kanıtlanması ve suçun tam işleme zamanının belirlenmesi açısından önemlidir¹⁶¹.

Madde metninde kurumlardan veya gözetimi altındaki görevlilerin eli altından kaçılmasından bahsedildiği, kaçmanın süresine ilişkin bir belirleme yapılmadığı için kaçma kısa süreli (bir gün) de olsa suç oluşacaktır¹⁶². Keza kaçtıktan sonra kendiliğinden dönmüş olması da suçun oluşumunu engellemeyecektir. Kaçma süresi ve failin kendiliğinden dönmesi sadece m. 293'deki etkin pişmanlık kurumunun uygulanması açısından gözönünde bulundurulacaktır¹⁶³.

Hükümlü veya tutuklunun gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçma hareketinden ne anlaşılması gerektiği üzerinde de durulmasında fayda vardır. Gözetimi altında bulunduğu görevlilerden maksat, hükümlü veya tutuklunun muhafazası veya nakli ile görevlendirilmiş olanlardır¹⁶⁴. Hükümlü veya tutukluların kaçmasını önlemekle görevlileri olanların egemenliği altında, muhafazasında iken, görevlilerin egemenlik alanından çıkmak, onların denetim ve kontrolünden çıkmaktır¹⁶⁵, hürriyetine kavuşmaktır. Hükümlü veya tutuklunun görevlilerin fiziki denetimi altında olması şart değildir, fiili gözetim altında olması yeterlidir¹⁶⁶. Bu çerçevede failin karakolda, adliyede, denetimli serbestlik büroları gibi kamu kurumlarında veya nakil gibi herhangi bir işlemi yaptırmak için bulunduğu esnada henüz görevlilerin gözetimi

¹⁶⁰ Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 517; Yıldız, s. 164.

¹⁶¹ Yıldız, s. 165. "Suçun hareket ögesini oluşturan kaçma, bulunduğu kurumun sınırlarını terk etmek ya da gözetimi altında bulunduğu görevlinin fiili egemenlik alanından kurtulmak anlamına gelmekte olup bu durum **görevlilerce tutulan tutanak ve resmî kurum yazıları ile ispat edilebilecektir.**", Y16CD, 15.6.2016, E. 2016/1628 K. 2016/4105, www.lexpera.com.tr

¹⁶² Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 517. "...açık ceza infaz kurumlarının zayıf güvenlik sistemleri nedeniyle kurum sınırlarının rahatlıkla terk edilebilecek olması hususları birlikte dikkate alındığında, infazın amacına uygun olarak kanun, tüzük ve yönetmeliklerin belirttiği hükümlere uyma zorunluluğu bulunan, hak ve sorumlulukları gibi konular ile kurumdaki yaşam biçimine uyum sağlaması için gereken bilgiler kendisine tebliğ edilmiş olan, 29.04.2008 tarihinden itibaren cezasını infaz etmekte olan ve 30.09.2010 gününden itibaren de Tokat Açık Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü konumundaki sanığın ziyaret görüşü yapılan suç tarihinde saati belirlenemeyen bir zaman diliminde infaz kurumunun sınırları dışına çıkarak kurumu terk ettiği, saat 18.30 da yapılan sayımda kurumda bulunmadığı tespit edildikten sonra ilerleyen saatlerde kendiliğinden dönerek saat 20.30'daki sayıma katıldığı, dolayısıyla, hükümlünün kaçması suçunun sabit olduğu kabul edilmelidir (YCGK, 14.10.2014, E. 2014/9-203, K. 2014/420), www.legalbank.net; "Mahkum sanığın hastalığı dolayısı ile jandarma nezareti altında tedavide bulunduğu hastahanedeki muvakkat zaman için dahi olsa ayrılıp köyüne gitmesi firar mahiyetinde bir suç olduğunun düşünülmemesi yolsuzdur.", Y1CD, 15.4.1949, 345/707, Şanal/Aydınoğlu, s. 343.

¹⁶³ Bkz. Meran, s. 835; Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4405; Parlar/Öztürk, s. 513

¹⁶⁴ Gökçen/İçer, s. 735-736; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1253.

¹⁶⁵ Ünver, s. 615.

¹⁶⁶ Gökçen/İçer, s. 736; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1253.

altına girmeden, örneğin hakkında yakalama kararı veya kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunduğunu öğrenmesi sonucu kaçması halinde suç oluşmayacaktır¹⁶⁷.

Hükümlü veya tutuklu sıfatı bulunan kişilerin ceza infaz kurumu veya tutukevi dışında iken kaçması, ancak gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçması halinde cezalandırılacaktır. Görevlilerin elinden kaçmanın cezalandırılması hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun uygulama alanını genişletmiştir. Fakat bu düzenlemeyle ceza infaz kurumuna, tutukevine götürülme veya başka bir ceza infaz kurumuna, tutukevine nakledilme gibi kurum dışındayken kaçma fiillerinin cezalandırılıp cezalandırılmayacağı konusu açığa kavuşturulmuş ve belirlilik ilkesine uygun hareket edilmiştir¹⁶⁸. Böylece örneğin hükümlünün veya tutuklunun başka bir ceza infaz kurumuna ya da tutukevine nakli, hastaneye sevki ya da duruşmaya getirilmesi gibi nedenlerle ceza infaz kurumu ve tutukevi dışında fakat görevlilerin gözetiminde iken kaçması durumunda suç gerçekleşecektir¹⁶⁹. Hatta ceza infaz kurumundan ya da tutukeviden kaçtıktan sonra yakalayan görevlilerin elinden kaçılması durumunda failin hükümlü veya tutuklu sıfatlarını taşıması ve görevlilerin gözetiminde olunması nedeniyle ikinci defa kaçma suçu işlenmiş olacaktır¹⁷⁰.

B. Tipikliğin Manevi Unsurları

Suçun manevi unsuru kasttır. Doktrinde bir görüş, suçun ancak doğrudan kastla işlenebileceğini, failin kaçma amacının, saikin de bir önemi bulunmadığını ifade etmektedir¹⁷¹. Bu görüşe göre tipik hareket bir kurumdan ya da görevlilerin elinden bilerek ve isteyerek kaçmak olduğu için olası kastla işlenemez. Olası kastla işlenememesinin nedeni tipiklikte manevi unsur açısından özel bir kastın aranması değildir, suça ilişkin kast ve hareketin niteliği bunu gerektirmektedir¹⁷². Diğer bir görüş de suçun işlenmesi için amaç veya saikin aranmadığını, genel

¹⁶⁷ “Sanığın suç tarihinde hükümlü olduğu cezasının kalan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanması suretiyle infazına karar verilmesi dolayısıyla Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne başvurması, kaydı yapılarak nakil dosyası açıldığı esnada Şanlıurfa İlamat ve İnfaz Bürosunun (...) esas sayılı dosyasından yakalama kararı olduğunun tespit edilmesi ve yakalama işlemlerinin gizli bir şekilde yürütülerek 155 polis noktasına haber verilmek üzereyken sanığın Denetimli Serbestlik Müdürlüğünden kaçması şeklinde gerçekleşen olayda, sanığın henüz yakalanıp gözetim altında bulunmadığı nazara alındığında unsurları itibarıyla oluşmayan suçtan beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı,” Y16CD, 6.12.2016, E. 2016/5736, K. 2016/6446, www.kazanci.com

¹⁶⁸ 765 sayılı TCK'daki “maddenin eski şekli ancak hapisane ve tevkifhaneden firar hallerini suç adanmış ve tabiatile mahkûmun çalışma yerinde ve mevkufun duruşmaya gidip gelirken yolda kaçma hallerini hariç bırakmıştı. 11/6/936 gün ve 3038 sayılı kanun ile tadilden sonra ancak 298 ve 299 uncu maddeler bu günkü şekillerini almışlardır.”, **Öner**, s. 828. Mahpusun firarı suçunu düzenleyen m. 299'daki “kanun dairesinde hapsedildikten sonra” ifadesi nedeniyle, doktrinde kişinin cezaevinden diğerine nakil esnasında kaçması da bu kavram kapsamında değerlendirilerek mahpusun kaçması suçunu oluşacağı ifade edilmekteydi. **Erem**, *Firar Cürmü*, s. 848; “... Bir cezaevinden diğer cezaevine veya adliyeğe giderken vaki firarda, hapis sırasında vaki olmakla TCK 299 madde uygulanır...” **Yener**, Orhan: *Tatbikatta Ağır Ceza Davaları*, Ankara 1994, s. 93.

¹⁶⁹ Bkz. **Ünver**, s. 616-617; **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9440; **Yıldız**, s. 163. “Açık Ceza İnfaz Kurumundan başka bir suçtan hükümlü bulunan ...'in, 20.08.2013 tarihinde tedavi amaçlı götürüldüğü ... Devlet Hastanesinden ... Araştırma Hastanesine sevki sırasında kaçtığı,... TCK'nın 292/1 ve 62. maddeleri uyarınca 5 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına...” Y16CD, 9.11.2015, E. 2015/1200, K. 2015/3778, kazanci.com

¹⁷⁰ Ancak Yargıtay eski tarihli bir kararında aksi yönde görüş belirtmiştir: “Cezaevinden kaçtıktan sonra yakalanan sanığın tenden kaçması 298 nci maddeye uyan bir suç olmadığı halde, bundan da ceza verilmesi yolsuzdur”, Y4CD, 5.10.1946, 10768/10470, **Özütürk**, s. 132.

¹⁷¹ Bkz. **Ünver**, s. 619; **Parlar/Hatipoğlu**, C. 4, s. 4405; **Parlar/Öztürk**, s. 513; **Meran**, s. 840; **Uğraş**, s. 33.

¹⁷² **Ünver**, s. 619.

kastın yeterli olduğunu belirtmektedir¹⁷³. Bir diğer görüşe göre de suç olası kastla da işlenebilecektir¹⁷⁴.

Kanaatimizce suçun olası kastla işlenmesini madde metninde engelleyen bir ifade yoktur. Dolayısıyla düzenleme itibariyle suçun olası kastla gerçekleşmesi mümkündür. Bununla birlikte suçun özelliği nedeniyle hükümlü veya tutuklu olduğunu, ceza infaz kurumu veya tutukevinde ya da görevlilerin gözetimi altında olduğunu bilen kişinin buna rağmen kaçması ancak doğrudan kastla gerçekleşebilir gözükmemektedir.

Suçun manevi unsurunun oluşması açısından kişinin firar ettiğini bilerek hareket etmesi yeterlidir, dönmek niyetiyle de olsa firar etmesi halinde suç oluşacaktır¹⁷⁵. Fakat kendiliğinden teslim olması nedeniyle etkin pişmanlık hükümleri¹⁷⁶ dikkate alınabilecektir.

Suçun taksirle işlenmesi cezalandırılmaz. Örneğin ceza infaz kurumundaki bir hükümlünün vücut dokunulmazlığına yönelik saldırısından kurtulmak için saklandığı erzak arabasının hareket etmesi ve kurum sınırları dışına çıktıktan sonra molada fark edilmesi durumunda kaçma kastı olmamasına rağmen taksirle kurum dışına çıkmış olması cezalandırılmaz.

C. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu kapsamında özel bir hukuka uygunluk nedeninden söz edilemez¹⁷⁷. Hukuka uygunluk nedenleri olan görevin ifası, meşru savunmanın ve ilgilinin rızasının bu suçta gerçekleşmesi mümkün gözükmemektedir. Nitekim Yargıtay da bir kararında ağabeyinin bir kişiyi öldürmesi nedeniyle tehdit altında olduğunu beyan ettiği ailesini korumak için firar ettiği yönündeki savunmasının TCK 25. maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceğine hükmetmiştir¹⁷⁸. Hükümlü ve tutuklu için kaçma bir hak olarak kabul edilirse, kaçma hakkın ifası hukuka uygunluk sebebi olacaktır. Fakat diğer taraftan hak olarak görülen bir durumda devlet kişilerin hakkını kullanmasını engelleyen bir konumda olacaktır. Bu ise hukuk devletinde kabul edilemez. Dolayısıyla hükümlü ve tutuklu için kaçmayı hak olarak kabul etmek doğru gözükmemektedir.

Ancak tahliye zamanı gelmiş bir hükümlünün ceza infaz kurumunda tutulmaya devam edilmesi, tahliyesine karar verilen tutuklunun serbest bırakılmaması gibi hukuken geçerli bir tutuklama kararı bulunmamasına veya ceza infaz kurumunda kalmasını gerektiren bir durum olmamasına rağmen, kurumda tutulmaya devam eden kişinin kaçması suç oluşturmaz. Çünkü bu suç ancak hukuk kurallarına uygun tutuklu veya hükümlü olan kişiler tarafından işlenebilir. Dolayısıyla hukuken geçerli bir tutukluluk veya hükümlülük hali bulunmayan kişinin kaçması durumunda 292. maddenin tipikliği gerçekleşmemektedir. Bu nedenle tipe uygun bir davranış bulunmadığından, bu davranışı hukuka uygun hale getirdiğinden bahsedilmemelidir. Haksız tutulmadan kurtulmak için kaçmak suç olarak tanımlanmadığı için 292. maddedeki suçun hakkın kullanılması anlamında hukuka uygunluk nedeni nitelendirmesine gerek bulunmamaktadır. Keza

¹⁷³ Gökcan/Artuç, C. 6, s. 9442; Kaymaz/Gökcan, s. 97.

¹⁷⁴ Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 523.

¹⁷⁵ Erem, Firar Cürmü, s. 848; Erem, C. 2, s. 1581.

¹⁷⁶ Çalışmanın X. Etkin Pişmanlık kısmına bkz.

¹⁷⁷ Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 523; Yıldız, s. 170.

¹⁷⁸ Y16CD, 21.11.2016, E. 2016/5353, K. 2016/6165, www.lexpera.com.tr

hukuka aykırı tutulan hükümlü veya tutuklunun kaçarken cebir veya tehdit kullanmasını gerektiren bir durumda da nitelikli hal gerçekleşmez ve de cebir ve tehdit de hukuka uygun kabul edilmelidir. Kişi hürriyetine yönelik haksız bir saldırıdan kurtulmak için yaptığından meşru savunmadan bahsedilmelidir.

D. Nitelikli Haller

İnceleme konusu suçta daha az cezayı gerektiren nitelikli hale yer verilmemiş, ancak daha fazla cezayı gerektiren birden fazla nitelikli hal öngörülmüştür. Bu nitelikli haller m. 292'nin 2. fıkrasında suçun cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi, 3. fıkrasında ise silahlı olarak ya da birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi şeklinde belirlenmiştir. Bu belirleme tahdidi olarak yapılmıştır, dolayısıyla sayılan nitelikli haller dışındaki bir sebep nitelikli hal olarak kabul edilemez. Örneğin kıyafet değiştirmek suretiyle hileli bir şekilde veya taklit anahtar yardımıyla kaçma daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak değerlendirilemez¹⁷⁹.

Nitelikli haller her iki fıkroda kendi içinde seçimlik olarak düzenlenmiştir. 2. fıkroda cebir kullanılarak işlenmesi ve tehdit kullanılarak işlenmesi; 3. fıkroda ise silahlı olarak işlenmesi ile birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi kendi içinde seçimlik nitelikli hal olarak hüküm altına alınmıştır. Fıkraların kendi içindeki seçimlik nitelikli hallerin aynı olayda birlikte gerçekleşmesi, örneğin infaz koruma görevlilerine karşı cebir kullanıldıktan sonra hayatlarına yönelik tehdit edilmeleri durumunda nitelikli hal bir kez uygulanacak, ancak diğer nitelikli hal alt ve üst sınır arasında cezanın tayininde gözönünde bulundurulacaktır. Fakat örneğin, infaz koruma görevlileri silahla tehdit edilerek kaçılmış ise 2. ve 3. fıkradaki iki nitelikli halde gerçekleşmiş olacaktır. Bu durumda cezanın belirlenmesinde 3. fıkra yukarıdaki fıkralara atıf yaparak cezayı belirlediği için, 2. fıkradaki nitelikli hale göre ceza belirlendikten sonra 3. fıkraya göre artırım 2. fıkra üzerinden yapılarak ceza tayin edilecektir. Eğer her iki nitelikli hal bağımsız cezalar öngörseydi fikri içtima kuralları gereğince en ağırı üzerinden ceza tespit edilecek ve diğer nitelikli hal asgari ve azami hadler arasında cezanın tespitinde gözönüne alınacaktı¹⁸⁰.

1. Cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi nitelikli hali

TCK. m. 292/2. fıkrasında düzenlenen bu nitelikli halde iki seçimlik hareket öngörülmüştür. Dolayısıyla bu nitelikli halin gerçekleşebilmesi için kaçmada cebir veya tehdit hareketlerinden birinin kullanılmış olması yeterlidir. Fıkroda **cebir** veya **tehdit** hareketlerinden birinin de kullanılarak **kaçma** hareketinin yapılması arandığı için bu nitelikli hal, çok hareketli ve aynı zamanda bağlı hareketli bir nitelikli haldir.

Cebir veya tehdidin kaçmak için kullanılmış olması gerekir¹⁸¹. Yani cebir veya tehdidin firarı temin gayesine matuf olması¹⁸², yani amaç-araç bağının somut olayda mevcut olması lazımgelir¹⁸³. Dolayısıyla örneğin, failin, infaz koruma memuruyla cezaevi düzenini bozucu davranışlar gibi kurallara uymama nedeniyle yaşanan tartışmadan ötürü infaz koruma memuruna uygulanan şiddet sonrasında daha önce hiç aklında olmamasına rağmen onun bayılmasını fırsat

¹⁷⁹ Erem, Fırar Cürmü, s. 846; Erem, C. 2, s. 1577; Erem, Adliye Aleyhinde Cürümler, s. 67.

¹⁸⁰ Nitelikli hallerde cezanın belirlenmesine ilişkin bu açıklamalar için bkz. Akbulut, Genel Hükümler, s. 1052 vd.

¹⁸¹ Gökçen/İçer, s. 752; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1266; Kaymaz/Gökçen, s. 96.

¹⁸² Erem, Fırar Cürmü, s. 845; Yener, s. 92.

¹⁸³ Erem, Fırar Cürmü, s. 845; Erem, C. 2, s. 1577.

bilerek infaz koruma memurunun üzerindeki anahtarları alıp kaçması durumunda kaçma ile cebir arasında nedensellik bağı varsa da kaçmak amacıyla cebir kullanılmadığından nitelikli hal uygulanmamalıdır. Çünkü maddede cebir kullanılarak kaçmaktan bahsetmektedir. Cebir kaçmak için kullanılmış olmalıdır. Tartışmada uygulanan cebirden sonra kaçma, kaçmak için cebir kullanıldığı anlamına gelmez.

Fakat şu hususun da vurgulanması gerekir ki, suçun münhasıran cebir veya tehditle işlenmesi ya da kaçmanın münhasıran cebir veya tehditten kaynaklanması şart değildir. Cebir veya tehdidin etkisi az da olsa suçun işlenmesinde sözkonusu olmuşsa bu nitelikli halin uygulanması için yeterli olacaktır¹⁸⁴. Uygulanan cebir veya tehdidin kaçmadaki etkisi elbette ceza tayinde gözönünde bulundurulmalıdır. Ancak belirtmelidir ki, kaçmak için cebirin kullanılmış olması nitelik halin gerçekleşmesi açısından yeterlidir; failin ayrıca amacına ulaşmış ve kaçmış olması şart değildir. Kaçma gerçekleşmediği takdirde nitelikli hale teşebbüsten sorumluluk belirlenmelidir.

Nitelikli halin uygulanabilmesi için cebir veya tehdidin mutlaka kaçan hükümlü veya tutuklu kişiler tarafından yapılması gerekir¹⁸⁵. Örneğin kaçmak isteyenlerin kaçabilmesine imkan sağlamak adına kaçışa engel olmak isteyenlere kaçmayanlar tarafından cebir veya tehdit uygulanması halinde kaçanlar nitelikli halden sorumlu tutulmamalıdır. Çünkü çok hareketli ve bağıli hareketli bu nitelikli halden sorumluluk için cebir veya tehdit hareketleri de kaçanlar tarafından yapılmalıdır. Öbür yandan failer kendi fiilinden sorumludur, şeriklerdeki durum veya şahsi nedenler faillere etki etmez¹⁸⁶. Cebir veya tehdit uygulayarak birlikte kaçma iradesi kapsamında cebir veya tehdidi birden fazla kaçan tutuklu ya da hükümlülerden bazıları uyguluyor diğerleri uygulamıyor olsa da bütün birlikte failer nitelikli halden cezalandırılırlar. Kaçmayan ama cebir ve tehdit uygulayan kişiler kaçanların 292. maddedeki suçuna yardım etmiş kabul edilirler. Fakat bu fiilleri aynı zamanda 294. maddedeki kaçmaya imkan sağlama suçunu oluşturduğu için failiğin şerikliğe önceliği ilkesi gereğince 294. maddedeki suçun faili olarak cezalandırılmalıdırlar¹⁸⁷. Diğer taraftan cebir veya tehdit uygulamayan, başkalarının uyguladığı

¹⁸⁴ Ünver, s. 619.

¹⁸⁵ Yener, s. 92; Kaymaz/Gökcan, s. 96. “Sanıkların tutuklu veya hükümlü olarak buldukları cezaevinden kaçmaya karar verdikleri, yapılan plan dahilinde meydançı olarak çalışan sanık ...'ın mağdur ...'in yemeğine uyku ilacı katarak etkisiz hale getirdiği, mağdurun üzerinde bulunan anahtarları alıp diğer sanıkların da koşularından çıkmalarını sağladığı, ardından hep birlikte mağdura yönelik darp ve tehditte bulunarak, temin ettikleri çarşaf, havlu, kemer gibi eşyalarla, mağdurun ellerini, ayaklarını ve ağzını bağlayıp, yerinden söktükleri tuvalet penceresinden firar ettikleri tüm dosya kapsamından anlaşılan olayda; sanıkların kanuni tanımda yer alan fiili birlikte gerçekleştirmeleri karşısında, sanıklar Umut ve Yılmaz hakkında TCK'nın 292/2-3 maddesi uyarınca mahkumiyet hükümleri kurulması gerekirken, aynı maddenin birinci fıkrası uygulanmak suretiyle eksik ceza tayini,” Y8CD, 15.3.2021, E. 2019/6777, K. 2021/3918, www.lexpera.com.tr

¹⁸⁶ Akbulut, Genel Hükümler, s. 834.

¹⁸⁷ “...işlenen tek fiil kişiyi bir suçun faili diğerinin şeriki yapıyorsa, yalnızca faili olduğu suçtan dolayı cezalandırılması yoluna gidilir. Bu durumda failiğin şerikliğe göre asliliğinden söz edilir.”, Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s. 557. Yargıtay bir kararında bu ilkedden bahsetmese de hükümlünün kaçmasına kolluk görevlilerine fiziki kuvvet kullanarak müdahalede bulunan hükümlünün kardeşi sanık hakkında m. 294/2, 3. maddelerine göre cezalandırılacağını belirtmiştir: “Hükümlü olan sanık Şenol...kolluk görevlisini yumruk atmak suretiyle yere düşürerek kaçmaya teşebbüs etmesinden ve kardeşi olan sanık Şener...kolluk görevlisine fiziki olarak müdahale etmek suretiyle sanık Şenol'un kaçmasını sağlamaktan ibaret eylemlerinin; TCK.nun 42. maddesi hükmü gözetildiğinde, bileşik suç niteliğinde bulunduğu anlaşıldığından bir bütün halinde sırasıyla TCK.nun 292/2 ve TCK.nun 294/2, 3. Maddeleri kapsamında kaldığı, ayrıca görevi yaptırmamak için direnme

cebir veya tehditten yararlanarak kaçan failler ise başka nitelikli hal de yoksa sadece basit kaçma suçundan dolayı sorumlu olurlar. Aynı durum m. 292/4 gereğince örneğin, mala zarar verilerek kaçılması hali açısından da geçerlidir. Yani başkalarının kapı, pencere, duvar kırmalarından istifade ederek kaçan failler de yalnızca basit kaçmadan cezalandırılırlar, mala zarar vermeden cezalandırılmazlar¹⁸⁸. Hükümlü veya tutuklunun örneğin cebir veya tehditle ya da tünel kazma suretiyle mala zarar vererek kaçma fiilinden dolayı diğer hükümlü veya tutukluların kaçmalarına imkan sağlamış olsa da m. 294'deki suçu işlemiş olmaz. Çünkü cebir, tehdit uygulayarak veya tünel kazarak kaçan failin kastı bizatihi kendisinin ceza infaz kurumundan kaçmasına yöneliktir. TCK m. 294'deki kaçmaya imkan sağlama kastı bulunmamaktadır. Fakat kazılan tünelden başkalarının da kaçabileceğinin öngörülebileceği ve m. 294'deki suçun olası kastla işlemiş olacağı ileri sürülebilirse de kaçmak isteyen kişiden 294. maddeyi de ihlal etme endişesini taşıması beklenmemelidir¹⁸⁹. Ama örneğin kazdığı tünelden ben nasıl olsa kazıyorum, diğerlerine siz de bu tünelden kaçarsanız kaçın diyerek onların da kaçmasına imkan sağlama kastıyla hareket etmesi halinde m. 294'den sorumluluk doğar. Ancak tünel kazma fiiliyle m. 292 ve 294'deki suçları gerçekleştirmiş olacağı için fikri içtima hükümlerine göre sorumluluk belirlenmelidir.

Cebir veya tehditle işlenen nitelikli halden sorumluluk için mutlaka cebir veya tehditle kaçma amacıyla hareket edilmesi şart değildir. TCK m. 292/1 kapsamında cebir veya tehdit uygulamadan kaçılması amaçlanmış olmasına rağmen görevlilerin müdahalelerinin gerçekleşmesi üzerine sonradan cebir veya tehdide başvurulması halinde de bu nitelikli halden sorumluluk belirlenmelidir.

a) Cebir Kullanılarak İşlenmesi

Cebirden anlaşılması gereken hali hazırda kişilere karşı uygulanan fiziki güçtür. Örneğin infaz koruma görevlisinin parmaklarının bükülerek kapıyı açmaya zorlanması böyledir. Cebir mağdura değil, bir eşyaya uygulanıyorsa, cebir gerçekleşmez, ama mağdur bunu bir tehdit olarak algılayorsa tehditle işlenmiş nitelikli hal gerçekleşmiş olur, tehdit olarak da görmüyorsa nitelikli hal gerçekleşmez¹⁹⁰. Ancak m. 292/4'de eşyaya zarar verilmesi durumunda sorumluluğun ayrıca bu suçtan belirleneceği hükmü gözönünde bulundurulmalıdır.

TCK m. 108'deki cebirin düzenlenme kapsamı itibariyle kaçmak için kullanılan cebirin kasten yaralama şeklinde bedene yönelik fiziki bir güç kullanımı olarak zorlayıcı cebir boyutunda

suçundan hüküm kurulamayacağına gözetilmemesi, Y8CD, 20.12.2017, 18236/14812, **Gökcan**, Hasan Tahsin/**Artuç**, Mustafa: *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. 1, (M. 1-44)*, Ankara 2021, s. 1306.

¹⁸⁸ Bkz. **Kaymaz/Gökcan**, s. 96; **Erem**, Firar Cürmü, s. 845; **Erem**, C. 2, s. 1577; **Özütürk**, s. 129; **Majno**, C. 2, s. 287. “Sanığın, başkaları tarafından açılan tünelden yararlanmak suretiyle, tutuklu bulunduğu cezaevinden kaçtığı kabul edildiği ve tünelin kazılmasına katıldığından söz edilmediği halde, TCK. nun 298 maddesinin 1. fıkrası yerine, 2. fıkrası ile hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir”, Y2CD, 3.11.1981, 6974/7069, **Çağlayan**, M. Muhtar: *Türk Ceza Kanunu, C. 2, (Madde 125-315)*, 3. Baskı, Ankara baskı tarihi yok, s. 1094.

¹⁸⁹ **Çelen**, Ömer: *Bir İştirak Şekli Olarak Yardım Etme (Asli Fail-Yardım Eden Ayrımı)*, Ankara 2020, s. 120-121, dpn. 336.

¹⁹⁰ **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 524; **Yıldız**, s. 166; **Koca**, Mahmut/**Üzülmez**, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 7. Baskı, Ankara 2020, s. 438; **Yokuş Sevük**, Handan: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 3. Baskı, Ankara 2020, s. 444; **Kangal**, Zeynel T.: “Cebir Kullanma Suçu”, *Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk'a Armağan*, (Ed.: Mahmut Koca), Ankara 2020, s. 600; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 64. Aksi görüş ise **Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Önok**, R. Murat: *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 19. Baskı, Ankara 2021, s. 552.

olması aranmalıdır¹⁹¹. Fakat bazen uygulanan cebir sonucu kişinin bayılması, yaşamını tehlikeye sokan bir duruma girmesi veya bitkisel hayata girmesi (m. 87/1-d, 2-a) gibi irade yeteneğini ortadan kaldıran durumlar sözkonusu olduğunda bu cebiri mutlak cebir kabul etmek gerekecek ve nitelikli kaçmanın unsuru olan cebir oluşmayacağından sadece m. 292/4 gereğince neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralamadan ve temel kaçma suçundan ceza verilebilecektir. Lakin böyle bir durumda daha az cebir uygulanmasına, (fakat m. 87'deki hallere yol açan) rağmen nitelikli kaçma ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralamadan hüküm kurulacak olması haksızlık muhtevası açısından çok adil gözükmemektedir. Bu itibarla kasten yaralama şeklindeki fiziki güç kullanımı sonucu irade yeteneğini ortadan kaldıran mutlak cebir de nitelikli hal içinde kabul edilmelidir. Yine örneğin infaz koruma görevlilerin bir yere kapatılması suretiyle kaçmaya engel olmamasının sağlanması hali de cebir olarak dikkate alınmalıdır. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında birden fazla kişiye karşı gerçekleştirilen hürriyetten yoksun kılmayı cebir içinde değerlendirdiği ve m. 292/2-3 kapsamında sorumluluğun belirlenmesi gerektiğine hükmettiği görülmektedir¹⁹².

Cebirin kaçmalarına engel olan infaz koruma görevlilerine karşı uygulanması şart değildir, kaçmalarına engel olmak isteyen diğer tutuklu veya hükümlülere karşı uygulanması halinde de nitelikli hal gerçekleşecektir. Zira metnin lafzına bakıldığında “suçun cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi”nden bahsedilmektedir. Dolayısıyla cebir veya tehdidin kime yönelik gerçekleştirileceğinden sözedilmediği için kaçmalarına engel olan infaz koruma memurlarına ya da koğuştaki diğer tutuklu veya hükümlülere karşı veyahut da herhangi birine karşı fail tarafından kullanılmış olması yeterlidir¹⁹³. Fakat cebir uygulanan kişi ile bir şey yapılması veya yapılmaması ya da kendisinin bir şey yapmasına izin vermesi istenen kişinin farklı olması halinde de cebir olduğu savunulduğu¹⁹⁴ gibi cebir uygulanmayan kişi açısından başkasına uygulanan cebirin, tehdit olarak kabul edilmesi gerektiği de ifade edilmektedir¹⁹⁵. Örneğin, infaz koruma memurunun kapıyı açmasını sağlamak için hükümlüye cebir uygulanması halinde cebir kabul edileceği gibi tehdit olarak da kabul edilebilecektir. Ama sonuçta tehdit de nitelikli hal kapsamında olduğu için kaçma suçunun nitelikli hali gerçekleşmiş olacaktır.

Cebir ya da tehdidin kaçma fiilinin icrası sırasında işlenmiş olması gerekir¹⁹⁶, aksi halde teşebbüs hükümlerinin uygulanması sorun teşkil eder.

¹⁹¹ Bkz. **Koca/Üzülmez**, Özel Hükümler, 7. Baskı, s. 680.

¹⁹² “Aynı koğuşta kalan sanıkların ceza evinden firar etme konusunda aralarında anlaştıkları, firar suçunu gerçekleştirmek amacıyla hücrede bulunan bir arkadaşlarına yemek götürmeyi bahane ederek, ceza infaz kurumu memurları olan K8 ve K9'u koğuşlar önüne çağırıp kapıyı açtıkları, fırsattan istifade ile infaz koruma memurları ve cezaevinde meydancılık yapan hükümlü K10'yi koğuşun içerisine çekerek el ve ayaklarını bağladıkları ve koğuşun kapısını kilitleyip ayırdıkları, bu suretle gerçekleştirdikleri eylemlerinin firar suçunu oluşturacağı, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan ceza verilemeyeceği gözetilmeden yazılı biçimde bu suçtan da mahkumiyetlerine karar verilmesi,” Y8CD, 16.10.2008, E. 2008/7822, K. 2008/11211, www.lexpera.com.tr

¹⁹³ Bkz. **Gökçen/İçer**, s. 752; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1266; **Özütürk**, s. 129. Doktrinde, failin kendisine şiddet uygulamasının cebir değil, tehdit olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir. **Kangal**, Zeynel T.: “Görevi Yaptırmamak İçin Direnme”, *Prof. Dr. Feridun Yenisey'e Armağan C. I*, İstanbul 2014, s. 509; **Kangal**, Cebir Suçu, s. 600.

¹⁹⁴ **Koca/Üzülmez**, Özel Hükümler, s. 438; **Toroslu**, Nevzat/**Toroslu**, Haluk: *Ceza Hukuku Özel Kısım*, 11. Baskı, Ankara 2021, s.79.

¹⁹⁵ Bkz. **Kangal**, Cebir Suçu, s. 596; **Yokuş Sevük**, s. 443-444; **Yıldız**, Ali Kemal: *Cebir, Özel Ceza Hukuku, C. III, Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar*, İstanbul 2018, s. 65.

¹⁹⁶ **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1266.

b) Tehdit kullanılarak işlenmesi

Tehdit, gerçekleşmesi failin iradesine bağlı olan bir kötülüğün, haksızlığın gelecekte meydana getirileceğinin mağdura bildirilmesidir¹⁹⁷. Dolayısıyla tehditte cebirden farklı olarak kişi üzerinde halihazırda fiziki bir güç kullanımı bulunmamakta, ileride gerçekleştirilebilecek olan bir kötülüğün bildirilmesiyle korkutulmaktadır¹⁹⁸. Tehdidin kime karşı işlendiğinin bir önemi yoktur. Yani tehdit, görevli bir kimseye, diğer tutuklu veya hükümlü birine veya herhangi bir kişiye yönelik gerçekleştirildiğinde nitelikli hal oluşacaktır¹⁹⁹. Cebir kullanmada olduğu gibi teşebbüs hükümlerinin uygulanabilirliği açısından tehdit de kaçma sırasında gerçekleştirilmelidir.

Kaçmak isteyen tutuklu veya hükümlünün bıçağı kendi boğazına tutarak “kaçmama engel olmaya çalışan olursa boğazımı keserim” demesi tehdit suçunu oluşturmaz. Çünkü m. 106’nın metninde failin, bir başkasını, mağdurun kendisine veya yakınına yönelik zarar vermeye korkutmadan bahsedilmektedir²⁰⁰. Dolayısıyla başkasına veya onun yakınına yönelik yapılmayan kötülük beyanı kanuni düzenleme açısından tehdit olarak kabul edilemeyeceğinden kendisini tehditle hükümlü veya tutuklunun kaçması nitelikli hali gerçekleşmeyecektir.

Kaçmak amacıyla kullanılan tehdit, TCK’nın 106. maddesindeki takibi şikayete bağlı tutulan hal kapsamında kalan bir tehdit olur ve mağdur da şikayetçi olmazsa kanaatimizce yine de m. 292/2’deki nitelikli hal uygulanmalıdır. Çünkü m. 292/2’deki düzenleme bir bileşik suç düzenlemesidir. Bileşik suç düzenlemelerinde unsur ya da nitelikli hal olarak birden çok suç birleşerek tek bir suç tipini oluşturmaktadır²⁰¹. Bu bakımdan bileşik suç düzenlemelerinde artık ortada birden çok suç yoktur, tek fiil (tipik anlamda hareket tekliği) ve tek suç vardır²⁰². Unsur ya da nitelikli hal olan suç bağımsızlığını kaybetmektedir²⁰³. Yani bileşik suç kendini oluşturan suçlara bölünemeyen bir bütün teşkil etmektedir²⁰⁴. Bu itibarla da bileşik suçun bölünmesi ve unsuru olan suçların ayrıca gözönünde bulundurulmasından bahsedilemez²⁰⁵. Dolayısıyla m. 292/2’deki nitelikli halin uygulanabilmesi için tehdit suçunda şikayetin gerçekleşip

¹⁹⁷ Bkz. **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel, s. 516.

¹⁹⁸ **Sözüer**, Adem: “Tehdit Suçu”, *İHFM*, C. 54, S. 1-4, 1994, s. 130-131; **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel, s. 517; **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 477; **Yıldız**, Ali Kemal: *Tehdit, Özel Ceza Hukuku, C. III, Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar*, İstanbul 2018, s. 16.

¹⁹⁹ “07.03.2013 tarihli tutanak içeriğine göre, kapalı ceza infaz kurumuna iade işlemleri yapılan sanığın, açık ceza infaz kurumu çıkış kapısında avucunun içindeki jileti çıkararak, kendisine nezaret eden görevlilere " yaklaşmayın, sizi de keserim kendimi de, ..., bari siz peşimden gelmeyin,.. elimde jilet var, .. hırslımı sizden almayayım, size yazık olur..." şeklinde sözler sarfederek uzaklaşmak şeklinde gerçekleşen eyleminin, TCK.nun 292/2. maddesi kapsamındaki suçu oluşturduğu gözetilmeden yazılı biçimde hüküm kurulması aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.” Y8CD, 20.2.2019, E. 2017/3217 K. 2019/2408, www.lexpera.com.tr. “02/04/2018 tarihli olay tutanağında sanığın çay bardağını kırdıktan sonra infaz koruma memurlarına “yaklaşma sana vururum, ben firar edeceğim” dediğinin yazılmış olması karşısında eylemin tehditle gerçekleştirildiği anlaşılmasına rağmen sanık hakkında TCK’nun 292/2. maddesinin uygulanmaması”, Konya BAM7CD, 23.01.2020, 2020/112, 2020/112, **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1266, dpn. 62.

²⁰⁰ Bkz. **Tezcan/Erdem/Önok**, Ceza Özel, s. 522-523.

²⁰¹ **Aksoy İpekçioğlu**, Pervin: “Türk Ceza Kanunu’nda Bileşik Suç”, *Ankara Üniversitesi HFD*, C. 61, S. 1, 2012, s. 48.

²⁰² **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s. 553.

²⁰³ **İçel**, Kayıhan: *Suçların İçtimai*, İstanbul 1972, s. 207; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s. 554.

²⁰⁴ **Toroslu/Toroslu**, Genel Kısım, s. 367; **Aksoy İpekçioğlu**, s. 50.

²⁰⁵ Doktrinde nitelikli halde unsur olan bağımsız suç takibi şikayete bağlı tutulmuş ise kanunkoyucunun bileşik suçun bölünebileceğini kabul ettiği anlamına geleceği, dolayısıyla şikayet gerçekleşmezse bileşik suçun da oluşmayacağı ileri sürülmektedir. Bkz. **Hakeri**, Genel Hükümler, s. 603-604; **Özen**, Mustafa: *Suçların İçtimai (Zincirleme Suç - Fikri İçtima - Bileşik Suç)*, (Doktora Tezi), Ankara 2008, s. 165.

gerçekleşmemesi önemli değildir, şikayet şartı gerçekleşirse de nitelikli halden sorumluluk tayin edilmelidir.

2. Silahlı Olarak ve Birden Çok Tutuklu Veya Hükümlü Tarafından Birlikte İşlenmesi

a) Silahlı olarak işlenmesi

Suçun silahlı olarak işlenmesi kaçma düşüncesinde olan faili cesaretlendirmesi, kaçma fiiline engel olacakların mukavemetini kırmada kolaylık sağlaması nedeniyle daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak kabul edilmiştir²⁰⁶. Doktrinde nitelikli halin gerçekleşebilmesi için kaçışta silah kullanılmasının gerekli olmadığı, sırf içlerinden birinde silah olmasının yeterli olduğu belirtilmiştir²⁰⁷. Kanaatimizce kaçan tek kişi de olsa silahlı olarak kaçmışsa bu nitelikli hal uygulanacaktır²⁰⁸. Ancak bu nitelikli halden bahsedilebilmesi için somut olayda tutuklu veya hükümlünün yanında silahın bulunması yeterli değildir, silahın kullanılmış olması gerekir. Fakat silahın ateşlenmesi şart değildir, gösterilmesi dahi yeterli kabul edilir. Yani silah herhangi bir şekilde kaçmada kullanılmalıdır²⁰⁹. Hükümlü veya tutuklulardan birinin yanında silahın bulunmasına rağmen kaçmayı gerçekleştirmek için silahı kullanmamışsa nitelikli hal uygulanmamalıdır. Örneğin fail silahlı olmakla birlikte kapının açık olmasından yararlanarak kaçmışsa suçun temel halinden sorumluluk belirlenmelidir²¹⁰. Önemli olan hükümlü ya da tutuklulardan birinin silahlı olması değildir, çünkü silahlı olduğunu bilmeyenlere karşı kaçmada silahtan yararlanılmış olunmayacaktır.

Birden çok tutuklu veya hükümlü birlikte kaçarken, içlerinden birinin silah kullanması durumunda diğer birlikte kaçanların da silah kullanılması nitelikli halinden sorumlu olup olmayacağı nitelikli hallerin sırayeti konusundaki görüşe göre değişecektir. Bir görüşe göre kaçanlardan birinin silah kullandığını silah kullanmayan diğer kaçanların bilmesi halinde kaçarken silah kullanmayanlar da nitelikli halden sorumlu olur. Silah kullanılacağını bilmeyen failer hakkında bu nitelikli hal uygulanmaz²¹¹. Diğer bir görüşe göre ise müşterek faillikte her bir fail haksızlıkla doğrudan temas ettiği için bir başkasının fiiline veya şahsına bağlı olarak değil, yalnızca kendi gerçekleştirdikleri fiilden sorumludurlar²¹². Dolayısıyla bu görüşe göre içlerinden hangisi silahı kullanmışsa sadece o nitelikli halden sorumlu olur, diğerleri içlerinden birinin silah kullandığını bilse de bu nitelik halden sorumlu olmazlar²¹³.

Kaçma fiilinin icrasında silahın da kullanılması gerektiği için çok hareketli ve bağlı hareketli bir nitelikli hal olarak nitelendirilebilir. Bu itibarla silahın bizzat kaçan kişiler tarafından

²⁰⁶ Gökçen/İçer, s. 752; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1267.

²⁰⁷ Donay, Süheyl: *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, İstanbul 2007, s. 416.

²⁰⁸ Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4407; Parlar/Öztürk, s. 515; Gökçen/Artuç, C. 6, s. 9443.

²⁰⁹ Bkz. Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4407; Parlar/Öztürk, s. 515; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1267.

²¹⁰ Örnek için bkz. Öztürk, s. 130.

²¹¹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1267; Çolak, s. 1931.

²¹² Koca/Üzülmöz, Genel Hükümler, s. 482, dpn. 1611; Kitapçioğlu Yüksel, s. 399; aynı yöndeki Yargıtay kararı için bkz. Y1CD, 25.06.2014, 1428/3654, Koca/Üzülmöz, Genel Hükümler, s. 482, dpn. 1610.

²¹³ Nitelikli hallerin failer bakımından sırayeti konusunda bkz. Demirel, s. 508 vd; Kaymaz, Seydi: "5237 Sayılı Türk Ceza Kanuna Göre İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Nitelikli Hallerin Diğer Suç Ortaklarına Geçiş Sorunu", *Gazi Üniversitesi HFD*, C. XVI, S. 2, 2012, s. 138 vd.

kullanılması gerekir²¹⁴. Kaçan kişiler dışındakiler tarafından, örneğin koğuştaki diğer hükümlü veya tutuklular infaz koruma memurlarına karşı kaçmak isteyen hükümlü veya tutukluların kaçmalarını engellemesinler diye silah kullanıldığında fail hakkında nitelik hal uygulanamaz. Çünkü kaçmak için silahı o kullanmamıştır. Diğerleri bu fiilleriyle kaçanlara yardım etmiş olmakla birlikte TCK m. 294'deki kaçmaya imkan sağlama suçunu da fail olarak gerçekleştirmiş olacaklardır. Faillğin şerikliğe önceliği ilkesi gereğince sadece m. 294'den cezalandırılacaklardır.

Kaçmak amacıyla silah kullanılması gerektiği²¹⁵ için kaçtıktan sonra, örneğin genel kontrol durdurularında yakalanmamak için silah kullanılması nitelikli hal kapsamında değerlendirilemez²¹⁶.

Silahtan ne anlaşılması gerektiği için TCK m. 6'daki silahın tanımı gözönünde bulundurulmalıdır. Örneğin ateşli silahlar, patlayıcı maddeler, saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet, saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler silah olarak değerlendirilecektir. Bu çerçevede kanaatimizce belirlenen ölçülerde silah sayılmayan, ama aslında silah olarak kullanılabilen her şey, silah olarak geçerlidir ve bir kaçış esnasında böyle bir cismin kullanılması durumunda nitelikli halin gerçekleştiği kabul edilmelidir²¹⁷. Hatta silahın gerçek olmaması, mermisinin bulunmamasına rağmen, bu durumu bilmeyenleri etkilemişse kaçmak için elverişli silah olarak değerlendirilir²¹⁸.

b) Birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi

Silahlı olarak işlenmesinde olduğu gibi birden çok kişinin birlikte kaçması, kaçışı kolaylaştırması, onları daha fazla cesaretlendirmesi ve kaçışı engelleyecek olanların direncini kırmada kolaylık sağlaması dikkate alınarak daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak öngörülmüştür²¹⁹. Nitelikli halin gerçekleşebilmesi için en az iki tutuklu ya da hükümlünün kaçması gerekir. Ancak birden çok tutuklu veya hükümlünün hepsinin ya tutuklu ya da hükümlü olması şart değildir. Bir veya birden fazlası tutuklu ve bir veya birden fazlasının hükümlü olabilir. Yani kaçan faillerden biri tutuklu diğer hükümlü olsa da nitelikli hal gerçekleşmiş olur²²⁰. Fakat "birlikte işlenmesi" ifadesinden ne anlaşılması gerektiği konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre birden fazla tutuklu ya da hükümlünün birlikte kaçmayı iştirak halinde işlemeleri zorunlu değildir, birlikte işlemeleri yeterlidir. Dolayısıyla ister iştirak halinde isterse aralarında iştirak iradesi olmaksızın birlikte işlesinler nitelikli hal gerçekleşecektir²²¹. Diğer bir görüşe göre ise iki veya daha fazla hükümlü ya da tutuklunun iştirak iradesiyle birlikte işlemesi gerekmektedir. Aralarında birlikte kaçma iradesi olmadan kaçan iki veya daha fazla hükümlü ya da tutuklunun kaçması nitelikli hali oluşturmayacaktır. Ayrıca nitelikli halinin oluşabilmesi,

²¹⁴ Yener, s. 92.

²¹⁵ Yener, s. 92.

²¹⁶ Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4407; Parlar/Öztürk, s. 515.

²¹⁷ Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 525; Yıldız, s. 167.

²¹⁸ Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4407; Parlar/Öztürk, s. 515; Meran, s. 839.

²¹⁹ Bkz. Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4407; Parlar/Öztürk, s. 515; Meran, s. 839.

²²⁰ Ünver, s. 621; Gökcan/Artuç, C. 6, s. 9444; Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 525-526; Yıldız, s. 168.

²²¹ Ünver, s. 621. Nitekim doktrinde, suça iştirak ve suçun birlikte işlenmesinin aynı şey olmadığı ifade edilmiş ve "habersiz birlikte suç işleme" ile "kütle (yığın) halinde birlikte suç işleme"nin iştirak halinde suç işlemek olmasa da suçun birlikte işlenmesi kapsamında olduğu belirtilmiştir. Bkz. Aydın, s. 29.

maddede “birlikte işlemeden” bahsedilmesi nedeniyle suça iştirak edenlerin (müşterek) fail olarak katılması, yani kaçması şarttır²²².

Suçta azmettiren veya yardım edenler bu sayıya dahil edilmezler²²³. Her ne kadar bu nitelikli halden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin madde gerekçesinde bir açıklama bulunmasa da aynı nitelikli halin düzenlendiği kişiyi hürriyetten yoksun kılma suçunun (TCK m. 109/3-b) madde gerekçesinde, “Suçun icra hareketlerinin birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi gerekir. Yani suçun işlenişi açısından müşterek faillik durumunun varlığı halinde, bu nitelikli unsur oluşur. Ancak, suçun bir kişi tarafından gerçekleştirilmesine karşılık, diğer suç ortaklarının azmettiren veya yardım eden olması halinde, bu fıkra göre ceza artırılamaz.” şeklinde açıklanmaktadır. Bize göre de kaçmanın birden çok hükümlü veya tutuklunun birlikte işlemesi, müşterek fail olarak işlenmesidir, azmettiren veya yardım edenler bu sayıya dahil edilmemelidir²²⁴. Çünkü maddede suçun birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından **birlikte işlenmesinden** bahsedilerek fiilin icra hareketlerinin birlikte yapılması kastedilmektedir²²⁵. Dolayısıyla en az iki tutuklu veya hükümlünün birlikte kaçması halinde bu nitelik hal gerçekleşecek ve her ikisi de bu nitelikli halden müşterek fail olarak sorumlu olacaktır²²⁶.

Müşterek faillerin kaçmak için fiilin icrasından önce anlaşış hareket etmeleri şart değildir²²⁷. Fiilin icrası sırasında anlaşış birlikte hareket ederek kaçmaları da müşterek faillik için yeterlidir²²⁸. Hatta bireysel başlayan tünel kazma suretiyle kaçmaya daha sonra diğer tutuklu veya

²²² Bkz. **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çınar**, Özel Hükümler, s. 1267-1268; **Gökçen/İçer**, s. 753-754; **Parlar/Hatipoğlu**, C. 4, s. 4407; **Parlar/Öztürk**, s. 515; **Meran**, 839.

²²³ Bkz. **Parlar/Öztürk**, s. 515-516; **Parlar/Hatipoğlu**, C. 4, s. 4407; **Meran**, s. 839-840; **Çolak**, s. 1931.

²²⁴ “Olay yeri tespit tutanağına da yansıyan eylemde sanık ...'ün ip fonksiyonu görece hale getirilip cezaevinin çatisına bağlanan çarşafa tırmanmış ve firar girişiminde bulunduğunu düşündürecek bir vaziyette yakalandığı, diğer sanıkların da cezaevi personelinin gelişini kontrol ederek avluda ona gözçülük yapar vaziyette oldukları nazara alındığında; diğer sanıkların eylemlerinin TCK'nın 39/1 maddesi kapsamında değerlendirilebilecek şekilde hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna yardım etme olarak tavsif edilmesi zorunlu olduğundan, 292/3 maddesinin uygulanabilmesi için birden fazla kişinin birlikte işlemesi gerektiği **yani birden fazla kişinin eyleminin TCK'nın 37.maddesi kapsamında değerlendirilmiş olması gerektiği, yardım edenlerin bu kapsamda birlikte işleme olarak değerlendirilemeyeceği** dikkate alınmadan sanık ... hakkında tayin edilen temel cezasının TCK'nın 292/3 maddesi gereğince artırım yapılarak fazla ceza tayini,... Bozmayı gerektirmiş,” Y13CD, 30.9.2020, E. 2020/4437 K. 2020/8362, lexpera.com.

²²⁵ Nitekim Yargıtay da TCK m. 292/3'deki suçun birden fazla kişi ile birlikte işlenmesi halinden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin madde gerekçesinde bir açıklama bulunmasa da bir suçun birden fazla kişiyle birlikte işlenmesinin düzenlendiği diğer maddelerin (TCK m. 102/3-d; 149/1-c; 109/2-d) gerekçelerindeki açıklamalar gözönünde bulundurulmak suretiyle “suçun birden fazla kişi ile birlikte işlenmesi şeklindeki nitelikli halin oluşabilmesi için sanıkların icra hareketlerini müşterek fail olarak birlikte gerçekleştirmeleri ve bir eylem birlikteliği içerisinde hareket etmeleri gerektiği kabul edilmelidir” diye ifade etmiştir. Bu gerekçeyle hükümlülerden birinin kaçtığına gören diğer hükümlünün de verdiği ani kararla kaçtığı olayda sanıkların eylem birlikteliği içerisinde hareket ettiklerine ilişkin dosyada yeterli delil bulunmaması nedeniyle sanıkların üzerine atılı suçu müşterek fail olarak birlikte gerçekleştirmedikleri yönünde karar vermiştir, YCGK, 25.02.2014, E. 2013/9-467, K. 2014/89, **İlhan/Erel vd.**, s. 1398.

²²⁶ Doktrinde birlikte faillik ile suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi nitelikli halinin birlikte uygulanabilirliği konusundaki eleştiriler için bkz. **Özbek**, Veli Özer: “Suç Genel Teorisi Bakımından Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Görüşlerimiz”, *CHD*, C. 6, Nisan 2011/15, s. 19-20; **Özbek**, Veli Özer/**Doğan**, **Koray/Bacaksız**, Pınar: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Ankara 2021, s. 527-528; **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 774-775.

²²⁷ Aksî görüş, bir arada hareketin evvelce anlaşmış olmayı gerektiğini ileri sürmektedir. **Erem**, C. 2, s. 1578; **Yener**, s. 92.

²²⁸ **Parlar/Hatipoğlu**, C. 4, s. 4407; **Parlar/Öztürk**, s. 515-516; **Meran**, s. 839; **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9444; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 526.

hükümlüler de katıldığında suç birden fazla kişinin birlikte kaçması nitelikli hali kapsamında değerlendirilecektir. Ancak faillerin cezası belirlenirken tünel kazma hareketlerine katılma anları, ya da tünel kazma icra hareketinin ne kadarına katıldıklarının tespit edilerek cezanın belirlenmesi haksızlık muhtevası ile orantılı olmalıdır. Yine örneğin ikiden fazla kişi kaçmak için cebir veya tehdit uyguladıktan sonra başka bir koğuştaki arkadaşının kapısını açarak birlikte kaçtıkları olayda, kaçmaya sonradan dahil olan fail, diğer failler tarafından önceden uygulanmış olan cebir veya tehditten sorumlu olmamalı ve sadece birden çok kişinin kaçması nitelikli halinden cezalandırılmalıdır²²⁹. Diğer taraftan birlikte ifadesi faillerin aynı anda kaçmaları olarak da anlaşılmalıdır. Örneğin kaçışı kolaylaştırmak için biri kaçtıktan sonra dikkatlerin bu kaçıya odaklanmasından yararlanarak diğerinin daha sonra kaçması gibi farklı zamanlarda olabilir. Keza ceza infaz kurumunun farklı yerlerinden de kaçma gerçekleşebilir. Birinin kurumun ön duvarından atlayarak kaçmaya çalıştığı sırada diğerinin arka bahçe duvarından atlayarak kaçması çalışması gibi.

Bununla birlikte aynı anda aynı yerden olsa da kaçan iki kişi arasında birlikte işlemek hususunda anlaşma yoksa her biri yan fail olarak kendi fiilinden sorumlu tutulacaktır²³⁰. Aksi görüşe göre birlikte işleme iradesiyle kaçılmadığı takdirde, örneğin cezaevi kapısının açık olduğunu gören mahkumların bunu fırsat bilerek kimse kimseyle konuşmadan doğrudan kaçarlarsa bütün kaçan failler hakkında nitelikli hal uygulanacaktır. Fakat bu durumda adaletli bir cezalandırma ortaya çıkmayacaktır. Çünkü birbirlerinden habersiz, beraber kaçmak için anlaşmamış olmalarına rağmen fazla cezalandırma, diğerinin fiilinin cezasını öbürüne eklemek anlamına gelecektir.

Doktrinde “tutuklu ya da hükümlülerden biri, bir diğerinin kaçma eylemine tek taraflı olarak iştirak ediyorsa, nitelikli hal sadece onun bakımından uygulanmalı, birden fazla kişi ile birlikte kaçma iradesini taşımayan fail açısından söz konusu ağırlaştırıcı hal tatbik edilmemelidir”, denilmektedir²³¹. Kanaatimizce birden çok tutuklu ya da hükümlünün birlikte kaçması müşterek faillik olarak kabul edilince, birlikte suç işleme kararı, yani kaçmak için faillerin birlikte hareket etme konusunda iradelerinin uyuşması, anlaşması, ortak bir iradenin bulunması gerekmektedir. Eğer birbirlerinin hareketlerinden habersiz ve bunları birleştirmek düşünceleri yoksa müşterek faillikten bahsedilemez²³². Dolayısıyla bir suçun failine onun haberi olmaksızın ve tek taraflı iradeyle ister suçun işlenmesi başlanmadan önce isterse suçun icrası sırasında yardımında

²²⁹ Nitekim Yargıtay da bir kararında aynı hususa dikkat çekmiştir: “5- Sanık K3 hakkında cezaevinden firar etme suçundan kurulan hükme yönelik temyiz incelemesine gelinece; a) Sanığın olay sırasında ayrı bir hücrede bulunduğu ve bu nedenle mağdurların cebir, şiddet uygulanarak koğuşa kilitlenmesi olaylarına katılmadığı, ancak ikinci koğuştan firar eden sanıkların kendi hücrelerinin kapısını açmaları sonucunda onlarla birlikte cezaevinden firar ettiği, eyleminin 5237 sayılı TCK.nun 292/1-3 madde ve fıkrasında yazılı suç oluşturduğu gözetilmeden yazılı biçimde anılan yasanın 292/2-3 madde ve fıkralarıyla uygulama yapılması, Bozmayı gerektirmiş”, Y8CD, 16.10.2008, E. 2008/7822 K. 2008/11211, www.lexpera.com.tr

²³⁰ “Sanığın, cezaevi mutfak penceresi demirlerini kesme eylemini diğer sanıkların maddi manevi desteği ile biliştirak gerçekleştirdiği hususunda yeteri bir kanıt bulunmadığı, Mehmet tarafından kesilen pencereden sanığın yararlanarak kaçtığı anlaşılan olayda uygulanan madde ve fıkradaki firar suçunun mevsuf halinin oluşmadığı gözetilmeden sanık hakkında TCK. 298/1. maddesi yerine yazılı şekilde TCK. 298/3. maddesinin tatbiki suretiyle fazla cezaya hükmedilmiş bulunması bozmayı gerektirmiştir.”, Y8CD, 11.3.1988, 1687/2174, **Savaş, Vural/Mollamahmutoglu**, Sadık: *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, C. 2, (Madde 125-315), Ankara 1995, s. 2711.

²³¹ **Gökçen/İçer**, s. 753-754; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1267-1268.

²³² Bkz. **Özgenç**, Genel Hükümler, s. 599; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Genel Hükümler, s. 678; **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s. 453; **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 783, 785.

bulunulsun müşterek (birlikte) faillik olmaz. Fakat ortak iradenin varlığının zorunlu olmadığı yardım etme durumu gerçekleşir²³³. Bu itibarla kaçan failin fiiline tek taraflı iştirak eden kişi, kaçan kişinin fiiline yardım eden olarak katılmış olur. Ancak yardım etme fiili m. 294’de kaçmaya imkan sağlama olarak bağımsız suç olarak düzenlendiği için bu suçun faili olacaktır. Bununla birlikte başkasının kaçma fiiline iştirak eden kişinin kendisi de kaçmışsa diğerinin haberi olmadan, ortak irade oluşmadan kaçıldığı için yan fail olarak o da kendi kaçma suçunun faili olacaktır. Bu durumda kaçmaya imkan sağlama hareketi ayrı bir hareket, kendisinin kaçması da ayrı bir hareket kabul edildiğinde m. 292 ve m. 294’deki suçlardan ayrı ayrı sorumlu olacağı söylenebilecektir.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki birden çok tutuklu veya hükümlünün birlikte kaçması nitelikli halinin oluşabilmesi için en az iki kişinin birlikte fail olarak kaçmasının aranmasına rağmen, bu durumda yine de çok faili suçtan bahsedilemez²³⁴. Çünkü bu suç özünde tek faili suçtur, fakat suça katılanların sayısı suçun haksızlık muhtevasını artırmaktadır²³⁵.

VI. KUSURLULUĞU ETKİLEYEN NEDENLER

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda kusurluluğu etkileyen bir neden olarak zorunluluk hali üzerinde durulması gerekir. Çünkü hürriyetleri kısıtlanarak ceza infaz kurumunda veya tutukevinde tutulan hükümlü veya tutuklular; kurumdaki yaşam şartları, kurumdaki diğer hükümlü veya tutuklulardan kaynaklanan ölüm tehditleri, cinsel saldırı, taciz ve yaralama gibi devam eden fiillerden kurtulmak için ya da dışardaki yakınlarının yaşamı, cinsel dokunulmazlığı, vücut bütünlükleri gibi değerlere yönelik tehditleri²³⁶ engellemek istemek gibi birçok sebepten dolayı kaçabilmektedirler. Keza ceza infaz kurumunda çıkan bir patlamadan, yangından kurtulmak için kaçmak da mümkündür. Bu sebepler gibi başka sebeplerle de zorunluluk hali ileri sürülebilmektedir²³⁷. Dolayısıyla kaçmada zorunluluk halinin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği olay anına gidilerek titizlikle değerlendirilmelidir. Eğer cezaevinden kaçma halinde zorunluluk halinin şartları gerçekleşmişse kaçan hükümlü veya tutuklu zorunluluk halinden yararlanabilir. Fakat ağır tehlikenin geçmesiyle birlikte kaçan hükümlü veya tutuklunun tekrar teslim olması gerektiği açıktır²³⁸. Örneğin depresyon, sel, heyelan nedeniyle veya ceza infaz kurumunda çıkan bir yangında hükümlü veya tutukluların yanmamak için cezaevinden kaçmaları zorunluluk hali kapsamında kabul edilebilir²³⁹. Çünkü yanmakta olan hapishaneden kaçan hükümlü veya tutukluların, yangının söndürülmesini veya birilerinin onu kurtarma ihtimali bulunduğu gerekçesiyle hücrelerinde beklemesi ya da kaçmayarak orada ölmesi istenemez. Zira

²³³ Demirbaş, Genel Hükümler, s. 517; Özgenç, Genel Hükümler, s. 602.

²³⁴ Bkz. Önok, R. Murat: *Yapısal Suçlarda Failin Tespiti: Müşterek Suç Girişimi (Joint Criminal Enterprise) ve Örgütsel Hakimiyete Dayalı Dolaylı Faillik Doktrinleri*, Ankara 2019, s. 38.

²³⁵ Bkz. Sancar, Türkan Yalçın: *Çok Faili Suçlar*, Ankara 1998, s. 27.

²³⁶ “Sanığın aşamalarda alınan ifadeleri ve 22.04.2014 günlü dilekçesinde ağabeyinin bir kişiyi öldürmesi nedeniyle tehdit altında olduğunu beyan ettiği ailesini korumak nedeniyle firar ettiği yönündeki soyut savunmasının 5237 sayılı TCK’nın 25. maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceğinin anlaşılması karşısında, tebliğnamedeki bozma isteyen düşünceye iştirak edilmemiştir.”, Y16CD, 22.11.2016, 2016/4102-2016/6070, **Parlar/Öztürk**, s. 541.

²³⁷ Amerikan hukukunda ceza infaz kurumundan mahkumların kaçmasının zorunluluk hali kapsamındaki değerlendirmelerle ilgili geniş bilgi için bkz. Bekar, Elif: *Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, Ankara 2013, s. 110 vd.; Kangal, Zorunluluk Durumu, s. 122-123.

²³⁸ Hakeri, Genel Hükümler, s. 416.

²³⁹ Bkz. Hakeri, Genel Hükümler, s. 412; Hafizoğulları/Özen, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 257; Gökçen/İçer, s. 755; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1269.

söz konusu ihtimaller ölümden kurtulma amacına uygun değildir²⁴⁰. Bu itibarla hükümlü veya tutuklu ölüm tehlikesi nedeniyle hayatını kurtarmak için kaçmak suretiyle doğru bir tercih yapmış olmaktadır²⁴¹. Ancak hükümlü veya tutuklunun yangın söndürüldükten sonra kurumu terk etmemiş olması gerekir, aksi halde m. 292'deki suçtan sorumluluk bahis konusu olacaktır. Çünkü zorunluluk halini kurumdan zorunlu nedenlerden dolayı dışarı çıkmayla sınırlandırmak, tehlike ortadan kalktıktan sonra kurumu terk etmeyi yine icrai hareketle işlenen firar suçu olarak değerlendirmek gerekir.

Doktrinde “kendisine yönelik haksız bir eylemin etkisi altında iken kaçan hükümlü ya da tutuklunun haksız tahrik hükümlerinden yararlanması mümkündür (m. 29). Örneğin denetim ve gözetimi altında bulunduğu kolluk güçlerinin elinden, bu kimselerin kötü muameleleri dolayısıyla kaçan hükümlü ya da tutuklu, haksız tahrikten faydalanabilir” denilmektedir²⁴². Ancak bize göre hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda haksız tahrik kurumu uygulanabilir gözükmemektedir. Çünkü haksız tahrik kurumunun uygulanma şartlarından birisi tepki teşkil eden fiilin tahrik fiilini işleyen kişiye karşı yapılmasıdır. Oysa hükümlü veya tutuklunun kaçmasında belli bir kişiye yönelik yapılan bir fiilden bahsedilemez. Nitekim doktrinde tepki olarak işlenen suçun devlete ve topluma karşı bir suç olması halinde haksız tahrik kurumunun uygulanamayacağı ifade edilmektedir²⁴³. Dolayısıyla verilen örnekte kötü muameleyi yapan kolluk güçlerine karşı bir fiil yapılmamakta, ceza infaz kurumundan kaçılmaktadır. Bu bakımdan haksız tahrik kurumu uygulanmamalıdır. Fakat zorunluluk halinin uygulanabilirliği değerlendirilebilir.

Daha öncede belirtildiği üzere gerçekte suçsuz olmasına rağmen hakkında mahkumiyet kararı verilen ve kararı kesinleşen kişinin, suçsuz olması nedeniyle veya suçsuzluğu ispat etmek için kaçması yargılamanın yenilenmesi gibi yasal yolların öngörülmesi nedeniyle zaruret hali kapsamında değerlendirilmemektedir²⁴⁴.

VII. TEŞEBBÜS

Sırf hareket suçu olsa da kaçma hareketi kısımlara bölünebildiği için teşebbüse müsait bir suçtur. Teşebbüs m. 35 gereğince elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icra hareketlerine başladığı anda söz konusu olur. Kaçmak için elverişli olmayan hareketler bu suçu oluşturmaz²⁴⁵.

²⁴⁰ **Bekar**, s. 109.

²⁴¹ **Bekar**, s. 114.

²⁴² **Gökçen/İçer**, s. 755; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1269; Aynı yönde **Çolak**, s. 1930.

²⁴³ **Kangal**, Zeynel T.: “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, *Erzincan Üniversitesi HFD*, C. 14, S. 3-4, 2010, s. 51; **Demirbaş**, Timur: *Haksız Tahrik*, 3. Baskı, Ankara 2021, s. 91; **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 676.

²⁴⁴ **Kangal**, s. 336.

²⁴⁵ **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 522. Nitekim Yargıtay’ın da kararlarında davaya konu olaylardaki hareketlerin kaçmak için elverişli olup olmadığının belirlendikten sonra hukuki durumun saptanması gerektiği belirtilmektedir: “...M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan suça sürüklenen çocuğun olay tarihinde diğer odalarda bulunan hükümlülerden sigara bulabilmek amacıyla havalandırma bahçesinde bulunan ... penceresinden çatıya tırmanıp çok kısa bir süre sonra aynı yoldan geri dönmesi şeklinde gerçekleşen somut olayda, suça sürüklenen çocuğun ceza infaz kurumu çatısına çıkmasının, iç ve dış güvenlik görevlileri ile firara karşı konulan teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engelleri aşarak cezaevinden firar etmesine imkan verebilecek bir hareket olup olmadığının tespiti için olay mahallinde keşif yapıp sanığın cezaevi çatısına çıkmasının belirtilen engelleri aşarak cezaevinden firar etmesi sonucunu doğurup doğuramayacağının bilirkişi raporu ile tespit edilerek sonucuna göre suça sürüklenen çocuğun hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken yazılı şekilde eksik inceleme ile hüküm kurulması, Yasaya aykırı”, Y8CD, 1.10.2020, E. 2019/22605 K. 2020/16379; “Sanığın, firara teşebbüs ettiği kabul edilen cezaevinin kapalı bir cezaevi olduğu ve dava konusu olayın gündüz 13:00 sıralarında meydana geldiği, sanığın cezaevi çatısına çıkmasının, iç ve dış güvenlik

Aynı şekilde henüz hazırlık hareketi aşamasındaysa teşebbüsten bahsedilemez, sorumluluk doğmaz. Örneğin kaçmak için gerekli gördüğü demir kesen alet, tünel kazmak için kazma gibi vasıta temini hazırlık hareketi olup cezalandırılmaz²⁴⁶. Yargıtay bazı kararlarında jiletli tellere bez sermek eylemini²⁴⁷, ring aracında kelepçeyle uğraşılması ve kelepçenin anahtar deliğinde kırılmış tel parçası bulunmasını hazırlık hareketi olarak değerlendirmiştir²⁴⁸. Hatta kurum idare binasına götürüldükten sonra kaçmak için nizamiye kapısına koşmaya başlayan ve henüz kapıya varmadan görevlilerce yakalanan kişinin bu hareketi de hazırlık hareketi olarak nitelendirilmiştir²⁴⁹. Diğer bazı kararlarında ise pencerenin demir parmaklıklarının yarısının kesilmesini²⁵⁰, koğuş duvarında delik açma hareketini²⁵¹ icra hareketi kabul etmiştir. Kanaatimizce kaçmak için yapılan hareketlerin hazırlık hareketi mi yoksa icra hareketi mi tespitinin yapılabilmesi, bez serme, duvar delme, parmaklıkları kesmede olduğu gibi kaçma hareketi ile bu hareketler arasındaki zamansal yakınlık, bütünlük gözönünde bulundurularak kaçma hareketi bakımından doğrudan doğruya icraya başlama kriteri somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmelidir.

görevlileri ile firara karşı konulan teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engelleri aşarak cezaevinden firar etmesine imkan verebilecek bir hareket olup olmadığının tespiti için olay mahallinde keşif yapıp sanığın cezaevi çatısına çıkmasının belirtilen engelleri aşarak cezaevinden firar etmesi sonucunu doğurup doğuramayacağını bilirkişi raporu ile tespiti ve rapor sonucunda firara imkan olmadığının belirtilmesi durumunda, akli sağlığı hususunda dava dosyasına yansıyan iddia ve şüpheler bulunan sanığın eyleminin, akıl ve muvazene dışı davranış olup, ortada cezaevi disiplin mevzuatının uygulanmasını gerektiren ve işlenemez suç olduğu kabulü gereken bir eylem olduğu kabul edilerek hakkında beraat kararı verilmesi gerektiği gözetilmeden eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması, Yasaya aykırı,” Y8CD, 29.5.2018, E. 2018/5151 K. 2018/6088.

²⁴⁶ Bkz. **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9441.

²⁴⁷ “Sanığın kalmakta olduğu cezaevi koğuşunun bahçe havalandırmasının üst tarafındaki jiletli tellere zarar görmeden geçmek amacıyla bez sermekten ibaret eyleminin, tasarlandığı tahmin edilen *hükümlü veya tutuklunun kaçması* suçunun hazırlık hareketleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden unsurları itibarıyla oluşmayan *hükümlü veya tutuklunun kaçması* suçundan beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiş,” Y16CD, 02.05.2016, E. 2016/474, K. 2016/2769,

²⁴⁸ “somut olayda, mahkumların hastaneye sevki sırasında ring aracında bulunan sanığın kelepçesinin pimini zorlamadığını, firar kastı olmadığını beyan ettiği, muayene sırasında kelepçenin anahtar deliği içinde kırılmış tel parçası bulunması nedeniyle hakkında atılı suçtan tutanak düzenlendiği ve tanık Y.. sanığın ring aracında kelepçesi ile uğraştığını gördüğünü ifade ettiği hususları birlikte değerlendirildiğinde, sanığın eyleminin atılı suçta teşebbüs olmayıp, hazırlık hareketi niteliğinde değerlendirilmesi gerektiği ve TCK'nın 292/1. maddesinde düzenlenen suçun yasal unsurlarını oluşturmadığı gözetilmeden beraati yerine yazılı şekilde hüküm kurulması,... Kanuna aykırı,” Y16CD, 19.11.2015, E. 2015/5944, K. 2015/4251, www.legalbank.net

²⁴⁹ “Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna teşebbüs suçundan kurulan hükme yönelik temyiz incelemesinde; İzin dönüşünde ceza infaz kurumu girişinde yapılan üst aramasında uyuşturucu madde bulunan sanığın, işlem yapılmak üzere idare binasına götürüldükten sonra bir bahane ile kaçmak için nizamiye kapsına doğru koşmaya başlaması üzerine henüz kapıya varmadan tanık infaz koruma memurlarınca tutulduğunun anlaşılması karşısında eylemin hazırlık hareketleri kapsamında kaldığı gözetilmeden beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, Kanuna aykırı,” Y16CD, 25.2.2016, E. 2015/7502 K. 2016/1395, www.lexpera.com.tr

²⁵⁰ “Mardin Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda E-2 nolu koğuştaki kalan suçta sürüklenen çocukların cezaevinden kaçmak amacıyla koğuştaki pencerenin demir parmaklıklarının yarısını kestikleri, kaçamadan koğuştaki yapılan kısmi arama sırasında parmaklıkların kesik olduğunun fark edildiği olayda, eylemlerinin kamu malına zarar verme ve *hükümlü veya tutuklunun kaçmaya* teşebbüs etme suçlarını oluşturduğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.” Y15CD, 21.10.2014, E. 2013/26751, K. 2014/16808, legalbank.net

²⁵¹ “Sanıkların tutuklu olarak buldukları kapalı ceza infaz kurumundaki koğuş duvarını delerek kaçmak istedikleri, duvarda delik açmaya başladıkları ancak infaz koruma memurlarının şüphe üzerine yaptıkları kontrolde durumun ortaya çıktığı olayda, hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna teşebbüs ve kamu malına zarar verme suçunun oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir”, Y15CD, 10.6.2015, E. 2014/18811, K. 2015/26541, <https://www.lexpera.com.tr/>

Doktrinde suçun tamamlanma anı bakımından farklı belirlemeler yapılmaktadır. Bir görüşe göre tutukevi veya ceza infaz kurumu sınırları dışına çıkıldığı an²⁵² veya gözetimi altında bulunduğu görevlinin egemenlik alanından çıkıldığı andır²⁵³. Diğer bir görüşe göre ise tamamlanma anı failin hürriyetine kavuştuğu andır²⁵⁴. Bize göre de fail ister kurumdan kaçmış olsun ister gözetimi altındaki görevlilerin elinden kaçmış olsun, görevlilerin egemenliğinden kurtulup serbestçe hareket imkanı kazandığı an, hürriyetine kavuştuğu andır²⁵⁵. Dolayısıyla failin kurum alanı dışına çıkmasına ya da görevlilerin elinden kurtulmasına rağmen kesintisiz takip sonucu yakalanması halinde suç tamamlanmış olmaz²⁵⁶. Örneğin cezaevi duvarından atladıktan sonra koşarken görevlilerin takibi sonucu yakalanması halinde ya da nakledilirken verilen mola sırasında bir fırsatını bulup kaçarken görevlilerin takibi sonucu yakalanması halinde teşebbüs sözkonusudur. Fakat fail kaçtıktan, özgürlüğünü elde ettikten sonraki süreçte kısa bir süre sonra da olsa bulunup yakalanması halinde suç tamamlanmış kabul edilmelidir²⁵⁷.

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu teşebbüse müsait olduğuna göre gönüllü vazgeçme kurumu da sözkonusu olabilecektir. Fail kaçmak için icra hareketlerine başlamış, fakat kaçmayı tamamlamadan önce gönüllü olarak icra hareketlerine devam etmeyi bırakırsa gönüllü vazgeçmeden yararlanabilecektir²⁵⁸. Örneğin kaçmak için çatıya çıkmasına rağmen, ceza infaz kurumu sınırları dışına çıkmadan kurumun çatısından inerek tekrar içeri girmişse gönüllü vazgeçme uygulanabilecektir. Hatta ceza infaz kurumunun duvarından atladığı sırada onu gören infaz koruma görevlisi tarafından ikna edilerek firardan vazgeçmesi halinde de fail hakkında

²⁵² “Cezaevinden kaçarken bahçede yakalanan sanığın eyleminin eksik kalışma aşamasında kaldığının gözetilmemesi,” Y4CD, 18.11.1992, 6629/7141, Yaşar, Osman: *İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2001, s. 666; “Cezaevinden kaçma suçuna tam kalkışmanın olanaksız bulunduğu ve cezaevinin dışına çıkmakla cürmün tamamlandığı gözetilmeden yazılı şekilde T.C.K.’nin 299/2 ve 62. maddeleri ile hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir”, Y4CD, 17.12.1991, 6926/7998, Erdurak, Yılmaz Güngör: *Türk Ceza Kanunu*, Yenilenmiş 3. Bası, Adil Yayınevi, Ankara 1994, 512.

²⁵³ Gerçekler, C. 2, s. 2588; Gökcan/Artuç, C. 6, s. 9441.

²⁵⁴ Özüttürk, s. 128; Majno, C. 2, s. 287; Hafızoğulları/Özen, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 257.

²⁵⁵ Bkz. Gökcen/İçer, s. 756; Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1253.

²⁵⁶ “sanığın hükümlü olarak bulunduğu cezaevinden, tel örgüler dışına çıkması sırasında eylemi gören jandarmalar tarafından kesintisiz takip sonucu, henüz jandarmaların kontrolünden çıkmadan yakalandığı anlaşılma, sanığın eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi, Yasaya aykırı,” Y8CD, 15.02.2018, E. 2017/18155, K. 2018/1584, www.legalbank.net: “Kesinleşmiş hapis cezasının infazı için yakalanan sanığın cezaevi giriş kapısından içeri alınacağı sırada kaçtığı, ancak kesintisiz takip sonucu yakalandığı dosya kapsamından anlaşıldığından; suçun teşebbüs aşamasında kaldığı ve sanık hakkında tayin olunan cezadan TCK’nın 35. maddesi uyarınca indirim yapılması gerektiğinin gözetilmemesi, Kanuna aykırı,” Y9CD, 16.09.2014, E. 2014/5828, K. 2014/9174, www.legalbank.net: “Ceza İnfaz Kurumu tel örgülerinden atlayarak yanındaki kişilerle oradan uzaklaştıkları sırada cezaevi görevlileri tarafından araçla takip edilerek yanındaki diğer sanıkla birlikte yakalandığı anlaşılma, sanığın eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığı nazara alınarak cezasından TCK’nın 35/2 maddesi gereğince indirim yapılması gerektiğinin gözetilmemesi,.. Kanuna aykırı,” Y16CD, 28.9.2016, E. 2016/2788, K. 2016/4866, lexpera.com.tr

²⁵⁷ “Sanığın, kesinleşmiş hapis cezası ile ilgili yakalama emrine istinaden yakalanıp İlçe Emniyet Müdürlüğüne getirildiğinde kaçıp, kısa bir zaman sonra kolluk görevlilerince takip edilerek yakalandığı, bu nedenle hükümlü ve tutuklunun kaçması eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığının gözetilmesi,.. Kanuna aykırı”, Y18CD, 04.07.2017, E. 2015/32312, K. 2017/8380, legalbank.net. Karardan net anlaşılma ile birlikte fail görevlilerin elinden kaçmış, özgür hareket serbestisi kazanmış, bundan sonra takip edilerek yakalanmış ise suçun tamamlandığı kabul edilmelidir. Ama kesintisiz takip sonucu yakalanmış ise suçun teşebbüs aşamasında kaldığı söylenebilir.

²⁵⁸ Ünver, s. 625; Gökcen/İçer, s. 759; Artuk/Gökcen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1272; Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 523.

gönüllü vazgeçme kabul edilmelidir²⁵⁹. Keza kaçmak için kapıyı kırdıktan veya demirleri kestikten ya da kasten yaralamanın neticesi sebebiyle ağırlaşmış halini gerçekleştirdikten sonra kaçmaktan vazgeçen fail, m. 292'ye teşebbüsten değil, o ana kadar işlediği ve suç teşkil eden m.151-152'deki mala zarar verme suçundan veya neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralamadan sorumlu tutulacaktır²⁶⁰.

Nitelikli hallere ilişkin de teşebbüs hükümleri uygulanabilir. Örneğin kaçmak için cebir veya tehdit uygulamasına rağmen kaçamayan kişi nitelikli hale teşebbüsten sorumlu tutulacaktır²⁶¹.

VIII. İŞTİRAK

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu bizzat işlenebilen bir özgü suç olduğu için herkes bu suçun faili olamaz, sadece bu sığata sahip olan kişiler faili olabilir. Ancak bizzat işlenebilen suç olmasına rağmen hükümlü veya tutuklu sıfatını taşıyanlar birlikte, müşterek fail olarak bu suçu işleyebilirler. Örneğin birden fazla hükümlü tünel kazmak suretiyle kaçtıkları takdirde müşterek fail olarak kaçma suçunu işlemiş olurlar. Fakat sorumlulukları m. 292/3'de yer alan birden çok failin birlikte işlenmesini nitelikli hal sayan bu fıkradan olacaktır. Aslında fıkradaki birden çok hükümlü veya tutuklunun birlikte bu suçu işlemesi hükmünün müşterek fail olarak işlenmesi şeklindeki kabul ile bu hüküm, bizzat işlenebilen kaçma suçunun müşterek faillik şeklinde işlenebileceğinin bir dayanağı olarak belirtilebilir.

Hükümlü veya tutuklu dışındaki kişilerin -örneğin infaz kurumu aşçısı, şoförü gibi- ya da hükümlü veya tutuklu olmakla birlikte kaçmayan kişilerin diğer hükümlü veya tutukluların kaçma hareketinin icrasına katılmaları halinde örneğin kaçmak isteyenlerle birlikte tüneli kazmaları durumunda ancak kaçan kişilerin fiillerine yardım etmiş olurlar. Diğer taraftan m. 294 hükmü, hükümlü veya tutuklunun kaçmasına imkan sağlamayı ayrı bir suç olarak düzenlediği için bu suçu da fail olarak gerçekleştirmiş olurlar ve failliğin şerikliğe asliliği ilkesi uyarınca sadece m. 294'den fail olarak cezalandırılırlar²⁶².

Bu suçun dolaylı faillik şeklinde işlenip işlenemeyeceği konusunda doktrinde farklı yaklaşımlar görülmektedir. Bazı yazarlar bizzat işlenebilen suçların dolaylı faillik şeklinde işlenemeyeceğinin tartışmasız olduğunu belirttikten sonra TCK'da bizzat işlenebilen suçlardan söz edilmediği için bizzat işlenebilen suç ayırımını kabul etmediğini ve bu nedenle özgü suçlardaki dolaylı faillikle aynı şekilde düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Örnek olarak da firar etmek isteyen tutuklu birinin, infaz koruma görevlisini ölümle tehdit ederek kendisini bayılıp gizlice tutukevinin dışına çıkarmaya zorlaması olayında tutuklunun iradesine hakim olduğu görevlinin davranışları aracılığıyla işlediği firar suçundan, dolaylı fail olarak cezalandırılabileceği

²⁵⁹ Y4CD, 17.10.2005, E. 2004/9046, K. 2005/9676; Y4CD, 4.11.1998, E. 7938, K. 9627, **Ünver**, s. 626, dpn., 1603.

²⁶⁰ Bkz. **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 523. "Sanığın, tesbitten 2-3 ay önce eline geçirdiği testere ile cezaevi parmaklıklarından 33 cm.lik delik oluşacak biçimde iki demiri kestiği, daha sonra kaçmaktan kendiliğinden vazgeçtiği anlaşılmasına ve TCK. 61/son maddesine göre eyleminin TCK.nun 516/3, 522. maddeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği sözedilmeden yazılı şekilde TCK. 245/2. 62. maddeleriyle hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.", Y8CD, 7.11.1985, 1927/8983, **Savaş/Mollamahmutoglu**, C. 2, s. 2711.

²⁶¹ "Kişilere karşı şiddet kullanmış ve kapı ve pencere kırıp duvar delmiş iken kaçamayan tutuklu ve hükümlüler hakkında suça kalkışmaya ait ceza hükümlerinin uygulanması gerekir", İç.Bir. K. 26.10.1932, 32/13, (**Yaşar**, s. 664).

²⁶² **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9445.

savunulmaktadır²⁶³. Diğer bazı yazarlar ise suçu icra edenle fail arasında ayırım yapmayanlara göre bizzat işlenebilen suçlarda dolaylı failliğin olmayacağı, ancak suçu işleyenle failin aynı kişi olmasını aramayanlar açısından dolaylı failliğin olabileceğini belirttikten sonra bizzat işlenebilen suçlarda da suçu icra edenin bir başkası tarafından denetlenmesinin olabileceğini ileri sürmektedir. Örnek olarak da “Bir mahkumun cezaevinden firar etmesini sağlamak için mahkumun uyuşturularak tünel kazmasının sağlanması halinde, suçun icra hareketini yapanla fail farklı kişilerdir. Bir başka ifadeyle, suçun maddi unsurunu yapanla suç işleme kastı bulunanlar farklı kişilerdir. Bu durumda bir başkasına icra hareketlerini yaptıran kişi, dolaylı faillik hükümlerine göre sorumludur.” denilerek bu suçta dolaylı failliğin gerçekleşebileceği ifade edilmektedir²⁶⁴.

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna azmettiren olarak katılmak mümkündür. Örneğin ceza infaz kurumundaki diğer bir hükümlü veya tutuklu, görevli kimseler azmettirebileceği gibi kurum dışından da herhangi bir kimse azmettirebilir.

Yardım etme şekilleri de bu suçta gerçekleşebilir. Ama m. 294'deki kaçmaya imkan sağlamanın bağımsız bir suç olarak düzenlenmesi nedeniyle aslında m. 292'deki kaçma suçuna yardım etme niteliğindeki hareketler m. 294'deki kaçmaya imkan sağlama kapsamında değerlendirileceğinden m. 294'deki suçu oluşturacaktır. Bu yüzden m. 292'deki hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu bakımından yardım etme şekillerinin hangisi olabileceği açıklanmaya ihtiyaç göstermektedir. TCK m. 39'da sayılan “failin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak” ve “suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak” şeklindeki maddi yardım niteliğindeki hareketler m. 294'deki suç kapsamında değerlendirilecektir. Böyle bir durumda hükümlü veya tutuklunun kaçmasına, örneğin tünel kazmak için veya parmaklıkları kesmek için araç temini şeklinde yardım eden kişi m. 292'deki suça yardım eden olarak katılmış olsa da m. 294'deki suçu fail olarak gerçekleştirmiş olacağından failliğin şerikliğe önceliği ilkesi uyarınca sadece m. 294'den sorumlu tutulacaktır²⁶⁵. Ancak Yargıtay bir kararında kaçma sırasında gözcülük yapılmasını m. 292'deki suç açısından yardım etme olarak kabul etmiştir²⁶⁶. Manevi yardım şekilleri bakımından doktrinde, suç işlemeye teşvik,

²⁶³ Özyüksel, Özgün: *Türk Ceza Hukukunda Dolaylı Faillik*, Ankara 2021, s. 271-272.

²⁶⁴ Aydın, s. 162-163.

²⁶⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, *Özel Hükümler*, s. 1270; Gökçen/İçer, s. 757. Nitekim bir Yargıtay kararının karşı oy yazısında aynı yönde vurgu yapılmaktadır: “Özgül suçlardan olup, suçun faili hükümlü ya da tutuklu olmalıdır. Bu suçta kural olarak, iştirake ilişkin genel hükümler uygulanamayacağı, eylemleri ile firarın gerçekleşmesini sağlayan kişilerin kural olarak bu suçun özgül suç olması nedeniyle (TCK.nun 40/2) yardım eden olarak sorumlu tutulacağı düşünülse de TCK.nun 294. maddesinde tutuklu veya hükümlünün kaçmasına imkan sağlama eylemi müstakil bir suç olarak düzenlenmiştir. “Failin şerikliğe göre asliliği ilkesi” uyarınca bu kişilerin yalnızca TCK.nun 294. maddesinde düzenlenen “kaçmaya imkan sağlama” suçunun faili olarak sorumludurlar. Nitekim TCK.nun 294. maddesinin gerekçesinde “...Aslında bu fiiller gözaltına alınanın, tutuklunun veya hükümlünün kaçması suçlarına iştirak niteliği taşımaktadır. Ancak, izlenen suç siyaseti gereğince, bunların bağımsız suç olarak tanımlanması gereği duyulmuştur...” ifadesine yer verilmiştir. Bu açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde; iddia ve kabule göre; ... Açık Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunan sanığın aynı cezaevinde hükümlü olarak bulunan ...'ün kendi sırtına basarak tel örgülerin üzerinden atlayarak kaçmasına yardım ettiği olayda sanığın eyleminin TCK.nun 294/2. maddeleri kapsamında düzenlenen kaçmaya imkan sağlama suçunu oluşturduğu halde yazılı şekilde karar verilmesi nedeniyle CMUK.nun 326/son maddesi gözetilerek hükmün bozulması gerektiğinden sayın çoğunluğun onama görüşüne iştirak etmiyoruz.”, Y8CD, 18.12.2018, E. 2018/8992, K. 2018/14527, www.kazanci.com.tr

²⁶⁶ “Olay yeri tespit tutanağına da yansayan eylemde sanık ...'ün ip fonksiyonu görece hale getirilip cezaevinin çatısına bağlanan çarşafa tırmanmış ve firar girişiminde bulunduğunu düşündürecek bir vaziyette yakalandığı, diğer sanıkların da cezaevi personelinin gelişini kontrol ederek avluda ona gözcülük yapar vaziyette oldukları

suç işleme kararını kuvvetlendirme, fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaad etme ya da suçun nasıl işleneceği hususunda yol gösterme gibi manevi yardım niteliğindeki hareketlerin hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna yardım etme olarak değerlendirilebileceği ifade edilmektedir²⁶⁷.

Kanaatimizce nasıl kaçacağına ilişkin yol gösterme ve talimat verme gibi hareketler m. 294'deki kaçmaya imkan sağlama olarak değerlendirilebilir. Nitekim 294. madde gerekçesinde suçluya yol göstermek, talimat vermek, kaçmayı kolaylaştırıcı imkan sağlayıcı hareket olarak sayılmıştır. Teşvik, kararı kuvvetlendirme ve vaatte bulunma manevi yardım etme hareketlerinin m. 294'deki suç açısından imkan sağlayıcı olma özellikleri bulunmadığından m. 292 açısından manevi yardım etme kapsamında ele alınabilir.

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun bizzat işlenebilen suç olması nedeniyle fail olamayan hükümlü veya tutuklunun kaçmasına engel olmakla yükümlü olan görevlilerin hükümlü veya tutuklunun kaçmasına engel olmaması, ihmali davranması, m. 292'deki suça yardım eden olarak değerlendirilecektir²⁶⁸. Fakat m. 294'de hükümlü veya tutuklunun kaçmasına yardım etme fiilleri bağımsız bir suç olarak düzenlendiği için ve bu suçun ihmali şekilde de işlenebilmesi mümkün olduğu²⁶⁹ için görevliler, failliğin şerikliğe önceliği ilkesi gereğince sadece m. 294'den sorumlu tutulacaklardır.

Hükümlü kendi başına kaçamayacağını düşünerek kendisinin kaçmasını sağlaması için birini azmettirmek suretiyle kaçması halinde azmettirilen kişi m. 294 gereğince kaçmaya imkan sağlama suçundan sorumlu olacaktır. Hükümlü ise azmettirileni m. 294'deki suça azmettirmekle birlikte m. 294'deki suça kendi iradesiyle kaçmak suretiyle zorunlu şerik olarak da katılmaktadır²⁷⁰. Fakat hükümlü aynı zamanda kaçması nedeniyle m. 292'deki hükümlünün

nazara alındığında; sanıkl ...'ün firar safhasına geçildiğini gösteren bir eylemlerinin tespit edilmediği, tespit edilen eylemlerinin gözcülükten ibaret olduğu nazara alınarak, **sanık ... hakkında hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda TCK'nın 39/1 maddesi uyarınca yardım eden sıfatıyla cezalandırılmaları gerekirken** hatalı bir şekilde uygulama yeri olmayan TCK'nın 37. maddesi ve TCK'nın 292/3 maddesi uygulanarak fazla ceza verilmesi,... Bozmayı gerektirmiş,” Y13CD, 30.9.2020, E. 2020/4437, K. 2020/8362, www.lexpera.com.tr.

²⁶⁷ **Gökçen/İçer**, s. 757; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1270.

²⁶⁸ **Akbulut**, Bağlılık Kuralı, s. 193, s. 187, 188; **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 801.

²⁶⁹ **Ünver**, s. 632.

²⁷⁰ Doktrinde suçun konusunu oluşturan kaçan kişilerin m. 294'deki suçun faili veya şeriki olamayacakları ifade edilmektedir. **Gökçen/Artuç**, C. 6, s. 9469. Yine kaçması sağlanan kişinin m. 294'deki suçun şeriki sayılamayacağı belirtilmektedir. **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 550. Ancak doktrinde bazı yazarlarca suçluyu kayırma suçu için yaptıkları açıklamalarda saklanan sanık veya mahkumun da saklanmayı kabul etmekle zorunlu olarak bu suça iştirak ettiğini, hatta sanık veya mahkumun kendini saklaması için azmettirmiş de olabileceği belirtilerek m. 283'deki suçun zorunlu şeriki durumunda oldukları kabul edilmektedir (**Özgenç**, Genel Hükümler, s. 580, dnp. 1004). Bize göre de hükümlü veya tutuklunun kendilerinin kaçmasını sağlaması için birisini azmettirmesi mümkündür. Nitekim Alman İmparatorluk Mahkemesi verdiği bir kararında bu hususa değinmiştir: “Hükümlü, bir başkasını kendisinin kaçmasını sağlaması için azmettirmiş ise, bu azmettirme hareketi yoluyla basit kaçmadan farklı, başka bir kişinin suçuna neden olan ayrı bir suç tipini oluşturan hareketi mevcuttur”, (RGSt 3, s. 140, aktaran, **Çelen**, s. 120, dnp. 334). Keza hükümlü veya tutuklunun birisinin imkan sağlayıcı hareketiyle kaçması mümkündür ve bu durumda m. 294'deki suça zorunlu şerik olarak katılmış olmaktadır. Her ne kadar kaçmaya imkan sağlayıcı hareketler aslında firar suçuna şerik niteliğindeki hareketler olsa da bağımsız bir suç olarak düzenlenmesi nedeniyle bu suç açısından zorunlu şeriklik durumu oluşacaktır. Fakat tutuklu veya hükümlünün bizatihi kaçması suç oluşturduğu için failliğin şerikliğe önceliği ilkesi uyarınca sadece m. 292'den sorumluluk tayin edilecektir.

kaçması suçunu da fail olarak gerçekleştirmiş olmaktadır. Bu durumda hükümlüyü failliğinin şerikliğe önceliği ilkesine göre sadece m. 292'den cezalandırmak gerekmektedir.

IX. İÇTİMA

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun nitelikli halinde bağımsız bir başka suçtan açıkça bahsedilmesi nedeniyle bileşik suç gerçekleşebilecektir. Maddenin ikinci fıkrasındaki suçun cebir veya tehditle işlenmesi nitelikli halinde bileşik suç sözkonusu olacaktır ve fail cebir veya tehditten ayrıca cezalandırılmaksızın sadece m. 292/2'den sorumlu tutulacaktır²⁷¹.

Bu suçun zincirleme suç (m. 43/1) şeklinde işlenip işlenemeyeceği üzerinde de durulması gerekir. Yargıtay bir kararında açık cezaevindeki her bir firarı ayrı ayrı hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunu oluşturacağını belirterek, zincirleme suç uygulanarak eksik ceza tayin edilmesini bozma nedeni kabul etmiştir²⁷². Eski tarihli bir kararında ise “Sanıkların iki ayrı günde, iki kez firara kalkışmış olmaları hali bir suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak, uygulama maddesinin iki kez ihlali sayılması ve sonuçta haklarında TCK.nun 80. maddesinin uygulanmasının gerekliliği karşısında anılan maddenin uygulanmaması”, diyerek aksi görüşte karar vermiştir²⁷³. Doktrinde ise haklı olarak zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmektedir²⁷⁴. Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, örneğin cezaevine giren hükümlü girdiği ilk günden itibaren ben buradan kesinlikle kaçacağım düşüncesiyle farklı zamanlarda birden fazla kaçmayı denemiş olsa zincirleme suç kabul edilebilecektir. Cezaevinden kaçtıktan sonra yakalanıp tekrar cezaevine konulan kişinin sonraki kaçma girişimi yine zincirleme suç kapsamında değerlendirilebilecek ve tamamlanmış suç esas alınarak artırım uygulanacaktır. Fakat kaçma hareketinin tamamı teşebbüs aşamasında kalmışsa teşebbüsten belirlenen ceza üzerinden zincirleme suç gereğince artırım yapılacaktır.

Aynı neviden fikri içtimanın (43/2) gerçekleşebilirliği üzerinde durulacak olursa; bu içtima türünün düzenlendiği m. 43/2'ye bakıldığında hükmün uygulanması bakımından suçlar arasında (m. 43/3'deki istisna tutulan suçlar dışında) herhangi bir ayırım yapılmamış²⁷⁵, suçlar aynı olmak şartıyla bütün suçlarda uygulanması kabul edilmiştir²⁷⁶. Ancak aynı neviden fikri içtimanın gerçekleşebilmesi için m. 43/2'de aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi aranmıştır. Buna göre ortada tek bir fiil olacak, aynı suç olacak ve bu suç tek fiille birden fazla

²⁷¹ **Gökçen/İçer**, s. 758; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1271; **Aksoy İpekçioğlu**, s. 55; **İçel**, s. 207; **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Genel Hükümler, s. 554; bu suçta tehdidin bileşik kapsamında kaldığına dair **Özbek**, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 16. Baskı, Ankara 2021, s. 410; cebirin bileşik suç kapsamında kaldığına dair **Özbek/Doğan/Bacaksız**, Özel Hükümler, s. 423-424; **Kangal**, Cebir Suçu, s. 611.

²⁷² “Sanığın .. Açık Ceza İnfaz Kurumunda kaldığı sırada gerçekleştirdiği firar eylemlerinden her birinin ayrı ayrı 5237 sayılı TCK'nın 292. maddesinde düzenlenen “hükümlü veya tutuklunun kaçması” suçunu oluşturduğu gözetilmeden, yazılı şekilde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması suretiyle eksik ceza tayini, // - Sanık F.. S.'in .. Açık Ceza İnfaz Kurumunda kaldığı sırada gerçekleştirdiği firar eylemlerinden sonra her seferinde kendi iradesi ile cezaevine geri döndüğü anlaşılmış olup; buna göre adı geçen sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nın 293. maddesinde karşılığını bulan “etkin pişmanlık” hükümlerinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, Y23CD, 26.11.2015, E. 2015/14304, K. 2015/7251, kazanci.com

²⁷³ Y8CD, 29.06.1993, 3899/7789, **Yaşar**, s. 662.

²⁷⁴ Bkz. **Gökçen/İçer**, s. 758; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1271; **Hafizoğulları/Özen**, Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 257.

²⁷⁵ **Koca/Üzülmez**, Genel Hükümler, s. 542.

²⁷⁶ **Akbulut**, Genel Hükümler, s. 907.

kişiye karşı işlenecektir. Birden fazla kişi ifadesinden anlaşılması gereken birden fazla mağdur, yani farklı mağdurların olmasıdır. Çünkü tek bir fiille aynı mağdura karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi mümkün değildir²⁷⁷. Bu bakımdan aynı neviden fikri içtimadan bahsedilebilmesi için aynı fiille birden çok mağdura karşı aynı suçun işlenmesi gerekmektedir. Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda ise mağdur toplumdur, yani toplumu oluşturan her bir bireydir. O halde mağduru toplum olan bu suçta aynı neviden fikri içtimanın sözkonusu olabilmesi için aranan birden çok mağdura, yani farklı mağdurlara karşı işlenmesi şartının gerçekleşmesi mümkün müdür? Bir diğer ifadeyle mağduru toplum olan suçlarda aynı neviden fikri içtima gerçekleşebilir mi? Mağduru toplum olan suçlarda aslında suçun toplumu oluşturan her bir bireye, yani birden çok kişiye karşı işlendiği ve birden çok kişinin mağdur olarak kabul edileceğinden hareketle aynı neviden içtimada aranan birden fazla kişiye karşı işlenmiş olma şartının gerçekleştiği ileri sürülebilir²⁷⁸. Fakat m. 43/1 son cümlesinde yer alan “*Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.*” ifadesi mağduru belli bir kişi olmayan suçları aynı mağdur olarak kabul ederken aynı neviden fikri içtima açısından mağduru toplum olan, belli bir kişi olmayan suçlarda farklı mağdur kabul etmek çelişki oluşturacaktır. Bu nedenle aynı neviden fikri içtimanın mağduru toplum olan suçlarda değil²⁷⁹, mağduru belirli olan suçlarda uygulama imkanı bulacağı söylenebilir²⁸⁰. Yine mağduru toplum olan suçlarda da eğer belli kişi(ler) de mağdur ise aynı neviden içtimadaki farklı mağdurlara karşı işlenmiş olma şartının gerçekleştiği savunulabilir. Diğer taraftan aynı neviden fikri içtimadan söz edilebilmesi için mağdurların farklı olması yetmemekte, konuların da farklı olması gerekmektedir²⁸¹. Oysa hükümlü veya tutuklunun kaçması tek konu üzerinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla aynı neviden fikri içtima bu suçta gerçekleşemez.

Burada TCK m. 292/4’de yer verilen özel içtima düzenlemesine²⁸² de değinmek gerekir. Failin kaçmak için kişilere cebir uyguladığı durumlarda ayrıca kasten yaralama da oluşmaktadır²⁸³. Fakat kasten yaralama cebir nitelikli hali kapsamında kaldığı takdirde yukarıda belirtilen bileşik suç hükümleri gereğince sadece m. 292/2’den sorumluluk belirlenecektir. Yani kullanılan cebrin m. 86 kapsamında kalması halinde m. 292/2. fıkradaki cebir olarak değerlendirilip yaralamadan ayrıca ceza verilmeyecek, cebir kabul edilip nitelikli hal uygulanacaktır. Bununla birlikte kaçmak için kullanılan cebrin m. 87’deki kasten yaralamasının neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralamaya neden olması durumunda ise m. 292/4. fıkrası gereğince gerçek içtima uygulanarak hem m.

²⁷⁷ Akbulut, Genel Hükümler, s. 906.

²⁷⁸ Bu yönde bir anlayış olabileceği yönünde bkz. Katoğlu, Tuğrul: “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi HFD*, C. 61, S. 2, 2012, s. 689.

²⁷⁹ “Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunun “tehlile suçu” niteliğinde olduğu, bu suçun belirli kişilere karşı işlenmediği, toplumdaki kişilerin zarar görme tehlikesini doğurduğu gözetilerek, TCK’nın 43/2.maddesindeki zincirleme suç hükmünün uygulanamayacağına gözetilmemesi”, Y4CD, 11.06.2015, 9584/31050, Otacı, Cengiz/Öztekin, Murat/Özyadın, Fatih: *TCK Genel Hükümleri Yargıtay Yorumu*, (2013-2015 Kararları), 2. Baskı, Ankara 2016, s. 690.

²⁸⁰ https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/ceza_hukuku/11/index.html#konu-6

²⁸¹ Özgenç, Genel Hükümler, s. 688; Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s. 542; Akbulut, Genel Hükümler, s. 907.

²⁸² Ünver, s. 626; Parlar/Hatipoğlu, C. 3, s. 4408. Fıkranın ifadesinin sorunlu olduğu, neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal düzenlemesi olarak da anlaşılabilirliği yönündeki eleştiriler için bkz. Ünver, s. 626-627; Yıldız, Özel Ceza Hukuku, s. 526-527.

²⁸³ Nitekim cebir suçunun düzenlendiği TCK m. 108’in gerekçesinde de “Cebir kullanma suçu, aynı zamanda kasten yaralama suçunu oluşturmaktadır”, denilerek bu husus belirtilmiştir.

292/2'den hem de m. 87'den ayrı ayrı sorumluluk tespit edilecektir²⁸⁴. Ancak doktrinde cebir kapsamındaki yaralamanın, sadece basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek olan (m. 86/2) yaralama olması gerektiği, m. 86/2 dışındaki yaralama (m. 86/1, 3) ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama (m. 87) olması halinde ayrıca bu suçlardan da sorumlu olması gerektiği de ileri sürülmektedir²⁸⁵. Bize göre bu görüş kabul edildiği takdirde bir cebir kullanma fiilinden dolayı hem cebir kullanma nitelikli halden, hem de cebir kullanılarak yaralamadan failin sorumlu tutulması söz konusu olur ki, aynı fiilin iki defa ayrı ayrı cezalandırılması gibi bir sonuç ortaya çıkarır.

Doktrinde cebir uygulaması sonucunda kasten öldürme suçunun da oluşması halinde m. 292/2'den ve ayrıca kasten öldürmeden ceza verileceği ifade edilmektedir²⁸⁶. Ancak bize göre bir ayırım yapılmalı ve kasten öldürme, uygulanan cebir sonucu kişinin öleceği olası kast kapsamında olduğu tespit ediliyorsa ancak o zaman olası kastla kasten öldürmeden sorumluluk tayin edilmelidir. Cebir uygulaması sonucu taksirle ölüm olayının meydana geldiği hal ise neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama kapsamında m. 87/4'de düzenlendiği için bu fıkra hükmü uygulanmalıdır. Doğrudan kastla öldürme işlendiğinde zaten kasten öldürme (m. 81 vd) suçundan sorumluluk belirlenmelidir²⁸⁷. Hatta kaçma suçunun işlenmesini kolaylaştırmak için öldürme gerçekleştirilmişse TCK m. 82/1-h'deki bir suçun işlenmesini kolaylaştırmak için öldürme nitelikli halinden cezalandırılmalıdır.

Kaçma esnasında eşyaya zarar vererek, örneğin kapıların, camların kırılarak, demir parmaklıkların kesilerek, kaçılması halinde m. 292 ve m. 151-152'den ayrı ayrı ceza verilecektir²⁸⁸. TCK m. 292/4. fıkrada eşyaya zarar verilmesinden bahsedilmekte ve eşyanın kime ait olduğuna ilişkin bir belirleme yapılmamaktadır. Bu itibarla eşyanın kime ait olduğu önemli değildir, kaçarken ceza infaz kurumuna ait eşyaya veya diğer kişilere, hükümlü veya tutuklara ait eşyaya zarar verilmesi halinde mala zarar verme suçundan sorumluluk sözkonusu olacaktır. Elbette ki kamu malına zarar verme gibi m. 152'deki nitelikli haller de gözönünde bulundurulacaktır²⁸⁹.

²⁸⁴ **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9443, 9444, 9445; **Uğraş**, s. 55-56. “Tutuklu sanığın, cezaevine götürülmek istendiği sırada görevli polislerin elinden kaçtığı ve yakınan polis Ömer K.'yı sol el bilek korpall kemik dorsal yüzde kırık oluşacak şekilde yaraladığının anlaşılması karşısında; sanığın 5237 s. kanununun 292/2. maddesi ve ayrıca aynı maddenin 4. fıkrası uyarınca anılan kanununun 87/3. maddesi gereğince cezalandırılması gerekirken yaralama eyleminin kaçma suçunun içerisinde eritilerek hüküm kurulması, Yasaya aykırı,” Y4CD, 30.05.2007, E. 2007/2951, K. 2007/5119, www.legalbank.net

²⁸⁵ **Meran**, s. 837; **Çolak**, s. 1931.

²⁸⁶ **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9445.

²⁸⁷ Bkz. **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 527.

²⁸⁸ “...etrafını çevreleyen tel örgünün kurumun arka sol köşesinde bulunan kısmındaki demir direği kırmak ve tel örgüyü kesmek suretiyle kamu malına zarar vererek cezaevinden firar ettikleri somut olayda; ... hükümlü veya tutuklunun kaçması ile kamu malına zarar verme suçlarının oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.” Y15CD., 26.2.2015, E. 2014/2725 K. 2015/21600, <https://www.lexpera.com.tr/>; “5237 sayılı TCK.nun 292/2. madde ve fıkrasında, cebir ve tehdit kullanılarak suçun işlenmesi halinin düzenlendiği, sanığın hükümlü bulunduğu cezaevinin penceresinin demir parmaklıklarını keserek firara teşebbüs edip, cebir ve tehdit kullanmadığının anlaşılması karşısında; sanığa aynı yasa ve maddenin 1. ve 3. fıkraları uyarınca ceza tayini gerekeceğinin gözetilmemesi ve ayrıca cezaevi penceresinin demir parmaklıklarının kesilmesi nedeniyle mala zarar verme suçu gerçekleştiği halde, bu suçtan hüküm kurulmaması,” Y8CD, 03.10.2006-6378/7185, www.kazanci.com.tr

²⁸⁹ “Ordu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda D-8 koğuşunda hükümlü olarak kalan sanıkların, eylem ve fikir birliği içerisinde hareket ederek buldukları koğuşun banyosunun zeminindeki fayansları kırıp kaldırdıktan sonra kaçmak amacıyla 7 gün süresince kazı yaparak 13 metre uzunluğunda tünel oluşturdıkları, kazı yaptıkları sırada

TCK m. 292/4 düzenlemesine göre kaçma sırasında işlenen kasten yaralamanın neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin²⁹⁰ veya kasten öldürmenin ya da eşyaya zarar verilmesinin hepsinin aynı olayda gerçekleştiği durumlarda da her birinden ayrı ayrı ceza verilmesi gerekir. Örneğin kaçarken hem cebir kullanılmış hem kasten öldürme gerçekleştirilmiş hem de eşyaya zarar verilmiş ise hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun nitelikli halinden (m. 292/2), kasten öldürmeden (m. 81-82) ve mala zarar verme suçundan (m. 151-152) ayrı ayrı sorumluluk belirlenecektir. Ayrıca bu hüküm, fıkradaki belirtilen suçların faile engel olmaya çalışan görevlilere ya da diğer hükümlü veya tutuklulara karşı²⁹¹ veyahut da herhangi bir kişiye karşı işlenmesi halinde de uygulanacaktır. Keza hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu tamamlanmış olmasa da 292/4. fıkroda belirtilen suçlardan dolayı ayrıca sorumluluk belirlenebilecektir.

Failin m. 292/2 ve 4. fıkralarındaki sayılan suçların dışındaki suçları kaçma sırasında işlediği takdirde, örneğin tutuklunun görevlilerin gözetimi altında iken araç ile kaçması ve beraberinde araçtaki bir görevliyi de götürmesi halinde kaçma suçu (m. 292), hırsızlık (m. 141, 142) ve hürriyetten yoksun kılma (m. 109) suçları oluşacak ve fikri içtima kuralları (m. 44) uygulanarak en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılacaktır²⁹².

Ceza infaz kurumu veya tutukeviden kaçarken silah kullanılması halinde eğer bu silah infaz kurumuna veya tutukevine sokulmuş ya da bulundurulmuş bir silah ise fail ayrıca TCK m. 297 gereğince de cezalandırılacaktır. Ama kaçmada kullanılan silah örneğin, infaz koruma memurlarının silahı ise m. 297'den sorumluluk doğmayacaktır²⁹³. Bununla beraber kurumdayken kaçmada kullanılan silah aynı zamanda 6136 sayılı kanuna aykırılık oluşturan bir silah ise bu takdirde m. 297/1. fıkranın son cümle düzenlemesi gereğince fikri içtima hükümlerine göre belirlenecek ceza yarı oranında artırılarak sorumluluk tayin edilecektir. Keza kaçma infaz kurumu ya da tutukevi dışında görevlilerin gözetiminden kaçma şeklinde gerçekleşmişse m. 297 uygulanamayacak, ancak 6136 sayılı kanuna muhalefet teşkil eden bir silah kullanımı varsa fail ayrıca 6136 sayılı kanuna muhalefetten dolayı cezalandırılacaktır²⁹⁴.

Kaçmak için evrakta sahtecilik yapılmışsa m. 212 gereğince ayrıca bu suçtan da sorumluluk doğacaktır.

çıkardıkları molozları ise koğuşun üst katında bulunan yatakhaneye taşıyarak ve üzerlerini de battaniyelerle örterek gizledikleri, tüneli bu şekilde tamamlayan sanıkların kaçmak için hazırlık yaptıkları sırada görevli infaz koruma memurları tarafından durumun farkedilmesi üzerine yakalandıklarının iddia edildiği olayda; Oluşa, sanıkların ikrar içeren savunmalarına, görgü tespit ve olay tutanağına, tanıkların anlatımlarına ve tüm dosya kapsamına göre; sanıkların, bu şekilde gerçekleştirdikleri sabit görülen eylemlerinin nitelikli mala zarar verme ve hükümlü veya tutuklunun kaçması suçlarını oluşturduğuna yönelik mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Y15CD, 12.5.2014, E. 2013/18257 K. 2014/9291, www.lexpera.com.tr

²⁹⁰ “Tutuklu sanığın, cezaevine götürülmek istendiği sırada görevli polislerin elinden kaçtığı ve yakınan polis...yı sol el bilek korpall kemik dorsal yüzde kırık oluşacak biçimde yaraladığının anlaşılması karşısında; sanığın 5237 sayılı yasanın 292/2. maddesi ve ayrıca aynı maddenin 4. fıkrası uyarınca anılan yasanın 87/3. Maddesi gereğince cezalandırılması gerekirken yaralama eyleminin kaçma suçunun içinde eritilerek hüküm kurulması”, Y4CD, 30.05.2007, 2951/5119, Artuk/Gökçen/Yenidünya, C. 5, s. 7991.

²⁹¹ Arslan/Azizağaoğlu, s. 1187; Parlar/Hatipoğlu, C. 3, s. 4408.

²⁹² Gökçen/İçer, s. 758-759; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1271.

²⁹³ Ancak silahın alınma şeklinin oluşturduğu hırsızlık, yağma gibi suçtan da ayrıca cezalandırılabileceği gözönünde bulundurulmalıdır.

²⁹⁴ Bkz. Parlar/Hatipoğlu, C. 3, s. 4408; Uğraş, s. 59.

İçtima konusunda son olarak hangi durumlarda görevi yaptırmamak için direnme suçunun oluşacağı hangi durumlarda ise cebir veya tehditle kaçma nitelikli halinin oluşacağı belirlenmelidir.

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun oluşmadığı kaçma olaylarında, örneğin yakalanan, gözaltına alınan kişinin kaçması sırasında görevlilere uyguladığı cebir veya tehdit görevi yaptırmamak için direnme suçunu oluşturacaktır²⁹⁵. Keza hakkında kesinleşmiş mahkumiyetten yakalama kararı bulunan hükümlünün yakalanabilmesi için yapılan müdahaleye cebir veya tehditle karşı konulması görevi yaptırmamak için direnme suçunu meydana getirecektir²⁹⁶. Ancak hakkındaki kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü veya tutuklama kararı nedeniyle ceza infaz kurumu ya da tutukevinde veya görevlilerin gözetiminde iken kaçma sırasında kamu görevlilerine cebir, tehdit kullanılması halinde hangi suç(lar)ın oluşacağı, sorumluluğun nasıl belirlenmesi gerektiği ayrıca değerlendirilmelidir. Doktrinde bazı yazarlar tarafından böyle bir durumda bileşik suç durumunun sözkonusu olacağı ve görevi yaptırmamak için direnme suçundan dolayı ayrıca cezaya hükmolünmayacağı ifade edilmektedir²⁹⁷. Yargıtayın bazı kararlarında da bileşik suç durumundan bahsedilmese de görevi yaptırmamak için direnme suçunun, cebir veya tehditle hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun unsuru olduğundan ayrıca m. 265'den ceza verilmemesi gerektiği belirtilmektedir²⁹⁸. Bazı kararlarında ise teorik bir belirleme yapılmadan görevi yaptırmamak için direnme suçunun oluşmayacağı, hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun cebir tehditle işlenmesi nitelikli halinin oluşacağı ve sadece bu suçtan hüküm kurulması gerektiği dile getirilmektedir²⁹⁹. Kanaatimizce görevi yaptırmamak için direnme suçunun oluşabilmesi için cebir veya tehdidin görevin yapılmasını engellemek amacıyla olması gerekir. Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun cebir veya tehditle işlenmesi nitelikli halinin gerçekleşebilmesi içinse cebir veya tehdidin kaçmak için kullanılması gerekir. Hükümlü veya tutuklunun kaçmasına engel olmak infaz koruma görevlilerinin veya gözetimle görevli olanların görevi arasındadır ve kaçma sırasında görevlilere cebir veya tehdit uygulanması durumunda görevini yaptırmamak direnme ve kaçma amacı iç içe geçmiştir. Dolayısıyla her iki suç da birlikte gerçekleşmektedir. Bu itibarla fikri içtima kuralları gereğince sorumluluk belirlenmelidir³⁰⁰.

²⁹⁵ Bkz. **Meran**, s. 841; **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9446. “Henüz tutuklu veya hükümlü olmayan sanığın, yağma suçundan karakolda gözetim altında bulunduğu sırada, görevli polis memurunu itekleyip düşürerek kaçması biçimindeki eyleminin, TCK'nun 265/1. maddesine uyan suç oluşturduğu gözetilmeden, aynı Yasanın 292/2. maddesiyle uygulama yapılması”, Y6CD, 22.01.2009, 2007/16826, 2009/283, **Artuk/Gökcan/Yenidünya**, C. 5, s. 7990; “Somut olayda sanığın, hakkında gözaltına alma kararı üzerine nezarethaneye götürülürken kaçması şeklinde gerçekleşen eylemi nedeni ile TCK.nun 292/1. maddesinde düzenlenen suçun yasal unsurlarının oluşmayıp (kaçma eyleminin işleniş şekline göre) sanığın TCK.nun 265/1. maddesinde düzenlenen kamu görevlisine görevi yaptırmamak için direnme suçundan cezalandırılması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması yasaya aykırıdır”, Y8CD, 05.06.2018, 2018/4356, 2018/6455, **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9446.

²⁹⁶ **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9440.

²⁹⁷ **Gökcan/İçer**, s. 758; **Artuk/Gökcan/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1271.

²⁹⁸ Bkz. Y9CD, 29.11.2012, E. 2012/6497, K. 2012/13960, **Uğraş**, s. 58.

²⁹⁹ “Sanığın başka bir suçtan tutuklanması nedeniyle ekip otosuna bindirilirken kaçmaya başlaması üzerine takip eden görevlilerce tel örgülerden indirilerek yakalandığı, bu sırada katılan polisi...’la boğuşarak yaralanmasına neden olduğundan bahisle görevi yaptırmamak için direnme suçundan mahkumiyet kararı verilmiş ise de, olayın bütünü değerlendirildiğinde, sanığın anılan eyleminin, mağdur ve katılan polislere yönelik hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun nitelikli halini oluşturduğu gözetilmeden, suç vasfında hataya düşülerek ayrıca görevli memura direnme suçundan yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi”, Y18CD, 29.5.2018, E. 2016/1460, K. 2018/8304, www.lexpera.com.tr

³⁰⁰ Fikri içtima uygulanması gerektiği görüşü için bkz. **Uğraş**, s. 58.

X. ETKİN PİŞMANLIK

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna ilişkin m. 293’de etkin pişmanlık kurumuna yer verilmiştir³⁰¹. Maddeye göre “*tutuklu veya hükümlünün, kaçtıktan sonra etkin pişmanlık göstererek kendiliğinden teslim olması halinde, kaçtığı günden itibaren teslimin gerçekleştiği güne kadar geçen süre dikkate alınarak, verilecek cezanın altıda beşinden altıda birine kadari indirilir. Ancak, kaçma süresinin altı ayı geçmesi halinde cezada indirim yapılmaz*”. Görüldüğü gibi maddede etkin pişmanlık kurumu, cezayı ortadan kaldıran değil, cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi bir sebep olarak düzenlenmiş ve sadece kaçan tutuklu ve hükümlü bakımından öngörülmüştür. TBMM’de Türk Ceza Kanununun hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna ilişkin görüşmeleri sırasında Tasarı metnindeki “gözümlü alınanın kaçması” ifadesinin çıkarılması nedeniyle, bu değişiklik uyumun sağlanması amacıyla 5377 sayılı kanunla 2005 yılında 293. maddedeki “Gözümlü alınan,” ifadesi madde metninden çıkarılmıştır. Aslında değişiklik yapılmasa da gözümlü alınanın kaçması suç olmaktan çıkarıldığı için etkin pişmanlık kurumunun uygulanması durumu da ortaya çıkmayacaktı. Fakat inceleme konusu suça özgü olarak düzenlenen etkin pişmanlık maddesinin ilgili maddeyle uyumluluğun sağlanması, kadük bir ifadenin maddede gözükmemesi ve yanlış anlaşılmanın önüne geçmesi bakımından yerinde olmuştur. Bu itibarla etkin pişmanlık kurumu, kaçması suç olarak kabul edilen tutuklu ve hükümlü bakımından sözkonusu olabilecektir. Maddede tutuklu ve hükümlünün kaçması suçuna azmettiren ve yardım eden olarak katılanların etkin pişmanlığına ilişkin bir belirleme yapılmadığı için azmettiren ve yardım eden açısından etkin pişmanlık kurumunun uygulanması mümkün olmayacaktır.

Etkin pişmanlık kurumunun uygulanabilmesi için *her şeyden önce hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun tamamlanması zorunludur*. Çünkü etkin pişmanlık kurumu suç tamamlandıktan sonra uygulanan şahsi bir sebeptir. Zaten işlenmeyen bir suçtan dolayı etkin pişmanlıktan da söz edilemez. Bu itibarla hükümlü veya tutuklu iradesiyle kaçmamış ya da kaçırılmamış, örneğin bir örgüt tarafından iradesi dışında kaçırılmış ise 292. maddedeki suç oluşmayacağı için kaçırılan kimse altı aylık süre içinde kendiliğinden teslim olsa da etkin pişmanlık kurumunun da uygulanması sözkonusu olmayacaktır³⁰².

Maddeye göre tutuklu ve hükümlünün etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi için kaçtıktan sonra etkin pişmanlık göstererek, kaçma süresi *altı ayı geçmeden kendiliğinden teslim olması gerekmektedir*. Etkin pişmanlık kurumu için aranan şartların yanında kanunkoyucu bu suç açısından failin kaçma süresi altı ayı geçmeden kendiliğinden teslim olmasını aramaktadır. Buradaki “kendiliğinden” kelimesinden kasıt, teslim olgusunun failin serbest iradesiyle

³⁰¹ Etkin pişmanlık kurumu **765 sayılı TCK m. 300**’de düzenlenmiştir: “Kaçan mevkuf ve mahkum bir güne cebir ve tazyik neticesi olmayarak on beş gün zarfında kendiliğinden gelip teslim olursa geçen maddelerde gösterilen cezaların altıda biri hükmolunur.” Görüldüğü gibi mülga düzenleme ile yeni düzenleme arasındaki en önemli fark kendiliğinden teslim olma süresi olarak 15 gün yerine 6 ay olarak belirlenmesi olmuştur. Ayrıca indirim miktarı önceki hükümde altıda bir olarak belirlenmişken, yeni düzenlemede indirim miktarı teslim olma süresine göre altıda beşinden altıda birine kadar tayin edilmiştir. Yeni metinde “cebir ve tazyik neticesi olmayarak” ifadesine yer verilmemesi kurumun uygulanma şartını değiştirmeyecektir. Zaten eski ve yeni metinde yer alan kendiliğinden teslim olma cebir ve tazyik olmadan teslimi ifade etmektedir. Bu nedenle kanuna alınmaması yerinde olmuştur.

³⁰² Ünver, s. 623.

gerçekleşmesidir³⁰³. Fail, teslim olması için tehdit edilmiş veya cebre maruz bırakılmış veya hileli bir şekilde teslimi sağlanmış ise kendiliğinden teslim olmadan söz edilemez³⁰⁴. Bununla birlikte başkasının cebir veya tazyik şeklinde olmayan tesirleri altında, örneğin kaçmasının kendisi açısından daha ağır olumsuz neticelerinin olacağı anlatılması sonucunda teslim olmada kendiliğinden teslim kabul edilecektir³⁰⁵. Zira burada önemli olan failin başkasının yol göstermelerinin, akıl vermelerinin etkisinde de olsa kendi özgür, serbest iradesiyle karar verip teslim olmasıdır. Buna karşılık yakalanma, kendiliğinden teslim olma niteliğinde değildir³⁰⁶. Örneğin kolluk kuvvetlerinin takibi, operasyonu sonucu failin ele geçirilmesi böyledir³⁰⁷. Keza yakalanmanın aynı suç nedeniyle veya farklı bir suçtan dolayı ya da bir trafik kontrolünde gerçekleşmesi de fark etmeyecek ve kendiliğinden teslim olma sözkonusu olmayacaktır³⁰⁸. Yine yakalanma tehlikesiyle karşı karşıya kalınması nedeniyle veya başka türlü hareket imkanı bulunmaması sonucu teslim olma da kendiliğinden teslim olma sayılamayacaktır³⁰⁹. Yargıtay etkin pişmanlık kurumunun uygulanabilmesi bakımından somut olayda failin yakalanıp yakalanmadığının veya kendiliğinden teslim olup olmadığının araştırılmasını ve ona göre hüküm kurulmasını aramaktadır³¹⁰.

Ancak failin serbest iradesiyle tesliminin, düzenleme itibariyle, *etkin pişmanlık göstererek gerçekleşmesi* de gerekecektir. Doktrinde, failin subjektif anlamda pişmanlık gösterip göstermediğini ispat edebilmenin olanaksız olduğu, bu nedenle etkin pişmanlık düzenlemesinin uygulanabilmesi için maddenin aradığı objektif koşulların varlığı ile yetinilmesi gerektiği

³⁰³ Gözübüyük, C. 3, s. 122; Ünver, s. 623; Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4407; Parlar/Öztürk, s. 536; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1273.

³⁰⁴ Gökçen/İçer, s. 761; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 1273.

³⁰⁵ Erem, C. 2, s. 1581; Erem, Faruk: *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, C. 3, Özel Hükümler*, 3. Baskı, Ankara 1985, s. 584-585; Erem, Adliye Aleyhinde Cürümler, s. 68; “Sanığın firar ettikten bir gün sonra cebir ve tazyik neticesi olmadan kendiliğinden gelip teslim olduğu anlaşılması hakkında TCK.nun 300. maddesinin (5237 sayılı yeni TCK m. 293) uygulanması gerekeceğinin gözetilmemesi”, Y5CD, 24.2.1993, 392/746, Yaşar, s. 667).

³⁰⁶ Meran, s. 844. Ancak failin kaçtığı kuruma habersiz girerken yakalanması kendiliğinden teslim olmadır. Fakat burada failin kuruma girme amacı teslim olmak mı yoksa başka bir amaç mı belirlenmesi gerekse de ispatı zor bir durumdur. “Firar ettikten sonra aynı gün cezaevinin arka kapısından kendiliğinden giriş yaparken yakalanan sanığın cezasından etkin pişmanlık nedeniyle TCK'nın 293/1. maddesi uyarınca yapılması gereken indirimin, sanığın kaçtığı ve teslim olduğu zaman süresi dikkate alınmak suretiyle kanun maddesinde belirtilen 1/6 ile 5/6 arasında makul ve hakkaniyete uygun bir oran olarak saptanması gerekirken, 1/2 oranında indirim uygulanması sonucu fazla ceza tayini, Bozmayı gerektirmekle,” Y16CD, 24.5.2016, E. 2016/1208 K. 2016/3327, www.lexpera.com.tr

³⁰⁷ Bkz. Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4413; Parlar/Öztürk, s. 536; Gökçen/Artuç, C. 6, s. 9453.

³⁰⁸ Bkz. Erem, Özel Hükümler, s. 585; Erem, C. 2, s. 1581; Erem, Adliye Aleyhinde Cürümler, s. 68.

³⁰⁹ Majno, C. 2, s. 294; Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4413; Parlar/Öztürk, s. 536; Meran, s. 844; Arslan/Azizağaoğlu, s. 1188. “Hakkında yakalama emri bulunan ve eve gelen polis memurlarına teslim olan sanık hakkında TCK'nın 293. maddesinin uygulama olanağı olmadığı halde anılan madde gereğince cezasında indirim yapılması aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.”, Y16CD, 24.6.2016, E. 2016/1694 K. 2016/4646, www.lexpera.com.tr

³¹⁰ “Sanığın nerede ve nasıl yakalandığına ilişkin dosyada herhangi bir tutanak veya belgenin bulunmaması karşısında, kendiliğinden teslim olup olmadığı veya yakalanıp yakalanmadığının araştırılarak sonucuna göre hakkında TCK'nın 293. maddesinde düzenlenmiş olan etkin pişmanlık hükmünün uygulanma olanağının bulunup bulunmadığı tartışılmadan eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı (dır)”, Y16CD, 05.11.2015, E. 2015/4361, K. 2015/3663, www.legalbank.net; Aynı yönde bkz. Y16CD, 8.12.2016, E. 2016/6085, K. 2016/6764, www.kazanci.com; Y9CD, 19.1.2015, E. 2014/6633, K. 2015/207, www.kazanci.com; Y9CD, 13.11.2013, E. 2013/9424, K. 2014/13777, www.kazanci.com; Y4CD, 29.03.2011, E. 2011/1074, K. 2011/4085, www.legalbank.net; Y16CD, 6.12.2016, E. 2016/5736, K. 2016/6446, www.kazanci.com.

belirtilmekte ve “etkin pişmanlık göstererek” ifadesinin teslim olmanın kendiliğinden olması lüzumunu vurgulayan bir terim olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir³¹¹.

Teslim olunacak yer ise failin mutlaka kaçtığı ceza infaz kurumuna ya da tutukevine teslim olması şeklinde anlaşılmalıdır. Başka ceza infaz kurumu ya da tutukevi olabileceği gibi infaz koruma memurlarına³¹², kolluk kuvvetlerine veya adli makamlara teslim olmada yeterlidir³¹³. Keza kolluk kuvvetlerine telefon ederek veya onları herhangi bir şekilde haberdar ederek bulunduğu yeri bildirip teslim alınmayı sağlama da teslim olma kabul edilir³¹⁴. Hatta adli para cezasından çevrilen hapsi infaz edilirken kaçtıktan sonra kalan günlere karşılık gelen adli para cezasını ödeyen fail bakımından artık infaz edilecek bir ceza kalmayacağından teslim şartı aranmadan da etkin pişmanlık kurumu uygulanabilecektir³¹⁵.

TCK m. 293’e göre failin etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi için kendiliğinden teslim olması yetmemekte, bunun maddede *öngörülen altı aylık süre içinde gerçekleşmesi* aranmaktadır.

³¹¹ **Ünver**, s. 624. Etkin pişmanlığın uygulanabilmesi açısından, failin pişmanlık duymasının aranması konusunda detaylı bilgi ve tartışmalar için bkz. **Baba**, Yasemin: *Türk Ceza Kanunu’nda Etkin Pişmanlık*, İstanbul 2013, s. 98 vd.; **Gödekli**, Mehmet: “Türk Ceza Öğretisi ve Uygulamasında Etkin Pişmanlık”, *TAAD*, Y. 7, S. 29, Ocak 2017, s. 328 vd.

³¹² “Oluşa, dosyadaki belgeye, savunma ve savunmayı doğrulayan tanıklar infaz koruma memurları (Z ve K)ın anlatımlarına göre Gökçeada yarı açık cezaevinde hükümlü bulunan (X) gemi ile firar edip gemi Eceabat limanına gelmeden pişmanlık duyarak aynı gemide bulunan infaz koruma memurları (Z ve K)a pişmanlığını ifade ederek kendisini geriye gönderilmesi için yardım isteğinde bulunduğu gardiyanlarda kendisini özellikle alıp emniyete teslim ettikleri daha sonrada geriye gönderildiği bi koşullarda sanık hakkında TCK.nun 300. maddesinin uygulanması gerektiği gözetilmeden yazılı biçimde hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir.”, Y8CD, 1.4.1991, 1991/3682-3732, **Savaş/Mollamahmutoğlu**, C. 2, s. 2722-2723.

³¹³ **Majno**, C. 2, s. 294; **Meran**, s. 844; **Parlar/Hatipoğlu**, C. 4, s. 4413; **Parlar/Öztürk**, s. 536. “Firar ettikten 4 gün sonra kendiliğinden **Emniyet Müdürlüğüne giderek teslim olan** sanığın cezasından etkin pişmanlık nedeniyle TCK.nun 293/1. maddesi uyarınca yapılması gereken indirimin, sanığın kaçtığı ve teslim olduğu zaman süresi dikkate alınmak suretiyle kanun maddesinde belirtilen 1/6 ile 5/6 arasında makul ve hakkaniyete uygun bir oran olarak saptanması gerekirken, 1/2 oranında indirim uygulanması sonucu fazla ceza tayini, Yasaya aykırı.”, Y8CD, 21.12.2017, E. 2017/19789, K. 2017/14889, www.lexpera.com.tr; “Bafra Cumhuriyet Başsavcılığının 29.05.2013 tarihli suç duyurusu yazısından sanığın 11.04.2013 tarihinde **savcılığa müracaat ettiği** anlaşılma; TCK’nın 293. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi, Kanuna aykırı.”, Y16CD, 14.4.2016, E. 2016/168, K. 2016/2318, www.lexpera.com.tr

³¹⁴ **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9453; **Ünver**, s. 607; **Gerçekler**, C. 2, s. 2590; **Gökçen/İçer**, s. 759-760; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1272; **Yıldız**, s. 169. “...firar eden sanığın, polis memuru tanık B...Z...’yi arayıp “İlçe dışında olduğunu, eşini ve çocuklarını güvenli bir yere bırakıp 2 gün sonra teslim olacağını” söylediği, arama çalışmalarına devam eden tanığın ....günü sanığı arayarak nerede olduğunu sorması üzerine bulunduğu yeri belirtip teslim olma iradesi gösterdiğinin anlaşılması karşısında; sanık hakkında TCK’nın 293. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükmündeki makul ve hakkaniyete uygun bir nispetin tercih edilip uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi.”, Y16CD, 22.11.2016, 2016/4102-2016/6070, **Parlar/Öztürk**, s. 541; “Sanığın hükümlü olduğu Kastamonu Açık Cezaevinden gönderildiği özel izinden süresinde dönmediği ve 2 ay sonra Keçiören Sivil Ekip Amirliği’ni arayarak evde olduğunu ve teslim olacağını söylediği, polislerin de gelip kendisini evden aldığını ifade etmesi ve yakalama tutanağında polis merkezine gelen bir ihbar üzerine sanığın kaldığı adreste yakalandığının belirtildiğinin karşısında, **ihbarın bizzat sanık tarafından yapıp yapılmadığı hususu araştırılarak sonucuna göre sanık hakkında TCK.nun 293. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağını tespit edilmesi gerektiği** gözetilmeden eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması, Yasaya aykırı.”, Y8CD, 12.10.2017, E. 2017/17858 K. 2017/11252, www.lexpera.com.tr

³¹⁵ **Gökçen/İçer**, s. 760; **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1273. “...adli para cezasına mahkum olan sanığın adli para cezasını ödememesi üzerine para cezasının hapis cezasına çevrilerek ...İnfaz kurumunda infaz edilmeye başlandığı,...ceza infaz kurumundan kaçtıktan sonra ve henüz yakalanmadan önce infaz etmekte olduğu adli para cezasını ödeyen sanık hakkında TCK’nun 293/1 maddesinin uygulanması gerektiğinin düşünülmemesi”, Gaziantep BAM6CD, 11.05.2020, 2019/1196, 2020/899, **Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır**, Özel Hükümler, s. 1273, dpn. 77.

Kaçma tarihinden itibaren altı ay geçmeden teslim olmuşsa, kaçma tarihinden teslim olma tarihine kadar geçen süreye göre cezasından indirim yapılacaktır. Görüldüğü gibi maddede indirimin yapılabilmesi için ya da indirimin hangi oranda yapılacağına dair sadece kaçmadan itibaren altı içinde teslim olması aranmış, teslim süresi dikkate alınmış, fakat teslim olmanın muhakemenin hangi aşamasında gerçekleştiği kriteri esas alınmamıştır³¹⁶. Dolayısıyla soruşturma aşamasında veya kovuşturma aşamasında da teslim olursa önemli olan altı aylık süre içinde teslim olması ve teslim kadarki geçen süredir. Fail kaçma tarihi itibarıyla altı aylık süre geçtikten sonra kendiliğinden teslim olsa da etkin pişmanlıktan yararlanamayacaktır. Ancak bu durum cezanın bireyselleştirilmesi aşamasında gözönünde bulundurulabilecektir³¹⁷.

Somut olayla ilgili etkin pişmanlığın gerçekleştiği tespit edilmesi halinde m. 293'deki belirlenen oranlar dahilinde indirim yapılması zorunlu olup, hakimın takdir yetkisi yoktur. Nitekim Yargıtay etkin pişmanlığın şartlarının oluştuğu halde indirim yapılmamasını bozma nedeni kabul etmektedir³¹⁸. Keza Yargıtay, teslim olma süresine göre yapılan indirim oranını makul, hakkaniyete ve orantılılık ilkesine uygun olmadığı gerekçesiyle bozmaktadır³¹⁹.

XI. YAPTIRIM

Suçun temel şeklinin işlenmesinin yaptırımını altı aydan bir yıla kadar hapis cezasıdır (m. 292/1). Suçun, cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesinin yaptırımını ise, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıdır (m. 292/2). Suçun, silahlı olarak ya da birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi halinde, birinci veya ikinci fıkralara göre verilecek ceza bir katına kadar artırılır (m. 292/3). Bu suçun işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlanmış

³¹⁶ Gödekli, s. 316.

³¹⁷ Bkz. **Gökcan/Artaç**, C. 6, s. 9453; "Sanığın firar tarihinden itibaren 6 aylık yasal süre içinde teslim olmaması nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 293. maddesindeki etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma koşulları oluşmamışsa da, sanığın kendiliğinden teslim olduğunun anlaşılması karşısında, bu durumun 5237 sayılı TCK'nın 62. maddesinde düzenlenen sanık yararına cezayı hafifletecek takdiri indirim nedeni olarak kabul edilip edilemeyeceğinin tartışılmaması, yasaya aykırıdır", Y4CD, 04.03.2009, 2008/20437, 2009/4054, www.kazanci.com.tr

³¹⁸ "Kolluk görevlilerinin şüpheli şahıs görmesi ve kimlik kontrolü yapması sonucu UYAP sorgulamasında aranmadığının belirlenmesinden sonra sanığın kendiliğinden Gemlik Açık Ceza İnfaz Kurumundan kaçtığı beyan ederek görevlilere teslim olduğunun 09.08.2012 tarihli tutanaktan anlaşılması karşısında, TCK'nın 293/1. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükmünün sanık hakkında uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi,...Kanunu aykırıdır", Y9CD, 13.03.2014, E. 2014/2440, K. 2014/2965; www.legalbank.net; "Sanığın firar ettikten iki gün sonra kendiliğinden teslim olması karşısında, temel cezadan TCK'nın 293. maddesi uyarınca indirim yapılması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisinde, İsbet görülmediğinden", Y16CD, 23.05.2016, E. 2016/2434, K. 2016/3353, www.legalbank.net; Aynı yönde bkz. Y16CD, 09.11.2015, E. 2015/4908, K. 2015/3780, www.legalbank.net; Y8CD, 24.5.2017, E. 2017/9333, K. 2017/5994, www.kazanci.com; Y16CD, 9.11.2015, E. 2015/1200, K. 2015/3778, www.kazanci.com

³¹⁹ "Teslim olması gereken süreden üç gün sonra kendiliğinden teslim olduğunun kabul edilmesi karşısında sanığın cezasından etkin pişmanlık nedeniyle TCK'nın 293. maddesinin birinci fıkrası uyarınca yapılan indirimin, sanığın kaçtığı ve teslim olduğu tarihler arasındaki süre dikkate alınarak anılan maddede belirtilen 1/6 ile 5/6 arasındaki oranlardan makul ve hakkaniyete uygun düşen bir nispetin tercih edilmesi gerekirken 2/6 nisbetinde indirim yapılması, Kanuna aykırı", Y9CD, 05.03.2014, E. 2014/1692, K. 2014/2563, www.legalbank.net; "...sanığın firar ettikten sonra aynı gün içerisinde kendiliğinden teslim olduğunun anlaşılması karşısında, TCK'nun 3. maddesine göre orantılılık ilkesi gözetilerek temel cezadan TCK'nun 293. maddesi uyarınca 5/6 oranında indirim yapılması gerekirken (3/6) oranında indirim yapılmak suretiyle sanık hakkında fazla ceza tayin edilmesi", Y8CD, 11.01.2018, 2017/18914-2018/262, **Parlar/Öztürk**, s. 538; "Sanığın cezaevinden kaçtığı süre ile teslim olduğu süre arasındaki zaman dikkate alınarak kaçtıktan bir gün sonra teslim olan sanık hakkında, TCK'nun 293. maddesi uyarınca, indirim oranının üst haddinden uygulanması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması, Yasaya aykırı", Y8CD, 16.10.2017, E. 2017/15514 K. 2017/11322, www.lexpera.com.tr

hallerinin veya kasten öldürme suçunun gerçekleşmesi ya da eşyaya zarar verilmesi durumunda, ayrıca bu suçlara ilişkin hükümlere göre cezaya da hükmolunur.

Ancak somut olayda etkin pişmanlık sözkonusu ise fail hakkında verilen cezada altıda beşinden altıda birine kadar indirim uygulanabilecektir. Bu indirim miktarı failin kaçtığı günden (altı aydan önce teslim olmak şartıyla) teslim olduğu güne kadar geçen süre gözönünde bulundurulacaktır.

TCK dışında mevzuatımızdaki bazı kanunlarda da hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna ilişkin sonuçlar öngörülmüştür: Doğrudan açık ceza infaz kurumuna alınanlar dahil olmak üzere bu kurumlarda bulunan hükümlülerden firar edenler kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilirler (CGTİHK m. 14/5). Firara teşebbüs etmek, bir günden on güne kadar hücreye koyma disiplin cezasını gerektiren bir eylem olarak kabul edilmiştir (CGTİHK m. 44/2-c). Firar etmek veya tünel kazmak ise, onbir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler arasında sayılmıştır (CGTİHK m. 44/3-1)³²⁰.

Taarruz ve firara yarayacak ve gerektiğinde bu işler için kullanılacak madde ve aletleri yapmak, saklamak, bulundurmak eylemleri çocuk hükümlüler bakımından izin ertelenmesi veya ziyaretlerin kapalı şekilde yaptırılması disiplin cezasını gerektirmektedir (CGTİHK m. 46/7-d).

Firara teşebbüs etmek veya firar etmek ise çocuklar bakımından kapalı ceza infaz kurumuna iadeyi gerektiren eylemler olarak düzenlenmiştir (CGTİHK m. 46/8-d).

Ayrıca firar eden hükümlülere bir daha özel izin verilmez (CGTİHK m. 97/3).

Keza Terörle Mücadele Kanunu m. 17/2’de bu kanun kapsamına giren bir suçtan dolayı tutuklu veya hükümlü iken firar edenlerin koşullu salıverilmeden yararlanamayacağı da hüküm altına alınmıştır.

XII. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA USULÜ, GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Bu suç resen takip edilen bir suçtur. Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bu suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar (CMK m. 160/1). Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler (CMK m. 170/1).

Bu suçta Asliye Ceza Mahkemesi bakmakla yetkilidir. Asliye Ceza Mahkemesi iddianameyi kabul ettikten sonra suçun basit yargılama usulü kapsamında kalıp kalmadığına bakar. Suçun temel şeklinin yaptırımının üst sınırı bir yıl olduğu için Asliye Ceza Mahkemesi basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verebilir (CMK m. 251/1). Ancak CMK m. 251/8. fıkrası

³²⁰ Yargıtay hem disiplin hem de suç oluşturan firar fiili ile ilgili disiplin yaptırımını kararı verilirken firar suçunun işlendiğine ilişkin mahkeme kararının disiplin yaptırımını verecek olan kurulca gözönünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir: “Firar, ceza kanununda suç olarak tanımlanmıştır. Suç teşkil eden eylemin işlenip işlenmediği mahkeme kararı ile belirlenebilir. Disiplin cezası idari kurul kararı olup kesinleşmiş hükümlerle firar suçunun gerçekleşmediği yönündeki mahkeme kararına aykırı olamayacağından, idari kurumların “kesin hüküm” etkisini ortadan kaldıracak şekilde karar vermesine yasal olanak bulunmadığından Karşıyaka 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nin itirazı konu kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” Y16CD, 30.12.2016, E. 2015/5190, K. 2016/7741, www.kazanci.com.tr

gereğince örneğin, kasten öldürme, neticesi sebebiyle ağırlamış yaralama gibi basit yargılama usulü kapsamına girmeyen bir suçla birlikte işlenmesi halinde basit yargılama usulü uygulanmaz³²¹. Gerek basit yargılama usulü uygulandığında (CMK 251/4) gerekse normal yargılamada hükmolunan kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilebilir. Fakat Yargıtay bu suç nedeniyle verilen hapis cezasının çevrilecek seçenek yaptırımlarının suçla bağlantılı olmasını aramaktadır³²².

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu Asliye ceza mahkemesinin görev kapsamında olmasına rağmen, kaçma sırasında neticesi sebebiyle ağırlamış yaralama, kasten öldürme veya mala zarar verme suçları işlendiğinde görevli mahkeme bu suçların niteliğine göre belirlenecektir³²³. Zira CMK m. 9'a göre bağlantılı suçlardan her biri değişik mahkemelerin görevine giriyorsa, bunlar hakkında birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede dava açılabilir. Örneğin bir kişinin öldürülmesi söz konusu olmuşsa TCK m. 292/4 hükmü gereğince fail ayrıca kasten öldürmeden sorumlu olacağı için Cumhuriyet savcısı CMK m. 9 hükmü gereğince aralarında bağlantı bulunan ve farklı mahkemelerin görevine giren bu suçlar bakımından kasten öldürme suçunda yetkili ve yüksek görevli mahkeme olan ağır ceza mahkemesine iddianame düzenleyebilecektir.

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda yer bakımından yetkili mahkeme, suçun ani suç veya kesintisiz suç kabulüne göre belirlenecektir. Ani suç kabul edildiğinde yetkili mahkeme hükümlü veya tutuklunun kaçtığı yer mahkemesi olacaktır. Kesintisiz suç olduğu kabul edildiği takdirde de kesintinin meydana geldiği yer mahkemesi yetkili olacaktır. Örneğin failin yakalandığı veya teslim olduğu yer neresi ise o yer mahkemesi yetkili olacaktır. (CMK m. 12/2). Suçun nerede işlendiğinin belirlenememesi halinde yetkili mahkeme CMK md. 13'teki özel yetki kurallarına göre belirlenecektir³²⁴.

Bu suçun Türk vatandaşı tarafından yabancı ülkede işlenmesi ve failin Türkiye'de bulunması halinde TCK m. 11'deki koşullara göre Türkiye'de soruşturma ve kovuşturma yapılabilir. Bu durumda yetkili mahkeme CMK m. 14/1'deki atıf uyarınca CMK m. 13/1 ve 2'deki kriterlere göre belirlenecektir³²⁵. Suçun yabancı ülkede işlenmesi ve Türkiye'de yargılama yapılması halinde TCK m. 19'da belirtilen koşullar kapsamında suçun işlendiği yabancı ülke kanunu yaptırımın belirlenmesinde göz önünde bulundurulabilir. Ancak sırf kaçmanın suç olarak

³²¹ Bkz. **Gökçen/İçer**, s. 762.

³²² “Kısa süreli hapis cezasının, TCK'nın 50/1-d maddesinde yer alan, “belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma” seçenek yaptırımına çevrilebilmesi için, hükmedilen seçenek yaptırımın, işlenen suçla bağlantılı olması, ayrıca suç işlemeye yönelten sosyal, psikolojik veya çevresel etkenlerle sanık arasındaki bağı ortadan kaldırarak, sanığın yeniden suç işlemesini önlemeye yönelik bulunması gerektiği gözetilmeden, hükümlü veya tutuklunun kaçması suçundan verilen hapis cezasının, gerçekleştirilen eylemle herhangi bir bağlantısı bulunmayan “sanığa verilen bu kısa süreli hapis cezasının cezanın bir katı kadar süre ile her türlü alkollü içki satan, kumar oynamaya imkan tanıyan kahve, gazino, bar vb dinlenme, eğlenme yerlerine, dükkanlara gitmeme, böyle yerde oturmama, alkollü içkileri almama, birşeye sarılı olsa da taşımama, evde veya başka yerde içmeme ve kumar olsun olmasın kumara dönüşebilecek oyun oynamama” tedbirine çevrilmesi, ...Kanuna aykırı”, Y16CD, 8.12.2016, E. 2016/6085, K. 2016/6764, www.kazanci.com

³²³ **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9446; **Yıldız**, Özel Ceza Hukuku, s. 532.

³²⁴ Bu yetki kuralları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Turhan**, Faruk/**Aksan**, Murat: “Ceza Muhakemesinde Mahkemelerin Yer Bakımından Yetkisi -Doktrin ve Uygulama Işığında Kanun Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Mehmet Emin Armağan'ı*, (Ed.: Mahmut Koca), Ankara 2020, s. 788 vd.

³²⁵ **Turhan/Aksan**, s. 794.

kabul edilmediği bir ülke sözkonusu olduğunda TCK m. 19'un uygulanma durumunun belirlenmesi gerekir. Türk kanunlarına göre suç kabul edilen, fakat fiilin işlendiği yer ülkesi kanununa göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı yabancı kanunun gözönünde bulundurulması konusu doktrinde tartışmalıdır³²⁶. Kanaatimizce fiilin işlendiği yer ülke kanuna göre suç teşkil etmiyorsa sırf kaçan kişinin Türkiye'de cezalandırılmaması gerekir.

Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun mağduru veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmadığı için uzlaştırma yoluna gidilemez³²⁷.

Mağdur konusunda da bahsedildiği üzere inceleme konusu suçun belirli bir mağduru yoktur, mağduru, toplumu oluşturan her bir bireydir. Fakat kaçma fiili sırasında cebir veya tehdidin uygulandığı ya da malına zarar verilen kişiler veyahut da kasten öldürülenin yakınları, mağdur veya suçtan doğrudan zarar gören sıfatı ile kamu davasına katılabilirler. Bununla birlikte hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu adliyeye karşı işlenen suçlar olarak TCK'da düzenlense de ilgili kurumların veya bakanlıkların doğrudan zarar görmedikleri gerekçesiyle katılma hakları kabul edilmemektedir³²⁸.

SONUÇ

TCK m. 292-293'te düzenlenen hükümlü veya tutuklunun kaçması suçuna ilişkin yapılan incelemede ulaştığımız sonuç ve önerileri şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Hükümlü veya tutuklunun kaçması, başlamış olan ceza infaz sisteminin etkin ve düzgün işleyişinin sağlanması, devletin adli fonksiyonlarının normal işleyişinin korunması, cezanın ve tutuklamanın amaçlarının gerçekleşebilmesi için cezalandırılmalıdır. Hükümlü veya tutuklunun kaçmasının bir hak olarak kabulünden öte tutuklama ve mahkumiyet kararına katılma yükümlülüğü bulunmaktadır.

2. Suçun faili ancak ceza infaz kurumu veya tutukevi ile görevlilerin gözetimi altında olan hükümlü veya tutuklu kişiler olabilir. Bu itibarla özgü bir suçtur, aynı zamanda kaçma hareketi

³²⁶ Bu konudaki görüşler için bkz. **Külçür**, s. 273 vd.

³²⁷ "...TCK'nın 292/1. maddesinde düzenlenen suçun mağduru veya suçtan zarar göreni gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmadığından uzlaştırmaya tabi olmadığı anlaşılmalı tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.", Y17CD, 4.11.2019, E. 2019/7781, K. 2019/13684.

³²⁸ **Gökcan/Artuç**, C. 6, s. 9446. "a-) Katılan İçişleri Bakanlığı vekilinin sanık hakkında hükümlü veya tutuklunun kaçması suçundan verilen mahkumiyet hükmüne yönelik istinaf talebinin değerlendirilmesinde, Mağdur kavramı gibi kanunda açıkça tanımlanmamış olan "suçtan zarar görme" kavramının, Dairemizce de benimsenen gerek Yargıtay Ceza Genel Kurulu, gerekse Yargıtay Özel Dairelerin yerleşmiş kararlarında; "suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş bulunma hali" olarak anlaşılıp uygulandığı, buna bağlı olarak da dolaylı veya muhtemel zararların, davaya katılma hakkı vermeyeceğinin kabul edildiği, bu hususun Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 11/04/2000 gün ve 65-69, 22/10/2002 gün ve 234-366, 04/07/2006 gün ve 127-180, 03/05/2011 gün ve 155-80, 21/02/2012 gün ve 279-55 ile 15/04/2014 gün ve 599-190 sayılı kararlarında; "dolaylı veya muhtemel zarar, davaya katılma hakkı vermez" şeklinde açıkça ifade edildiği ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 25/03/2003 gün ve 41-54 sayılı kararında da "tazminat ödenmesi, itibar zedelenmesi ve güven kaybı" gibi dolaylı zararlara dayanarak kamu davasına katılmanın olanaklı olmadığı kabul edilmesi karşısında; Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunda İçişleri Bakanlığının doğrudan zarar gören sıfatı bulunmadığı anlaşılmalı ilk derece mahkemesi tarafından tefrik öncesi sadece kamu malına zarar verme suçundan doğrudan suçtan zarar gören sıfatı bulunduğu halde istinaf kapsamındaki hükme konu suçta dahil olmak üzere atılı tüm suçlar yönünden katılım kararı verilen katılan İçişleri Bakanlığının bu suç yönünden katılma kararı KALDIRILARAK istinaf kapsamındaki hüküm yönünden 5271 sayılı CMK'nın 279/1-b maddesi uyarınca İSTİNAF BAŞVURUSUNUN REDDİNE," İzmir BAM10CD, 2.4.2019, E. 2019/1312 K. 2019/1125; www.lexpera.com.tr; aynı yönde bkz. Y8CD, 26.2.2019, 2018/11912, 2019/2664, www.kazanci.com.tr

hükümlü veya tutuklunun bizzat bedeni hareketiyle gerçekleşebileceği için bizzat işlenebilen bir suçtur.

3. Özgü suç olduğu için hakkında disiplin ve tazyik hapsine karar verilenlerin, yakalananların, gözaltındakilerin, gözlem altındakilerin, adli kontroldekilerin kaçması m. 292'deki suçu oluşturmayacaktır.

4. Mağdur toplumu oluşturan her bir bireydir. Suçun konusu hükümlü veya tutuklunun kaçma hareketini yaptıkları yerlerdir.

5. Hakkında kesinleşmiş mahkumiyet hükmü bulunan hükümlüye bu mahkumiyet hükmü tebliğ edilmiş ve hatta hakkında yakalama kararı çıkartılmış olsa bile henüz görevlilere teslim olunmadan ya da görevlilerce yakalanmadan, cezanın infazına başlanmadan kaçılması suç oluşturmaz. Kaçma hareketi hükümlü veya tutuklunun ceza infaz kurumundan, tutukevinden ya da gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçmakla suç oluşur ve hürriyete kavuşulduğu anda tamamlanır, yakalanıncaya kadar devam eder. Bu itibarla kesintisiz bir suçtur. Tek ve bağlı hareketlidir, sırf hareket suçudur. Ancak icrai davranışla işlenebilen bir suçtur.

6. Cebir veya tehditle kaçılması nitelik hal olarak öngörülmüştür. Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için cebir veya tehdidin kaçan hükümlü veya tutuklu tarafından kaçmak için kullanılmış olması gerekir. Cebir veya tehdit kaçmaya engel olmak isteyen herhangi bir kimseye uygulandığında bu nitelikli hal gerçekleşir.

7. Silah kullanılmak suretiyle kaçma veya birden fazla kişinin birlikte kaçması da bir diğer nitelikli haldir. Silahlı kaçma nitelikli halin varlığı için kaçmada silahın en azından gösterilmek suretiyle kullanılması gerekir, yanında bulunması yeterli değildir. Birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi nitelikli halinin uygulanabilmesi içinse iki veya daha fazla hükümlü ya da tutuklunun müşterek fail olarak kaçması gerekir. Bunun için önceden anlaşmış olmak şart değildir, kaçma esnasında birlikte kaçmada yeterlidir.

8. Hükümlünün veya tutuklunun kaçması zorunluluk hali içinde gerçekleşebilir. Ancak haksız tahrik altında işlenmesi mümkün gözükmemektedir.

9. Bu suçta teşebbüs ve gönüllü vazgeçme mümkündür.

10. Bizzat işlenebilen suç olmasına rağmen hükümlü veya tutuklu sıfatını taşıyanlar birlikte, müşterek fail olarak bu suçu işleyebilirler. Bu suçta azmettirme mümkündür; yardım etme de gerçekleşebilir. Ancak bu suçta yardım etme niteliğindeki fiiller m. 294'de ayrı bir suç olarak düzenlendiği için fail m. 294'deki suçtan dolayı sorumlu olacaktır. Dolayısıyla m. 39'da belirtilen maddi yardım etme fiilleri ile nasıl kaçılacağına ilişkin yol gösterme ve talimat verme gibi hareketler m. 294'deki kaçmaya imkan sağlama olarak değerlendirilecektir. Fakat manevi yardım hareketlerinden suç işlemeye teşvik, suç işleme kararını kuvvetlendirme ve vaatte bulunma m. 292'ye yardım etme kapsamında kabul edilecektir.

11. Cebir veya tehdit nitelikli halin unsuru olduğundan bileşik suç gerçekleşebilecektir. Bu suç, zincirleme suç şeklinde işlenebilir. Bununla birlikte suçun mağduru toplum olduğu, belirli bir mağduru olmadığı için aynı neviden fikri içtima gerçekleşemez.

12. TCK m. 292/4 hükmü gereğince kaçmada neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama, kasten öldürme ve mala zarar verme sözkonusu olduğunda kaçmanın yanında bu suçlardan da ayrıca ceza verilecektir.

13. Kaçmak için görevlilere cebir ya da tehdit uygulandığında görevi yaptırmamak için direnme suçu ile firar suçu aynı olayda iç içe geçmiş olur ve fikri içtima gereğince sorumluluk tayin edilmelidir.

14. Etkin pişmanlık kurumunun uygulanabilmesi için hükümlü veya tutuklunun kaçtıktan sonra altı ay içinde kendi serbest iradesiyle dönmesi gerekmektedir. Önemli olan başkasının yol göstermelerinin, akıl vermelerinin etkisinde de olsa failin kendi özgür, serbest iradesiyle karar verip teslim olmasıdır. Teslim olma mutlaka kaçtığı yere gitme anlamında olmayıp, failin karakol veya adli makamlara giderek teslim olması da aynıdır. Hatta failin bulunduğu yeri söyleyip kolluğun teslim alması da böyledir.

KAYNAKÇA

- 1940 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı: *Adliye Ceridesi*, S. 6, Sene 33, 1942.
- Akbulut**, Berrin: “Bağlılık Kuralı”, *Gazi Üniversitesi HFD*, C. 14, S. 1, 2010.
- Akbulut**, Berrin: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Ankara 2020.
- Aksan**, Murat: “Başkası Yerine Ceza İnfaz Kurumuna veya Tutukevine Girme Suçu (TCK m. 291)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi HFD*, C. 9, S. 2, 2019.
- Aksoy İpekçioğlu**, Pervin: “Türk Ceza Kanunu’nda Bileşik Suç”, *Ankara Üniversitesi HFD*, C. 61, S. 1, 2012.
- Aksoy İpekçioğlu**, Pervin: *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, Ankara 2009.
- Aktaş**, Duygu Şimşek: “Özgürlük İçgüdüsünün Cezalandırılması – “Basit Firar” Suçu Üzerine Bir Değerlendirme”, *Güncel Hukuk*, Mart 2015/3-135.
- Arslan**, Çetin/**Azizağaoğlu**, Bahattin: *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara 2004.
- Artuk**, M. Emin/**Gökçen**, Ahmet/**Alşahin**, M. Emin/**Çakır**, Kerim: *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 19. Baskı, Ankara 2021.
- Artuk**, M. Emin/**Gökçen**, Ahmet/**Alşahin**, M. Emin/**Çakır**, Kerim: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Ankara 2018.
- Artuk**, Mehmet Emin/**Gökçen**, Ahmet/**Yenidünya**, A. Caner: *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, (Madde 234-345), C. 5, 2. Baskı, Ankara 2014.
- Artuk**, Mehmet Emin: “Adalet Hizmetlerinin Yürütülmesine Karşı Suçlar” Üçüncü Podyum Tartışması, *Toplum Değişim Sürecinde Türk Ceza Kanunu Reformu (Panel 21-22 Mayıs 2004 Ankara)*, Birinci Kitap, *Türkiye Barolar Birliği Yayını*, Ankara 2004.
- Aydın**, Devrim: *Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak*, Ankara 2009.
- Aynural**, Ömer Metehan: *Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179/3)*, İstanbul 2018.
- Baba**, Yasemin: *Türk Ceza Kanunu’nda Etkin Pişmanlık*, İstanbul 2013.
- Baş**, Eylem: *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, Ankara 2021.
- Baumann**, Jürgen/**Weber**, Ulrich/**Mitsch**, Wolfgang: *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 11. neubearbeitete Auflage, Bielefeld 2003.

- BeckOK StGB/**Dallmeyer StGB**, Bernd von Heintschel-Heinegg, 52. Edition, München 2022.
- Bekar**, Elif: Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali, Ankara 2013.
- Bringewat**, Peter: *Grundbegriffe des Strafrechts*, 2. vollständig überarbeitete Auflage, Baden-Baden 2008.
- Centel**, Nur/**Zafer**, Hamide/**Çakmut**, Özlem: *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 11. Bası, İstanbul 2020.
- Çağlayan**, M. Muhtar: *Türk Ceza Kanunu, C. 2, (Madde 125-315)*, 3. Baskı, Ankara baskı tarihi yok.
- Çelen**, Ömer: *Bir İştirak Şekli Olarak Yardım Etme (Asli Fail-Yardım Eden Ayrımı)*, Ankara 2020.¹
- Çolak**, Haluk: “Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması (Fırar) Suçu”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 16, S. 182, Ekim 2021.
- Demirbaş**, Timur: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Ankara 2021.
- Demirbaş**, Timur: *Haksız Tahrik*, 3. Baskı, Ankara 2021.
- Demirbaş**, Timur: *İnfaz Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2021.
- Demirel**, Muhammed: *Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı*, İstanbul 2017.
- Donay**, Süheyl: *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, İstanbul 2007.
- Dönmezer**, Sulhi/**Erman**, Sahir: *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. I*, 11. Baskı, İstanbul 1994.
- Dönmezer**, Sulhi/**Yenisey**, Feridun: *Karşılaştırmalı Türk Ceza Kanunu ve 1997 Tasarısı, Gerekçeler*, İstanbul 1998.
- Dursun**, Selman: “İade Amacıyla Geçici Tutuklama ve Diğer Koruma Tedbirleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan*, C. 21, Özel Sayı, 2019.
- Erdurak**, Yılmaz Güngör: *Türk Ceza Kanunu*, Yenilenmiş 3. Bası, Adil Yayınevi, Ankara 1994.
- Erem**, Faruk, “Fırar Cürmü”, *AD*, S. 9, 1955.
- Erem**, Faruk, *Adliye Aleyhinde Cürümler*, Ankara 1955.
- Erem**, Faruk: *Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, C. 2*, Ankara 1993.
- Erem**, Faruk: *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, C. 3, Özel Hükümler*, 3. Baskı, Ankara 1985.
- Evik**, Vesile Sonay: *Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu*, 2. Baskı, İstanbul 2011.
- Gerçekler**, Hasan: *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. 2, (Madde 141-345)*, 5. Baskı, Ankara 2020.
- Gödekli**, Mehmet: “Türk Ceza Öğretisi ve Uygulamasında Etkin Pişmanlık”, *TAAD*, Y. 7, S. 29, Ocak 2017.
- Gökcan**, Hasan Tahsin/**Artuç**, Mustafa: *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. 6 (M. 255-345)*, Ankara 2021.
- Gökcan**, Hasan Tahsin/**Artuç**, Mustafa: *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. I, (M. 1-44)*, Ankara 2021.
- Gökcan**, Ahmet/**İçer**, Zafer: “Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması, Öngörülen Sürede İlgili Mercilere Teslim Olmaması Suçları (TCK m. 292, 293; CGTİK m. 97/1, 105/A-8, 58/3)”, *Antalya Bilim Üniversitesi HFD*, C. 8, S. 16, Aralık 2020.
- Gözübüyük**, Abdullah Pulat: *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. 3, (Hususi Kısım-Cürümler)*, (Madde 282-447), 5. Bası, (Baskı tarihi yok).

- Güney**, Niyazi/**Özdemir**, Kenan/**Balo**, Yusuf, S.: *Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2004.
- Günther**, Klaus: “Ceza İnfaz Hukukunun İnsan İmgesi”, *İnfaz Hukukunun Sorunları*, (Sempozyum 24/25.11.2000), Ankara 2001.
- Hafizoğulları**, Zeki/**Özen**, Muharrem: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Millete ve Devlete Karşı Suçlar*, Ankara 2016.
- Hakeri**, Hakan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Ankara 2020.
- Heinrich**, Bernd: *Ceza Hukuku Genel Kısım I*, (Ed.: Yener Ünver), Ankara 2014.
- Hildebrant**, Richart J. (Çev: Sait **Rezaki**): “Fırarın Anatomisi”, *AD*, Y. 60, S. 11, Kasım 1969.
https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/ceza_hukuku/11/index.html#konu-6
- İçel**, Kayıhan: *Suçların İctimai*, İstanbul 1972.
- İlhan**, Abdülkadir/**Erel**, Kemalettin vd.: *Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (2005-2015)*, Ankara 2015.
- Kangal**, Zeynel T.: “Cebir Kullanma Suçu”, *Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk’a Armağan*, (Ed.: Mahmut Koca), Ankara 2020.
- Kangal**, Zeynel T.: “Görevi Yaptırmamak İçin Direnme”, *Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan C. I*, İstanbul 2014.
- Kangal**, Zeynel T.: “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, *Erzincan Üniversitesi HFD*, C. 14, S. 3-4, 2010.
- Kangal**, Zeynel T.: *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, Ankara 2010.
- Karakaş Doğan**, Fatma: *Cezanın Amacı ve Hapis Cezası*, İstanbul 2010.
- Karakehya**, Hakan/**Özger**, Hande: “Örgütlü Hapishane Sistemine Geçiş Sürecine İlişkin Tespitler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi HFD*, C. 23, S. 1, 2021.
- Katoğlu**, Tuğrul: “Ceza Hukukunda Suçun Mağdur Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi HFD*, C. 61, S. 2, 2012.
- Kaymaz**, Seydi/**Gökcan**, Hasan Tahsin: *Açıklamalı ve İctihatlı Uygulamada Sulh Ceza Davaları*, Ankara 1998.
- Kaymaz**, Seydi: “5237 Sayılı Türk Ceza Kanuna Göre İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Nitelikli Hallerin Diğer Suç Ortaklarına Geçiş Sorunu”, *Gazi Üniversitesi HFD*, C. XVI, S. 2, 2012.
- Keyman**, Selâhattin: “Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket”, *Ankara Üniversitesi HFD*, C. 40, S. 1, 1988.
- Keyman**, Selâhattin: *Türk Hukukunda Af*, (Genel Af-Özel Af), Ankara 1965.
- Kim**, Jong-Hwan: “Entweichung von Gefangenen und persönliche Begünstigung im koreanischen Strafrecht”, *CHKD*, C. 4, S. 2, 2016.
- Kitapçioğlu Yüksel**, Tülay: *Özgü Suç*, İstanbul 2021.
- Koca**, Mahmut/**Üzülmez**, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Ankara 2021.
- Koca**, Mahmut/**Üzülmez**, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 7. Baskı, Ankara 2020.
- Kunter**, Nurullah: *Suçun Maddi Unsurlar Nazariyesi*, İstanbul 1954.
- Kühl**, Kristian/**Heger**, Martin: (Lackner/Kühl), *Strafgesetzbuch*, 29. neu bearbeitete Auflage, München 2018.
- Külçür**, Erdem İzzet: *Ceza Hukukunda Yer Bakımından Uygulama*, İstanbul 2017.

Majno, *Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları*, C. 2, Ankara 1978.

Maurach, Reinhart/**Schroeder**, Friedrich Cristian/**Maiwald**, Manfred: *Strafrecht Besonderer Teil*, Teilband 2, Straftaten gegen Gemeinschaftswerte, 10. Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg 2012

Meran, Necati: *Açıklamalı-İçtihatlı Sulh Ceza Davaları*, Ankara 2007.

Ostendorf, Heribert, Kindhäuser/Neumann/Paeffgen, *Strafgesetzbuch*, (Nomos Kommentar), 5. Auflage, 2017.

Ostendorf, Heribert: “Das Verbot einer strafrechtlichen und disziplinarrechtlichen Ahndung der Gefangenenelbstbefreiung”, *NStZ*, S. 313, 2007.

Otacı, Cengiz/**Öztekin**, Murat/**Özyadın**, Fatih: *TCK Genel Hükümleri Yargıtay Yorumu*, (2013-2015 Kararları), 2. Baskı, Ankara 2016.

Öner, Hamdi: “Mevkuf ve Mahkumların Firar Suçları Hakkında Bir Tetkik”, *Adliye Dergisi*, S. 4, Y. 35, 1944.

Önok, R. Murat: *Yapısal Suçlarda Failin Tespiti: Müşterek Suç Girişimi (Joint Criminal Enterprise) ve Örgütsel Hakimiyete Dayalı Dolaylı Faillik Doktrinleri*, Ankara 2019.

Özbek, Veli Özer/**Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Ankara 2021.

Özbek, Veli Özer/**Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 16. Baskı, Ankara 2021.

Özbek, Veli Özer: “Suç Genel Teorisi Bakımından Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Görüşlerimiz”, *CHD*, C. 6, S. 15, Nisan 2011.

Özek, Çetin: “Adliyeye Karşı Suçların Hukuksal Konusu”, *İHFM*, C. 55, S. 3, 1997.

Özek, Çetin: “Türk Ceza Kanununun 50 Yılında Devlete Karşı Suçlar”, Tartışmalar Kısmı, in: *Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK'nın 50 Yılı ve Geleceği*, İstanbul 1977.

Özen, Mustafa: *Suçların İçtimaı (Zincirleme Suç - Fikri İçtima - Bileşik Suç)*, (Doktora Tezi), Ankara 2008.

Özgenç, İzzet: ““İzinli” Olarak İnfaz Kurumu Dışına Çıkarılan Hükümlünün Süresinde İzinden Dönmemesi Halinde Ceza Hukuku Sorumluluğuna İlişkin Yargıtay 16. Ceza Dairesi Kararının Değerlendirilmesi”, <https://izzetozgenc.com/makale/%E2%80%9Cizinli%E2%80%9D-olarak-infaz-kurumu-disina-cikarilan-hukumunun-suresinde-izinden-donmemesi-halinde-ceza-hukuku-sorumluluguna-iliskin-yargitay-16-ceza-dairesi-kararinin-degerlendirilmesi>.

Özgenç, İzzet: *Ceza Hukuku Genel ve Özel Hükümler Sınav Soru ve Cevapları*, Ankara 2021.

Özgenç, İzzet: *Suçta İştirakin Hukuki Esası ve Faillik*, İstanbul 1996.

Özgenç, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 17. Baskı, Ankara 2021.

Öztürk, Bahri/**Erdem**, Mustafa Ruhan: *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 21. Baskı, Ankara 2021.

Özütürk, Nejat: *Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı*, C. 2, Ankara 1966.

Özyüksel, Özgün: *Türk Ceza Hukukunda Dolaylı Faillik*, Ankara 2021.

Parlar, Ali/**Hatipoğlu**, Muzaffer: *Açıklamalı-Yeni İçtihatlarla Türk Ceza Kanunu Yorumu*, C. 4 (230-345. Maddeler), 3. Baskı, Ankara 2010.

Parlar, Ali/**Öztürk**, Mustafa: *Uygulamada Adliyeye Karşı Suçlar*, İstanbul 2018.

Sancar, Türkan Yalçın/**Köprülü**, Timuçin: *Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları*, 2. Baskı, Ankara 2015.

- Sancar**, Türkan Yalçın: *Çok Failli Suçlar*, Ankara 1998.
- Savaş**, Vural/**Mollamahmutoğlu**, Sadık: *Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 2, (Madde 125-315)*, Ankara 1995.
- Sözüer**, Adem: “Tehdit Suçu”, *İHFM*, C. 54, S. 1-4, 1994.
- Şahin**, Cumhuriyet/**Göktürk**, Neslihan: *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 12. Bası, Ankara 2022.
- Şanal**, Şemsettin/**Aydınöz**, Selçuk: *Notlu ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, İstanbul 1979.
- Şen**, Ersan: “Tazyik Hapsinin İnfazı Sırasında Kaçan Sanığın Durumu” <https://www.hukukihaber.net/tazyik-hapsinin-infazi-sirasinda-kacan-sanigin-durumu-makale,5558.html>
- Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Önok**, R. Murat: *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 19. Baskı, Ankara 2021.
- Toroslu**, Nevzat/**Toroslu**, Haluk: *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 26. Baskı, Ankara 2021.
- Toroslu**, Nevzat/**Toroslu**, Haluk: *Ceza Hukuku Özel Kısım*, 11. Baskı, Ankara 2021.
- Tozman**, Önder: “Suçun Tamamlanması ve Sona Ermesi Kavramları”, *Erciyes Üniversitesi HFD*, C. 3, S. 1, 2008.
- Turhan**, Faruk/**Aksan**, Murat: “Ceza Muhakemesinde Mahkemelerin Yer Bakımından Yetkisi - Doktrin ve Uygulama İşinde Kanun Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Mehmet Emin Armağan’ı*, (Ed.: Mahmut Koca), Ankara 2020.
- Turhan**, Faruk: “6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Bir Değerlendirme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan*, C. 21, Özel Sayı, 2019.
- Turhan**, Faruk: “Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin Ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi HFD*, C. 8, S. 2, 2018.
- Türk Ceza Kanunu Öntasarısı Komisyonca Hazırlanan Metin, Ankara 1987.
- Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekçesi, Ankara 1987, s. 249-250.
- Uğraş**, Ahmet Mesut: *Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021.
- Ünver**, Yener/**Hakeri**, Hakan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, Ankara 2021.
- Ünver**, Yener: *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma*, 6. Baskı, Ankara 2021.
- Wessels**, Johannes/**Beulke**, Werner/**Satzger**, Helmut: *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 44. neu bearbeitete Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg 2014.
- Yalvaç**, Gürsel: *Karşılaştırmalı-Gerekçeli İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2008.
- Yaşar**, Osman: *İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2001.
- Yener**, Orhan: *Tatbikatta Ağır Ceza Davaları*, Ankara 1994.
- Yenisey**, Feridun/**Plagemann**, Gottfried: *Alman Ceza Kanunu, Strafgesetzbuch (StGB)*, 2. Baskı, İstanbul 2015.
- Yıldız**, Ali Kemal: “Entweichung eines Strafgefangenen oder Untersuchungshäftlings im türkischen Strafrecht”, *CHKD*, C. 4, S. 2, 2016.
- Yıldız**, Ali Kemal: *Cebir, Özel Ceza Hukuku, C. III, Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar*, İstanbul 2018.

Yıldız, Ali Kemal: *Hükümlü Veya Tutuklunun Kaçması, Özel Ceza Hukuku, C. X, Adliye Karşı Suçlar*, (TCK m. 267-298), İstanbul 2021.

Yıldız, Ali Kemal: *Tehdit, Özel Ceza Hukuku, C. III, Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar*, İstanbul 2018.

Yokuş Sevik, Handan: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 3. Baskı, Ankara 2020.

Zafer, Hamide: *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75*, 6. Bası, İstanbul 2016.